

NARODNI MUZEJ NIŠ

POZNONEOLITSKA I
RANOENEOLITSKA
FIGURALNA PLASTIKA

IZ SEVERNIM OBLASTI
CENTRALNOG BALKANA

**Petar Milojević
Tatjana Trajković – Filipović**

**Julka Kuzmanović – Cvetković • Aleksandar Nikezić
Sanja Crnobrnja – Krasić • Jelena Milojević • Magdalena Selaković**

**POZNONEOLITSKA I RANOENEOLITSKA
FIGURALNA PLASTIKA
IZ SEVERNIM OBLASTI CENTRALNOG BALKANA**

**LATE NEOLITHIC AND EARLY ENEOLITHIC
FIGURATIVE SCULPTURE
FROM THE NORTHERN AREAS OF THE CENTRAL BALKANS**

Narodni muzej Niš

**Ministarstvo kulture i
informisanja Republike Srbije**

**NIŠ - BEOGRAD
2019**

Izdavači:
Narodni muzej Niš
Ministarstvo kulture i informisanja Republike Srbije

Za izdavača:
Nenad Spasić

Tehnički urednik:
Petar Milojević

Autori:
Petar Milojević
Tatjana Trajković – Filipović
Julka Kuzmanović – Cvetković
Aleksandar Nikezić
Sanja Crnobrnja
Jelena Milojević
Magdalena Selaković

Lektor i korektor:
Jelena Nikolić

Prevod na engleski:
Jelena Mitić

Dizajn grafičkih ilustracija:
Jelena Nikolić

Fotografije i tehnička obrada:
Željko Cajić
Petar Milojević

Dizajn korica:
Željko Cajić

Štampa:
Copy shop AM, Niš

ISBN:
978-86-83019-64-9

Tiraž:
91

SADRŽAJ

UVOD	5
ŽUPA ALEKSANDROVAČKA	8
DONJI TOK JUŽNE MORAVE	15
PONIŠAVLJE	28
TOPLICA	37
ZAKLJUČNA ANALIZA	51
RESUME	61
KATALOG FIGURALNE PLASTIKE	72
BIBLIOGRAFIJA	170

UVOD

Grnčarstvo spada u red najznačajnijih inovacija neolitske epohe. Zahvaljujući ovom zanatu inicirane su značajne promene u umetničkom izražavanju praistorijskih populacija. Dostupnost grnčarskih sirovina i jednostavnost njihovog modelovanja omogućili su široku zastupljenost i raznovrsnost predmeta od pečene gline, koji su se, zahvaljujući utilitarnosti i fizičkim svojstvima, nametnuli arheologiji kao osnovni izvor informacija o kulturama koje su egzistirale tokom dugog perioda pre pisanih tekstova.

Zahvaljujući fizičkim svojstvima predmeta od pečene gline, neolitska epoha, za razliku od paleolitske, ostavlja znatno veću količinu materijalnih podataka, pomoću kojih se dublje mogu sagledati ekonomski, društveni, duhovni i umetnički trendovi populacija iz mlađeg kamenog doba. Kao jedno od najupečatljivijih materijalnih obeležja neolitske epohe ističu se figurine, koje na veoma direktan i upečatljiv način prezentuju sliku o neolitskom čoveku i njegovom životnom sadržaju. Kroz različite forme i stilizacije, figurine otkrivaju detalje o odelu, nakitu, frizurama ili fizičkim odlikama pojedinca, dok njihov funkcionalni i spiritualni karakter ostaje goruća tema u arheološkim debatama.

U evropskom neolitu, Vinčanska kultura se ističe vrhunskim dostignućima u modelovanju gline, gde najznamenitije mesto zauzima figuralna plastika, koja reprezentuje jedno od najupečatljivijih umetničkih ostvarenja neolitske epohe. Iako je figuralna plastika zastupljena u svim fazama vinčanske kulture (5400 – 4500 god. p. n. e.), po pitanju njene raznovrsnosti, brojnosti i umetničke posvećenosti, može se smatrati da je svoj vrhunac dostigla u stolicima oko 4800. godine p. n. e. (Тасић 2008: 144). Pretpostavlja se da je ovakav umetnički procvat povezan sa kontinuiranom egzistencijom naselja i stabilnom ekonomijom, koju prate organizovani društveni odnosi sa razvijenim sistemom verovanja i ustaljenim ritualnim praksama.

Dosadašnji radovi o poznoneolitskim i ranoeneolitskim figurinama, uglavnom su bili posvećeni primercima pronađenim u Podunavlju (Васић 1936; Letica 1964; Sreјовић 1965; Срејовић 1968, 1984; Тасић 2008; Лазић 2008, 2015; Спасић и Вигњевић 2011; Crnobrnja 2011; Porčić 2011, 2012a; Petrović et al. 2013; Spasić 2014), dok je znatno manje radova koji su se ozbiljnije bavili analizom figuralne plastike iz jugoistočnih oblasti Srbije (Срејовић 1968; Kuzmanović – Cvetković i Šljivar 1998; Milenković i Arsenijević 2010; Vuković and Perić 2014). Organizacija izložbe pod nazivom *Vinčanska žena – mit, boginja majka* je bila odlična prilika da se prikupljene figurine iz pojedinih oblasti južne i centralne Srbije objedine na jednom mestu i da se ujedno odradi njihova analiza. Projekat, čiji je nosilac Narodni muzej u Nišu, realizovan je u saradnji sa Narodnim muzejem Toplice i Centrom za kulturu i umetnost Aleksinac, a uz podršku ministarstva Kulture i informisanja Republike Srbije. Za analitički, ali ujedno i izložbeni uzorak, poslužile su figurine iz praistorijskih zbirki Narodnog muzeja Niš, Narodnog muzeja Toplice, Zavičajnog muzeja Župe, Zavičajnog muzeja Aleksinac i privatne kolekcije Saše Ristića iz Rutevca kod Aleksinca.

METODOLOŠKI KRITERIJUMI I PROCEDURE

Analitički uzorak vinčanskih figurina odabran je sa ciljem da se što potpunije i raznovrsnije prezentuje izložba *Vinčanska žena – mit, boginja majka*. Namera autora je bila da izložbeni primerci figurina ukažu na važnost žene u neolitskom društvu, međutim, osnovni cilj je bio da se pregleda i obradi što veći potencijalno izložbeni uzorak, prilikom čega su birani gotovo svi primerci bez ikakvih izuzetaka, uzimajući čak i one komade plastike bez naročite umetničke vrednosti. Tako da je analitički uzorak figurina formiran u skladu sa dostupnošću figuralne plastike iz muzejskih zbirki i kolekcija.

Pripremanje gline i obrada spoljnih površina na vinčanskim figurinama podrazumeva niz različitih akcija, koje se mogu razvrstati u više kategorija. Generalno gledano, fakturu karakteriše sastav mase od koje je keramički predmet napravljen. Kvalitet fature se sagledava na osnovu zastupljenosti i veličine sekundarnih primesa u glini, koji se tu pronalaze kao rezultat svojstava osnovne sirovine ili kao ciljano pridodati suplementi. Na osnovu takvih kriterijuma, u uzorku figurina izdvajaju se primerci fine fature sa primesama granulacije do 0,5 mm, zatim srednje fature sa primesama granulacije od 0,5 – 2 mm i grube fature sa primesama granulacije preko 2 mm (cf. Zlatunić 2005: 70). Kao posebna kategorija izdvojeno je nekoliko figurina izrađenih od kamena, koje su u analizi posebno naznačene.

Doterivanje tekture podrazumevalo je obradu spoljnih površina korišćenjem neke alatke za glačanje. Tretman je sproveden na osušanim ili vlažnim površinama posude pre pečenja, a zavisno od intenziteta i načina obrade, dobijan je krajnji proizvod koji se u arheološkom smislu može podeliti na grube, priglačane, uglačane ili polirane glinene površine.

Pored glačanja, materijal je ukrašavan ornamentalnim tehnikama koje pored ruku uključuju i upotrebu određenih alata i dopunskih materijala. Na čitavom uzorku prepoznaju se tehnike poput: urezivanja, perforiranja, ubadanja, kanelovanja, plastičnog nalepljivanja, perforiranja, slikanja i inkustriranja. Plastično modelovanje se podrazumeva na svakom primerku i nije izdvojeno kao posebna tehnika ukrašavanja, iako su njome ponekad izvedeni pojedini dekorativni detalji.

Uzorak koji se bira za statističku analizu pola ili bilo kog drugog detalja, vezan je isključivo za primerke sa očuvanim delovima tela, na kojima je moguće sagledati zastupljenost traženog elementa. Na primer, ukoliko nas zanima pol figurine, analitički uzorak će činiti samo primerci sa očuvanim delovima tela na kojima se polni atributi mogu očekivati. Slična procedura je i ukoliko nas zanima brojnost prikazanih narukvica na ženskim figurinama, tada će uzorak isključivo činiti polno definisani primerci ženskih figurina na kojima je očuvana barem jedna ruka. Takva procedura, prilikom formiranja uzorka, dosledno je primenjivana na svim statističkim analizama zastupljenosti određenih elementata na figurinama.

Sve figurine su na osnovu fragmentovanosti svojih elemenata, podeljene u 6 kategorija:

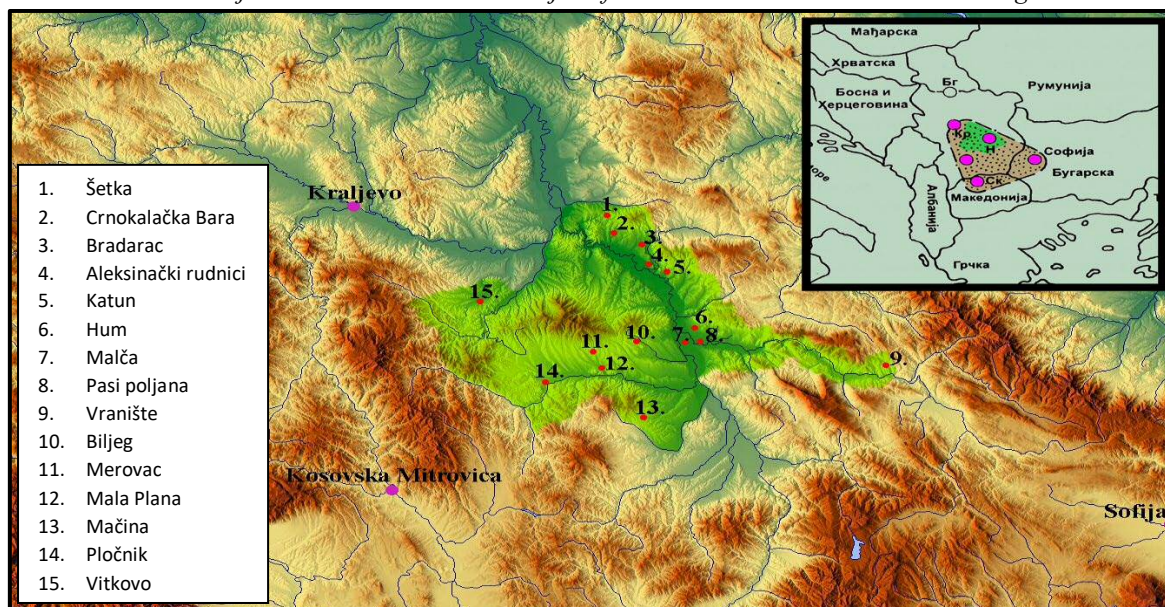
1. **Kompletne figurine** – predstavljaju primerke koji su kompletno očuvani, tj. sadrže sve elemente koje je umetnik hteo da prikaže. U istu grupu su uvršteni i gotovo kompletni primerci, odnosno figurine sa minimalnim oštećenjima, koja značajnije ne utiču na sagledavanje određenih atributa i detalja.
2. **Figurine bez glave** – podrazumevaju kompletne ili gotovo kompletne figurine koje imaju sve telesne elemente osim glave.

3. **Figurine biste** – prikazuju glavu i poprsje, tj. deo tela na kome se mogu očekivati dojke.
4. **Glave** – prikazuju isključivo glave figurina ponekad prikazane sa delom vrata.
5. **Ekstremiteti** – predstavljaju uglavnom pojedinačne primerke ljudskih ruku ili nogu.
6. **Delovi tela** – predstavljaju posebnu kategoriju u odnosu na sve gore navedene, koja zbog uprošćenije podele nije mogla biti precizno definisana, a najviše odgovara delovima ljudskog torzoa. Ukratko rečeno, to su delovi tela na kojima se, zavisno od fragmentovanosti, sreću pojedinačno ili zajedno polne karakteristike poput polnih organa i dojki. Kako torzo obuhvata delove tela na kojima se nalaze i polni organi i grudi, terminološki nije prihvatljiv, jer je faktičko stanje da su ovi delovi tela često na figurinama očuvani samo u predelu grudi ili samo u pojasu gde se nalaze polni organi.

Prilikom određivanja pola na ženskim figurinama (ž), kao glavni parametri su uzimani polni organi, dojke, istaknuti bokovi, trudnički stomak ili kombinacija dva ili više navedenih elemenata. Parametri poput istaknutih gluteja ili pupka nisu predstavljali kriterijum za određivanje pola. Isključiv marker za definisanje muškog pola (m) na figurinama predstavlja muški polni organ. Sve muške figurine u uzorku polno su definisane isključivo na osnovu postojanja muškog polnog organa, statuete koje nemaju ovaj atribut ni u jednom slučaju nisu pripisane predstavi muškaraca. Figurine koje uopšte nemaju naglašen ni jedan od navedenih polnih atributa opredeljene su u *tip bez jasnih polnih karakteristika* (n).

Arheološka nalazišta sa kojih potiče figuralna plastika, razvrstani su u četiri geografske regije: Župa Aleksandrovačka, Donji tok Južne Morave, Ponišavlje i Toplica, zajedno definisane kao *Severne oblasti Centralnog Balkana* (detaljnije na strani 51). Uzorak iz svake regije je obrađen posebno, uz osnovne informacije o lokalitetima koje podrazumevaju geografske podatke, stanje istraženosti i okvirno hronološko pozicioniranje kulturnih slojeva i materijala. Na žalost, na većini prezentovanog uzorka poznoneolitskih figurina nedostaju stratigrafski podaci, tako da materijal nije bilo moguće pouzdano razvrstati po hronološkim fazama vinčanske kulture.

Karta 1. Položaj lokaliteta i oblast istraživanja definisana kao Severne oblasti centralnog Balkana

ŽUPA ALEKSANDROVAČKA

Aleksandrovačka župa je relativno mala prostorna celina koja zahvata prostor između centralnog bila Kopaoničkih planina na zapadu, doline donjeg toka Zapadne Morave sa Kruševačkim basenom na severu, zapadnih ogranaka Velikog Jastrepca na istoku i srednjeg toka reke Rasine na jugu. Kao glavna karakteristika oblasti ističe se klimatski varijetet sa ublaženim ekstremima, koji daje ovoj oblasti prepoznatljive odlike župne klime, pogodne za poljoprivredu, a naročito za vinogradarstvo. Reke Pepeljuša i Rasina sa svojim slivom predstavljaju hidrološku osnovu područja, oko kojih su ujedno formirane i glavne saobraćajne deonice u Aleksandrovačkoj župi (Милинчић 2012; Милинчић и Пецељ 2008; Васовић 1980; Лутовац 1976).

Uprkos činjenici da prirodno – geografske odlike oblasti pružaju izvanredne predispozicije za razvoj i prosperitet neolitskih zajednica, slaba arheološka istraženost na teritoriji Župe doprinela je da u ovoj regiji bude registrovano samo jedno naselje vinčanske kulture. Radi se o izuzetno reprezentativnom nalazištu u ataru sela Vitkova, koje je u arheologiji neolita poznato po monumentalnoj figuralnoj plastici.

ARHEOLOŠKA NALAZIŠTA FIGURALNE PLASTIKE IZ ŽUPE ALEKSANDROVAČKE

Vitkovo – Vitkovačko polje

Seosko naselje Vitkovo nalazi se u centralnom delu Aleksandrovačke župe, 3,5 km istočno od Aleksandrovca. Smešteno je na južnim padinama Prokopa (378 m) iznad aluvijalnog proširenja, pri ušću Dubovice u Kožetinsku reku. Selo se danas nalazi na saobraćajnom čvorištu putnih pravaca koji se ka severu odvajaju za Kruševac i Trstenik, dok se ka jugu račvaju u pravcima ka Brusu i Blacu.

Vitkovačko polje podrazumeva potez na prostranoj poljoprivrednoj površini koja administrativno pripada atarima sela Vitkovo i Venčac. Arheološki lokalitet je smešten na blago uzdignutoj površini (275 m) u međurečju Dubovice i Kožetinske reke. Ostaci neolitskog naselja evidentirani su na površini od desetak hektara, na kome je konstantovan kulturni sloj debljine od 20 do 90 cm. Na nalazištu je tokom pola veka istraživanja prikupljena značajna količina arheološkog materijala, koji se hronološki najbliže može povezati sa Vinča C fazom (5000 – 4850 god. p. n. e.), uz napomenu da je na keramici značajna prisutnost elemenata iz starije Vinča B faze (5200 – 5000 god. p. n. e.).

Značaj arheološkog lokaliteta na Vitkovačkom polju prvi je primetio Miroslav Bondžić, profesor istorije u Aleksandrovcu, još sredinom šezdesetih godina prošloga veka. On je ujedno i zaslužan za otkrivanje tri monumentalne figurine po kojima će kasnije lokalitet postati prepoznatljiv. Ovakva atraktivna otkrića pokrenula su interesovanje arheoloških institucija. Tokom 1968. i 1969. godine Narodni muzej Kruševac i Zavod za zaštitu spomenika Kraljevo obavljaju rekognosciranja terena, nakon čega slede sondažna iskopavanja sprovedena 1969. i

1971. godine. Tom prilikom istražena je površina od 126 m² (Tomić, Vukadin 1969; Чађеновић и др. 2003: 3 – 6). Naredna istraživanja Vitkovačkog polja sprovedena su tek 1992. godine i podrazumevala su dvodnevna rekognosciranja u organizaciji Balkanološkog instituta SANU i Zavičajnog muzeja Župe (Mrkobrad 1993: 231 – 232). Građevinske aktivnosti izazvane širenjem savremenog naselja podstakle su dve kraće kampanje zaštitnih arheoloških istraživanja, koje su tokom 2001. i 2003. godine obavljale ekipe Narodnog muzeja Kruševac u organizaciji Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture iz Kraljeva. Tom prilikom su, pored brojnog keramičkog materijala, otkriveni ostaci nadzemnih kuća, ognjišta i otpadne jame (Бугар 2005, 2008). Najnovija arheološka iskopavanja realizovana su 2019. godine, saradnjom Narodnog muzeja Kruševac i Zavičajnog muzeja Župe, prilikom čega je prvi put stručnim istraživanjima otkrivena *vitkovačka venera* u kulturnom sloju. Pored navedenih istraživanja, materijal sa Vitkovovačkog polja je u više navrata bio predmet arheoloških studija (Tomić 1988; Mladenović 2005; Чађеновић 2007; Булатовић 2011; Витезовић 2011; Витезовић 2013).

Tabela 1. Zastupljenost figurina prema očuvanim elementima sa lokaliteta Vitkovačko polje kod Vitkova

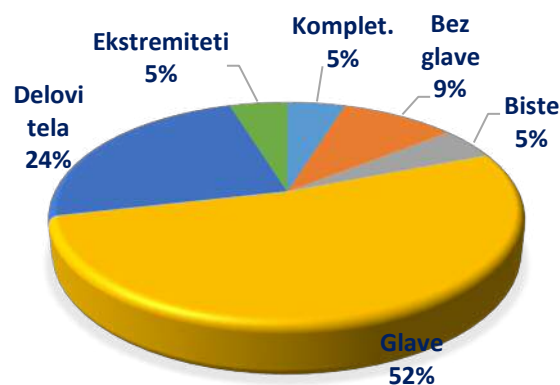
Antropomorfne		Zoomorfne		Nedefinisane	
Kompletne	1	Kompletne	/	Kompletne	/
Bez glave	2	Bez glave	1	Bez glave	/
Biste	1	Biste	1	Biste	/
Glave	11	Glave	/	Glave	/
Torzo	5	Torzo	/	Torzo	/
Ekstremiteti	1	Ekstremiteti	/	Ekstremiteti	/
Ukupno fig.	21	Ukupno fig.	2	Ukupno fig.	0

FIGURALNA PLASTIKA IZ ALEKSANDROVAČKE ŽUPE

Tokom dugogodišnjih istraživanja na Vitkovačkom polju pronađen je značajan broj figurina (Tomić 1969: 22, T.VI; Чађеновић и др. 2003; Mladenović 2005; Стојић и Чађеновић 2006: 80 – 84; Бугар 2008: 138, сл. 5), ali na ovom mestu biće prikazane samo figurine koje se čuvaju u zbirci Zavičajnog muzeja Župe (kat. 1 – 23). Tu grupu predmeta čine 23 figurine, koje su do muzejske zbirke dospele isključivo kao slučajni nalazi. Među njima se posebno ističu veoma atraktivni primerci monumentalnih antropomorfnih figurina, koje su na izložbi u Nici 1991. godine dobile nazive "Lady of Aleksandrovac" (kat. 1), "Venus de Župa" (kat. 2) i "Madam de Vitkovo" (kat. 3).

Ukupan uzorak od 23 figurine iz Župe aleksandrovačke pokazao je da najveći broj primeraka nije kompletan i da se može

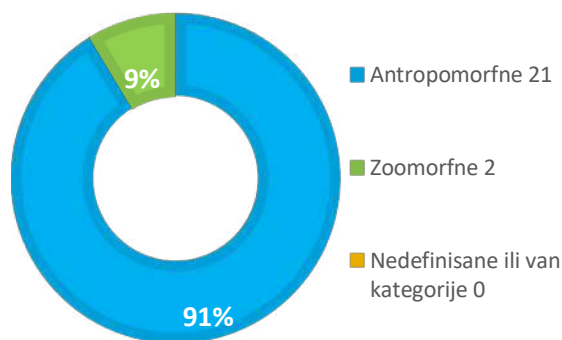
Grafikon 1. Zastupljenost antropomorfnih figurina prema očuvanim elementima

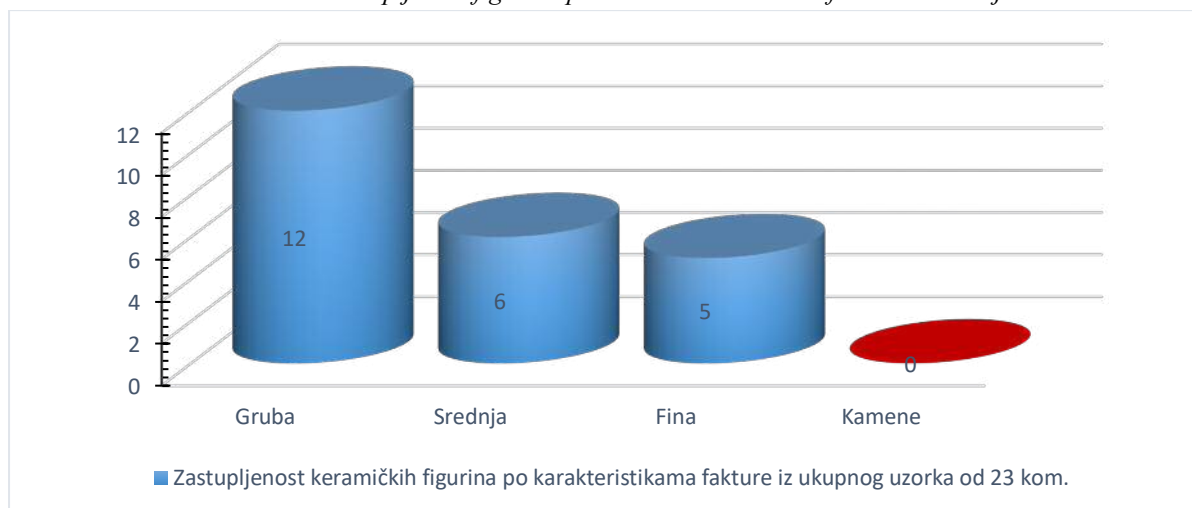
svrstati u neku od kategorija po očuvanim elementima (Tabela 1; Grafikon 1). Najzastupljeniji su primerci na kojima su očuvane samo glave (11 primeraka ili 49%), dok su najređe kompletno očuvane figurine (1 primerak ili 4%).

Daljom analizom ustanovljeno je da 21 primerak ili 91% uzorka čine antropomorfne figurine, dok samo 9% ili svega 2 primerka pripadaju grupi zoomorfnih (Grafikon 2). Na većini figurina preovlađuje gruba faktura (12 primeraka ili 52%), figurine sa finom fakturom su najređe (5 primeraka ili 24%), dok kamene nisu uopšte zastupljene u uzorku (Graf. 3). Prema karakteristikama teksture prednjače figurine sa glačanom površinom (14 primeraka ili 61%), dok figurine sa grubom i poliranom površinom uopšte nisu zastupljene u uzorku (Graf. 4).

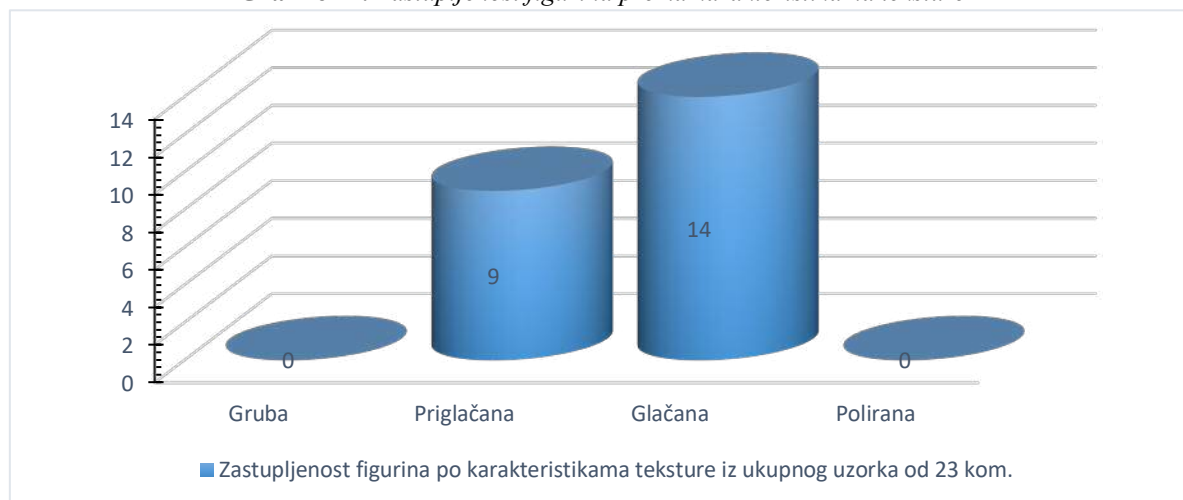
Grafikon 2. Zastupljenost figurina po osnovnoj predstavi u Župi Aleksandrovačkoj

Grafikon 3. Zastupljenost figurina prema karakteristikama fakture i materijala

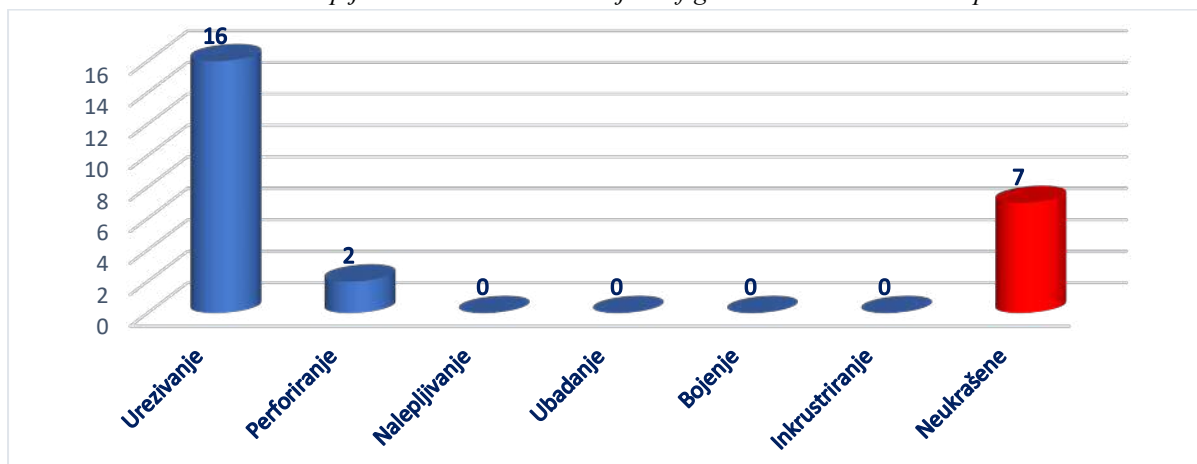

Grafikon 4. Zastupljenost figurina prema karakteristikama teksture

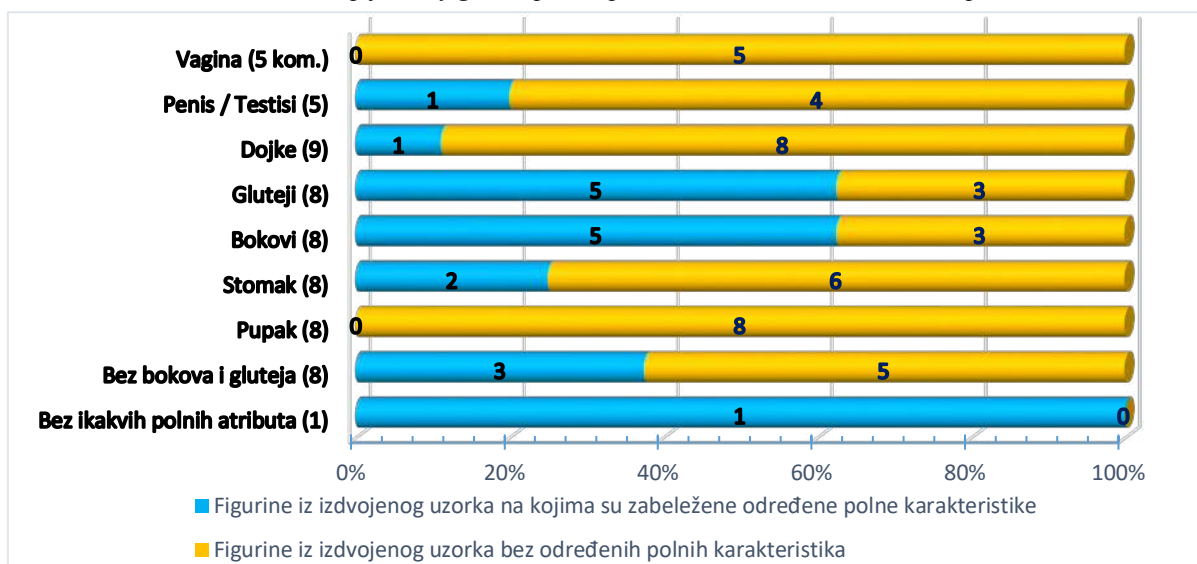

Od tehnika ukrašavanja ustanovljene su samo dve tehnike koje su prisutne na većini statueta iz uzorka (na 16 primeraka ili 70%), na preostalim figurinama nije evidentirano nikakvo ukrašavanje (30%). Najprisutnija je tehnika urezivanja (16 primeraka ili 100%), dok je perforiranje zabeleženo na dva primerka i to u kombinaciji sa urezivanjem (12%) (Graf. 5). Polne attribute je bilo moguće sagledati na svega 9 antropomorfnih primeraka (Graf. 6), na osnovu kojih je 6 primeraka opredeljeno u ženski pol (67%), jedna figurina (kat. 19) je sa sigurnošću opredeljena u muški pol (11%), dok na dva primerka nisu zabeležene jasne karakteristike pola (22%) (Graf. 7). Zoomorfne figurine iz uzorka (2 primerka) nisu imale jasno iskazane polne attribute (Graf. 8).

Grafikon 5. Zastupljenost tehnika ukrašavanja na figurinama iz uzorka od 23 primeraka

Grafikon 6. Zastupljenost figurina prema polnim atributima iz uzorka od 9 primerka

U zavisnosti od stanja očuvanosti (Tab. 2), zapaženo je da su polni atributi na uzorku ženskih antropomorfnih figurina (ukupno 6) najčešće istaknuti bokovima i glutejima (5 primeraka), a nešto ređe stomakom (2 primerka) i najređe dojkama (1 primerak) (Graf. 9). Kod jedinog primerka muške figurine istaknut je samo penis, dok su sve ostale potencijalno polne karakteristike izostale (Graf. 10). Većina ženskih figurina je modelovano u stojećem stavu (5 primeraka), dok je samo jedna ženska statueta prikazana u sedećem položaju (Graf. 11). Jedina

muška figurina je prikazana u sedećem stavu i to na prestolu, dok su sve polno nedefinisane figurine u stojećem položaju (Graf. 12). Što se tiče prikazivanja pojedinih detalja ili elemenata na figurinama izdvojenim po polu, zaključeno je da se na velikom broju ženskih statueta ističu detalji koje možemo vezati za odeću ili nakit (4 primerka), među kojima se izdvajaju primerci na kojima su istaknuti pojasevi (1), ukrasi na rukama (1), ukrasi na glavi (1) i istaknute ili naglašene frizure (1) (Graf. 11). Na muškoj figurini moguće je zapaziti jedino prikaz lente, dok su kod jedne polno nedefinisane figurine (kat. 1) istaknuti ukrasi na rukama, ukrasi na glavi, odeća, frizura i trepavice (Graf. 13).

Grafikon 7. Zastupljenost polno definisanih antropomorfnih figurina iz uzorka od 9 primerka

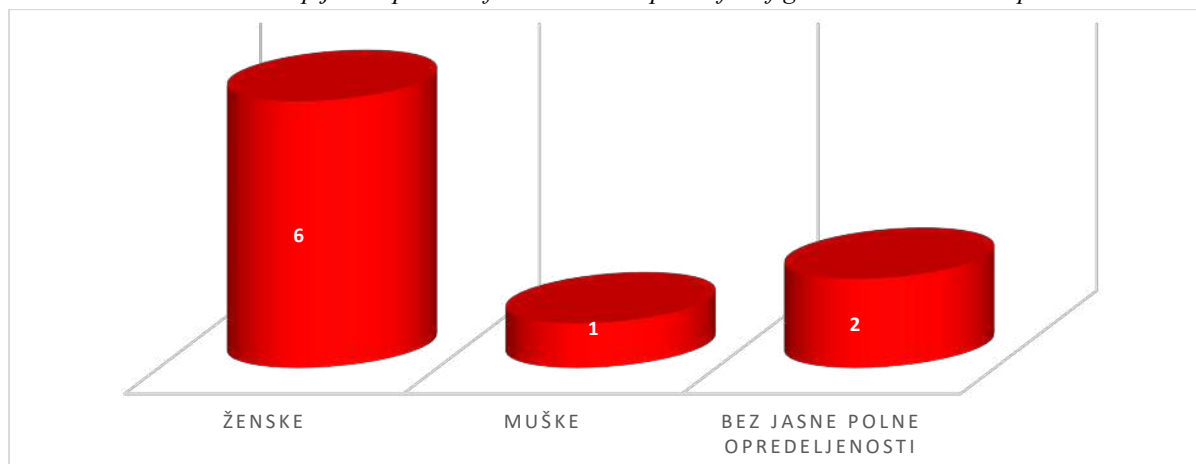
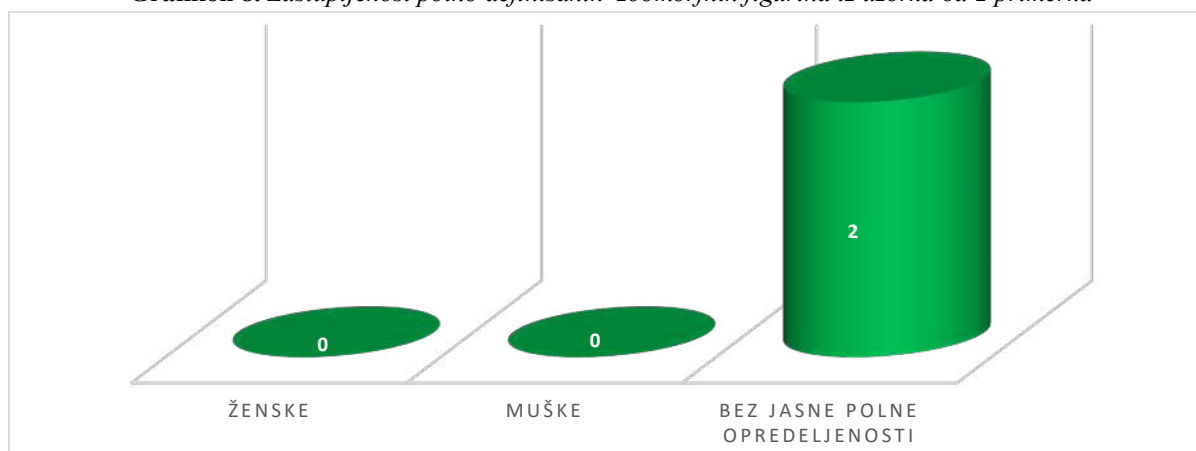

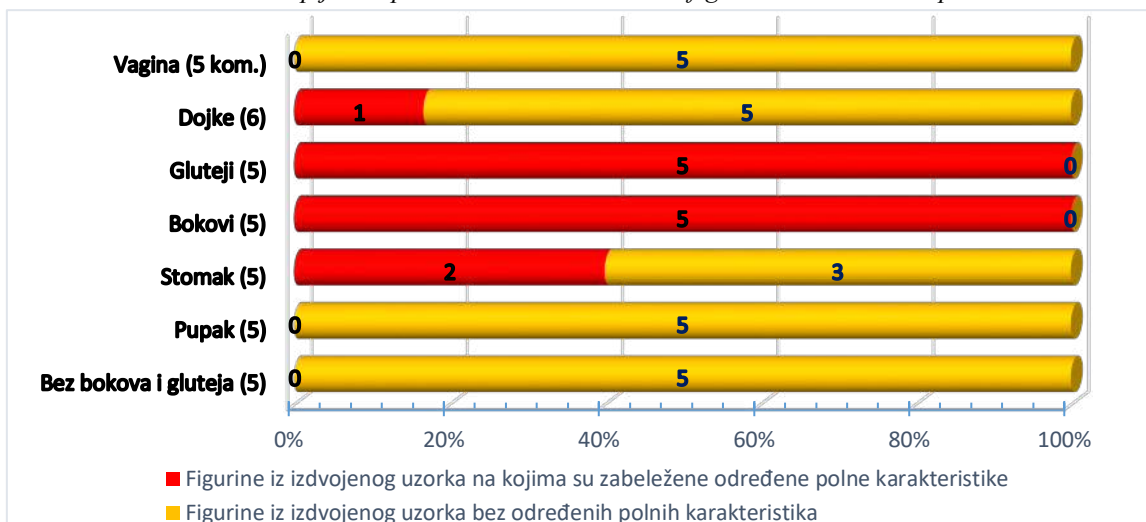
Tabela 2. Zastupljenost antropomorfnih figurina prema polnoj definiciji i prema očuvanim elementima

Ženske		Muške		Bez jasne polne atribucije	
Kompletne	/	Kompletne	/	Kompletne	1
Bez glave	1	Bez glave	/	Bez glave	1
Biste	1	Biste	/	Biste	/
Delovi tela	4	Delovi tela	1	Delovi tela	/
Ukupno fig.	6	Ukupno fig.	1	Ukupno fig.	2

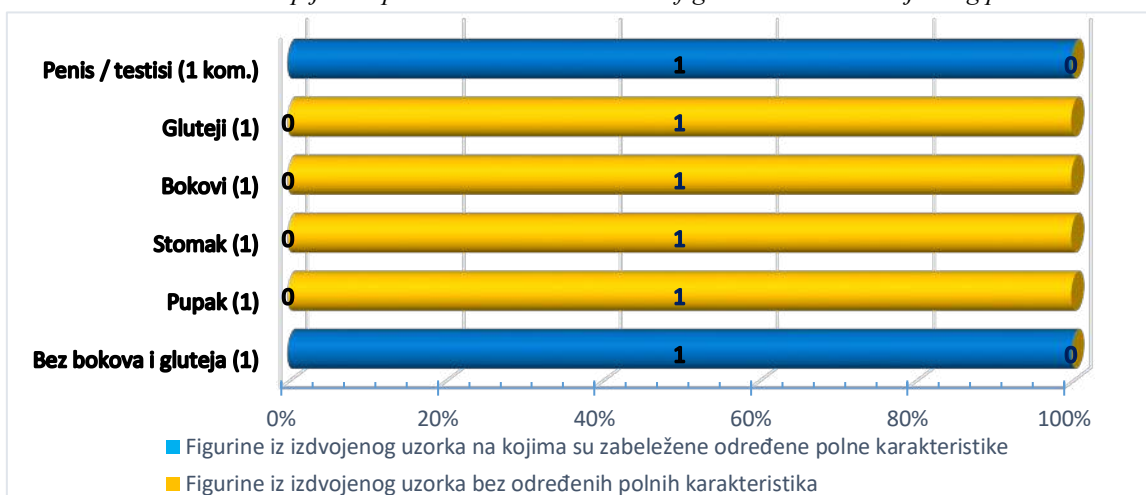
Grafikon 8. Zastupljenost polno definisanih zoomorfnih figurina iz uzorka od 2 primerka

Grafikon 9. Zastupljenost polnih atributa kod ženskih figurina iz uzorka od 6 primeraka¹

Grafikon 10. Zastupljenost polnih atributa kod muških figurina iz uzorka od jednog primerka

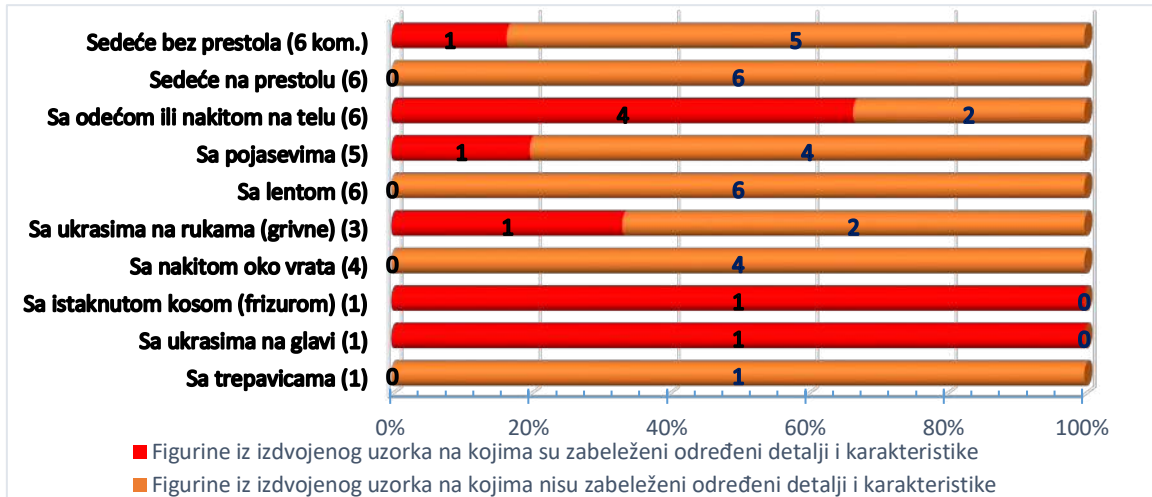

Sl. 1. Slučajni nalazi sa lokaliteta Vitkovačko polje (zbirka ZMŽ)

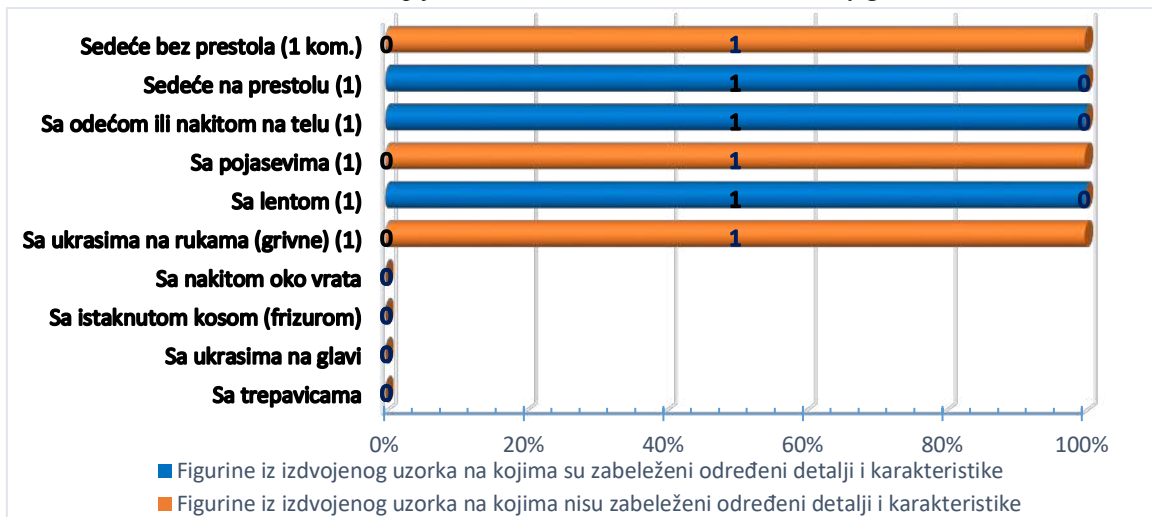

¹ U zagradama, pored naznačenog atributa, naveden je broj primeraka na kojima su bili očuvani delovi tela neophodni za sagledavanje traženih elemenata.

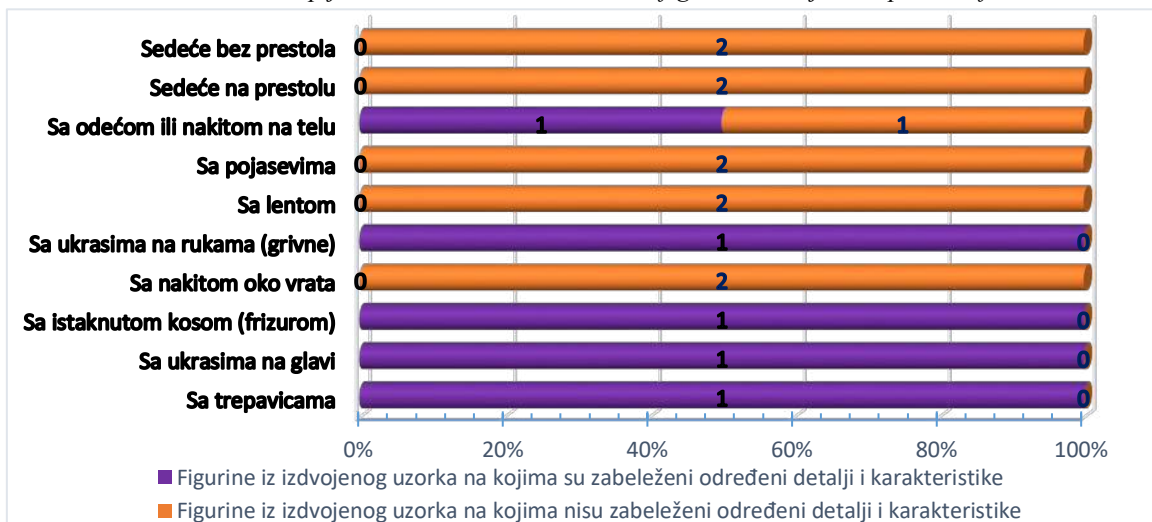
Grafikon 11. Zastupljenost istaknutih elemenata na ženskim figurinama

Grafikon 12. Zastupljenost istaknutih elemenata na muškim figurinama

Grafikon 13. Zastupljenost istaknutih elemenata na figurinama koje nisu polno definisane

DONJI TOK JUŽNE MORAVE

Donji tok Južne Morave se teritorijalno može izjednačiti sa oblašću koja podrazumeva Aleksinačku kotlinu i Ražanjski plato. Oblast se nalazi u severnom delu jugoistočne Srbije, na prostoru u kome se kao glavna morfološka karakteristika ističe Južnomoravska dolina sa svojim pritokama (Ђирић 1979; Васовић 1985). Regionalno gledano, kotlina pripada planinsko – dolinsko – kotlinskoj makroregiji, mezoregiji Južna Srbija i mikroregiji Južno Pomoravlje (Marković 1968; Мишовић 2004). Administrativno posmatrano, čitav prostor podeljen je između 6 opština: Aleksinca, Kruševca, Niša, Svrljiga, Sokobanje i Ražnja.

Aleksinačka kotlina podrazumeva oblast u donjem slivu Južne Morave koja zahvata teritoriju od Stalačke klisure na severu do Mezgrajske prečage na jugu, i od Ribarske reke i masiva Jastrepca na zapadu do najviših vrhova Bukovika, Ozrena i Device na istoku (Савић 1958: 1; Костић 1969, 453). Ražanjski plato podrazumeva oblast blagog pobrđa smeštenog između masiva Bukovika (894 m) na istoku i Poslanskih planina (491 m) na zapadu, dok južnu granicu čini Drenovačka, a severnu Jovanovačka reka. Sliv Ražanjskog platoa je podeljen tako da jednim delom pripada Južnoj, a jednim delom Velikoj Moravi. Terminološki problematizovano, atar sela Šetke preko Senjskog potoka pripada slivu Velike Morave. S obzirom na to da se selo nalazi na presedlini Mečka (336 m), koja je ujedno i vododelnica između dva sliva, odlučeno je da se Šetka ne izdvaja iz teritorijalne celine naznačene kao donji tok Južne Morave.

Aleksinački Rudnici – Štolna / Drugo aleksinačko okno

Aleksinački Rudnici su prigradsko naselje na severozapadnoj periferiji Aleksinca, čiji se atar prostire na blagom pobrđu Brega (322 m). Pogodan komunikacioni položaj naselja se ogleda u tome što se ispod zapadnih padina Brega prostire Južnomoravska dolina, dok uz istočno i jugoistočno podnožje protiče Sokobanjska Moravica. Upravo na zapadnim padinama Brega koji su okrenuti ka Južnoj Moravi, registrovano je prostrano neolitsko naselje. Lokalitet je dobro poznat meštanima Aleksinca kao mesto na kome se izoravaju fragmenti keramike, figurina, žrtvenika, pa čak i kompletno očuvanih posuda. Iako predstavlja izuzetno bogato i interesantno praistorijsko nalazište, na njemu nikada nisu sprovedena arheološka istraživanja, a dosadašnja skromna saznanja su zabeležena samo na osnovu prospekcije i slučajnih nalaza (Ајдић 1983: 37; Спирић 1995: 26; Стојић 2011; Милановић, Милојевић 2013; Милојевић, Трајковић – Филипковић 2017: 40 – 45). Pozicija na kojoj je registrovano praistorijsko naselje upravo Aleksinačkog rudnika je nazivala Drugo okno, jer se nalazi nešto niže od deponije rudarske jalovine. Meštani lokaciju najradije nazivaju Štolna, dok se u katastru vodi pod nazivom Pištak.

Zbog zemljanih radova na širenju gradske deponije nalazište je bilo izloženo ozbiljnom devastiranju, koje je prekinuto zabranom Zavoda za zaštitu spomenika kulture Niš. Sprovođenjem pomenutih građevinskih iskopa oštećen je kulturni sloj iz koga je izbačena velika količina neolitskog materijala. Upravo tom prilikom prikupljen je i značajan broj figurina prikazanih u ovom radu. Inače, radi se o jednoslojnom nalazištu na kome je zastupljen

keramički materijal Vinča D faze (4850 – 4550 god. p. n. e.), sa izraženim karakteristikama koje upućuju na njen završni stadijum, odnosno Vinča D2 fazu.

Ukupan uzorak sa lokaliteta Štolna čine 42 figurine sa različitim stepenom očuvanosti (Tabela 3). Prema osnovnom prikazu mogu se izdvojiti 32 antropomorfne (76%), 8 zoomorfne (19%) i 2 figurine sa nedefinisanim predstavom (5%). Najviše ih je izrađeno u finoj fakturi (34 primerka ili 81%), dok prema karakteristikama teksture prednjače glačani primerci (27 primeraka ili 64%). Ustanovljeno je da od ukupnog uzorka samo 12 primeraka nije ukrašavano (29%), dok kod ukrašenih dominira tehnika urezivanja (25 primeraka), za kojom slede ukrasi izvedeni perforiranjem (9), nalepljivanjem (5), ubadanjem (4), bojenjem (2) i inkrustriranjem (2). Na 19 primeraka iz uzorka bilo je moguće analizirati polnu pripadnost, pa je ustanovljeno da 11 figurina pripada ženskom polu (58%), muške figurine nisu zastupljene u uzorku, dok 8 nema jasno definisana polna obeležja (42%).

Tabela 3. Zastupljenost figurina prema očuvanim elementima sa lokaliteta Štolna kod Al. Rudnika

Antropomorfne		Zoomorfne		Nedefinisane	
Kompletne	3	Kompletne	/	Kompletne	1
Bez glave	6	Bez glave	2	Bez glave	/
Biste	5	Biste	/	Biste	/
Glave	12	Glave	5	Glave	/
Torzo	6	Torzo	1	Torzo	1
Ekstremiteti	/	Ekstremiteti	/	Ekstremiteti	/
Ukupno fig.	32	Ukupno fig.	8	Ukupno fig.	2

Sl. 2. Ukrasni predmeti od kosti pronađeni prilikom zemljanih radova na lokalitetu Štolna (kolekcija S. Ristića)

Bradarac – Srednje polje

Atar sela Bradarca zahvata centralnu oblast blago talasastog terena (220 – 285m), koji se nalazi između južnih obronaka planine Bukovik (894 m) i desnog oboda aluvijalne ravni Južne Morave (151 – 161 m). To je oblast nekadašnjeg dna neogenog jezera, sa geološkom podlogom na kojoj se razvilo nekoliko tipova smonica pogodnih za razvoj livadske flore, uz prisustvo uskih pojaseva aluvijalnog zemljišta pogodnog za zemljoradnju. Lokalitet Srednje polje je konstatovan u međurečnoj ravnicu između Puljanske i Mozgovačke reke. Prostor nekadašnjeg naselja obuhvatao je površinu od 5 – 6 hektara skoncentrisanih uz levu obalu Puljanske reke, oko 300 m uzvodno od njenog ušća u Mozgovačku reku (Милојевић и Трајковић – Филипковић 2017: 56 – 57). Keramički nalazi, među kojima se izdvaja i nekoliko figurina (Милановић и др. 2016: кат. 4), према стилско – типолошким карактеристикама одговарају материјалу који се може узети за период Винча С фазе и почетак Винча Д фазе.

Neolitsko nalazište u ataru Bradarca poznato je u arhivima niškog i Aleksinačkog muzeja samo na osnovu fotografija slučajnih nalaza i uzgrednih pomena lokaliteta. Nešto vinčanskog materijala sa nalazišta čuva se u praistorijskoj zbirci Narodnog muzeja u Kruševcu (Стојић и Чађеновић 2006: 71 – 72). Nekoliko primeraka neolitske plastike iz privatnih zbirki prezentovano je na izložbi Arheološko blago Aleksinačkog Pomoravlja (Janković (ur.) 2004), dok su fotografije pojedinih figurina dospale do arhive Narodnog muzeja u Nišu (Милојевић и Трајковић – Филипковић 2017: 58 – 60). Rekognosciranjima iz 2012. godine (Милановић и Милојевић 2013) ustanovljeno je da je u pitanju manje, ali po zastupljenosti površinskog materijala izuzetno bogato nalazište (Милојевић и Трајковић – Филипковић 2017: 57 – 58). U sklopu projekta *Arheološka prospekcija Aleksinačke opštine i Arheološka prospekcija Donjeg toka Južne Morave*, na lokalitetu Srednje polje je u periodu između 2014. i 2018. godine izvršena detaljna arheološka prospekcija, kao i geomagnetna snimanja (Милановић и Милојевић 2016, 2018; Milanović i Milojević 2019).

Ukupan uzorak sa lokaliteta Srednje polje u Bradarcu čine sedam figurina sa različitim stepenom očuvanosti (Tabela 4). Svi primerci predstavljaju antropomorfnu plastiku, izrađenu uglavnom u finoj fakturi (5 primeraka) i priglačanoj teksturi (5 primeraka). Na pet primeraka iz uzorka bilo je moguće analizirati polnu pripadnost, pa je ustanovljeno da dve figurine pripadaju ženskom polu (40%), jedna ima polne attribute muškarca (20%), dok dve statuete nemaju jasno definisana polna obeležja (40%).

Tabela 4. Zastupljenost figurina prema očuvanim elementima sa lokaliteta Srednje polje kod Bradarca

Antropomorfne		Zoomorfne		Nedefinisane	
Kompletne	2	Kompletne	/	Kompletne	/
Bez glave	1	Bez glave	/	Bez glave	/
Biste	2	Biste	/	Biste	/
Glave	2	Glave	/	Glave	/
Torzo	/	Torzo	/	Torzo	/
Ekstremiteti	/	Ekstremiteti	/	Ekstremiteti	/
Ukupno fig.	7	Ukupno fig.	0	Ukupno fig.	0

Katun – Neine Njive

Atar sela Katuna se prostire na blagom pobrđu koncentrisanom oko doline Svetostefanske reke, 2 km uzvodno od njenog ušća u Južnu Moravu. Lokalitet se nalazi na blagoj padini nagnutoj ka istoku i Svetostefanskoj reci. Arheološki materijal sa lokaliteta Neine njive ukazuje na postojanje višeslojnog naselja koje je egzistiralo tokom mlađe faze vinčanske kulture. Fragmenti posuda sa ukrasima u vidu urezanih polja i jamičastih uboda obično predstavljaju prepoznatljive motive tipične za Vinča C fazu (5000 – 4850 god. p.n.e.), dok su mlađe forme keramičkog posuđa karakteristične za Vinča D fazu (4850 – 4550 god. p.n.e.) zastupljene formama pehara sa dve drške u ravni sa obodom i zdelama uvučenog oboda. Usled nedostatka vertikalne stratigrafije i nedovoljnog poznavanja stilsko – tipoloških varijanti vinčanskog posuđa u Aleksinačkoj kotlini, predloženo hronološko opredeljenje materijala za sada ostaje u domenu pretpostavki. Pored dominantnog neolitskog materijala, u širem okviru lokaliteta sporadično se pronalazi i keramika iz metalnih doba i antike (Милојевић и Трајковић – Филиповић 2017: 117).

Neolitsko nalazište Neine njive je poznato u arheološkoj literaturi (Дејановић (ур.) 1971: 33 – 34; Ајдић 1983: 36; Спирић 1995: 32; Стојић, Јоцић 2006: 114; Милановић, Милојевић 2013; Милановић и др. 2016: кат. 5, 7, 9; Милојевић, Трајковић – Филиповић 2017: 113 – 118), али само на основу резултата археолошке проспекције и евиденција Народног музеја Ниш и Завичајног музеја Алексинач, чије су праисторијске збирке до сада сакупиле и поприличну колекцију археолошког материјала. Пored поменутих музеја, овај локалитет је забележен у документацији са рекгносцирања Археолошког института 1955. године. Даља истраживања неолитског налазишта у селу Катуну налазимо у извештајима са рекгносцирања спроведених 1959. године, у склопу надзора на изградњи аутопута Братства и јединства. Материјал је до збирке нишког музеја доспевао и путем рекгносцирања која је током шездесетих година прошлог века, у неколико наврата, обављала Радмила Ајдић, кустос праисторијске збирке у Народног музеју Ниш (Милојевић, Трајковић – Филиповић 2017: 114). Убрзо након оснивања музеја у Алексиначу и запошљавања првог археолошког кадра, Александра Ратковића, још једном су обављена рекгносцирања 1974. године, овога пута у организацији Завичајног музеја Алексинач. Међутим, готово све фигурине са Неиних нјива које су презентоване у каталогу (кат. 73 – 78) доспеле су до збирке Народног музеја Ниш као поклони од учитељице Милице Бабовић из села Катунa (Милојевић, Трајковић – Филиповић 2017: 113).

Tabela 5. Zastupljenost figurina prema očuvanim elementima sa lokaliteta Neine njive kod Katuna

Antropomorfne		Zoomorfne		Nedefinisane	
Kompletne	1	Kompletne	/	Kompletne	/
Bez glave	/	Bez glave	/	Bez glave	/
Biste	/	Biste	/	Biste	/
Glave	3	Glave	/	Glave	/
Torzo	2	Torzo	/	Torzo	/
Ekstremiteti	/	Ekstremiteti	/	Ekstremiteti	/
Ukupno fig.	6	Ukupno fig.	0	Ukupno fig.	0

Укупан узорак са локалитета Неине нјиве чине шест фигурина са различитим степеном очуваности (Табела 5). Сви примерци представљају антропоморфну пластику, израђену углавном

u gruboj i srednjoj fakturi (5 primeraka), najčešće sa priglačanom teksturom (5 primeraka). Na tri figurine iz uzorka bilo je moguće analizirati polnu pripadnost, na osnovu koje je ustanovljeno da sva tri primerka imaju atribute ženskog pola.

Sl. 3. Rekonstruisan žrtvenik (ZMA) i jedan fragment noge žrtvenika (NMN) sa lokaliteta Neine njive

Crni kao – Drugovac / Crnokalačka bara

Crni Kao predstavlja stočarsko – ratarsko seosko naselje u opštini Ražanj, oko 16 km severozapadno od Aleksinca. Potez Drugovac je podeljen između atara sela Crni Kao i Rujište, a smešten je u visinskom pojasu između 250 – 300 m i predstavlja zaravnjeni plato u južnom podnožju Bukovika, tačnije ispod Crnokalačke kose (638 m). Plato je sa zapada ograničen Rujiškom rekam iznad koje se diže Rujiška kosa (302 m), a na istoku Seoskim potokom koji protiče pored Drenovačkog (349 m) i Malog brda (352 m). Južnu granicu čini blago uzvišenje Starog čukara (298 m), a severnu obronci Bukovika. Ovako omeđen Drugovac se može izdvojiti kao specifična mikroregija slična manjoj kotlini. Oblast u kojoj je zabeležena najveća koncentracija arheološkog materijala se ističe u zoni potkovičastog oblika oko udoline dva potoka izvora (top. Izvor), koji spajanjem sa drugim rečicama učestvuju u genezi Drenovačkog potoka (Milojević, Milanović 2016: 13; Milojević, Trajković – Filipović 2017: 163 – 164). Poznoneolitski materijal na lokalitetu stratigrafski je podeljen u dva horizonta koji se hronološki mogu vezati za Vinča B i Vinča C fazu (Tasić i Tomić 1969: 57 – 62).

Višeslojno nalazište u Drugovcu predstavlja jedan od najpoznatijih i najznačajnijih lokaliteta u Aleksinačkoj kotlini, koje je zahvaljujući dugogodišnjim istraživanjima često uključivano u analize i sinteze domaćih autora o praistoriji Srbije. Prve arheološke podatke o lokalitetu nalazimo još 1936. godine u izveštaju D. Markovića, koji pominje površinske nalaze (alatke i keramiku) prikupljene sa ovog nalazišta (Marković 1936: 5). Lokalitet je arheološki determinisan tek nakon sistematskog rekognosciranja Arheološkog instituta (1955) i nešto kasnije Narodnog muzeja u Kruševcu (1958). Ova rekognosciranja su poslužila kao osnova za kasnija arheološka iskopavanja, koja je tokom 1959. i 1960. godine paralelno obavljao Narodni muzej u Kruševcu (Tasić i Tomić 1960: 29 – 33) i Narodni muzej u Beogradu (Galović 1960:

24 – 29), a 1967. godine samo Narodni muzej u Beogradu (Tasić i Tomić 1969: 10). Navedenim istraživanjima je ustanovljeno da se radi o prostranom višeslojnom praistorijskom lokalitetu na kome je konstatovan materijal iz srednjeg i mlađeg neolita, bronzanog, starijeg i mlađeg gvozdenog doba (Galović 1960: 24 – 29; Tasić i Tomić 1969; Tasić 1971: 32; Јевтић 1992: 253 – 255), dok su iz istorijske epohe zabeleženi ostaci iz antičkog perioda (Рашковић 1996).

Ukupan uzorak sa lokaliteta Drugovac čine 33 figurine sa različitim stepenom očuvanosti (Tabela 6). Prema osnovnom prikazu, mogu se izdvojiti 28 antropomorfnih (85%) i 5 zoomorfnih figurina (15%). Na 12 primeraka iz uzorka bilo je moguće analizirati polnu pripadnost, pa je ustanovljeno da se tri statuete mogu opredeliti u ženski pol (25%), muške nisu zastupljene u uzorku, dok 9 figurina nema jasno definisana polna obeležja (75%).

Sl. 4. Kameni predmet u vidu priveska i minijaturna keramička kupa sa lok. Drugovac

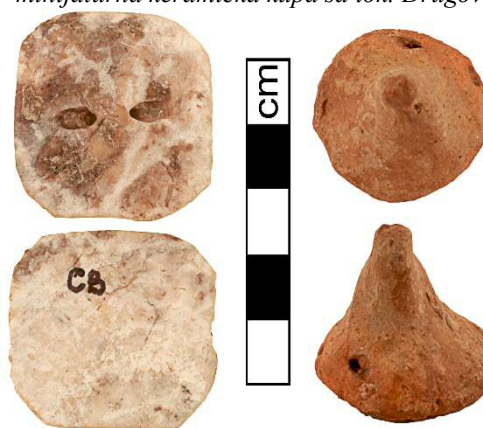

Tabela 6. Zastupljenost figurina prema očuvanim elementima sa lokaliteta kod Crnokalačke bare

Antropomorfne		Zoomorfne		Nedefinisane	
Kompletne	4	Kompletne	3	Kompletne	/
Bez glave	6	Bez glave	/	Bez glave	/
Biste	2	Biste	/	Biste	/
Glave	15	Glave	2	Glave	/
Torzo	1	Torzo	/	Torzo	/
Ekstremiteti	0	Ekstremiteti	/	Ekstremiteti	/
Ukupno fig.	28	Ukupno fig.	5	Ukupno fig.	0

Šetka – Utrine

Selo Šetka se nalazi u centralnom delu tzv. Ražanjskog platoa, koji predstavlja važno tranzitno područje između Balkanske i Karpatske Srbije, kao i između Velikog i Južnog Pomoravlja. Potes Utrina se prostire uz jugozapadnu periferiju sela na osunčanoj padini koja se lagano spušta do korita Senjskog potoka i podrazumeva seosko zemljište (utrinu), površine od oko dvanaest hektara. Arheološki sloj se može zapaziti u profilu pored asfaltnog puta (Ražanj – Šetka), koji je presecao središnji deo padine na kojoj se prostiralo neolitsko nalazište. U pomenutom profilu se jasno zapažaju obrisi kućnih podnica, čija se osnova nalazi na dubini od 0,6 do 0,7 m ispod površine tla. Pored podnica, u istom profilu su primećeni i ostaci kućnog lera (Милојевић и др. 2015: 26 – 28). Otkriveni materijal sa lokaliteta Šetka – Utrine okvirno se može opredeliti u period trajanja Vinča C i Vinča D faze (5000 – 4550. god. p. n. e.) (Милојевић и др. 2015: 37 – 41).

Šetka je selo u Ražanjskoj opštini koje je arheološkoj javnosti poznato još od vremena pre Drugog svetskog rata. Neolitski lokalitet nadomak sela otkriven je delovanjem tadašnjeg Muzeja grada Niša, a naročito zahvaljujući ličnom angažovanju Adama Oršića – Slavetića, koji je obavio rekognosciranja i prikupio arheološki materijal sa površine. Deo tog materijala

sa sumarnim opisom i dve table objavio je Vladimir J. Fjuks (Fewkes, 1935: 666; Fewkes, 1936: 60 – 61, T.VII A1), koji je tokom svojih arheoloških ekskurzija po tadašnjoj Jugoslaviji tesno sarađivao sa niškim muzejem i bio njegov počasni član (Speck, 1942: 476). „Šetka“ od tada postaje zvanični naziv lokaliteta koji se često pominje u radovima vezanim za neolit Južnog pomoravlja (Гарашанин и Гарашанин 1951: 56; Стојић и Јоцић 2006: 246, Стојић и Чађеновић 2006: 237; Милановић и Милојевић 2013; Милојевић и др. 2015; Милојевић и Милановић 2016: 17 – 18, Т. I/14 – 15). Poslednjih godina (2014 – 2016) lokalitet je u nekoliko navrata rekognosciran u sklopu projekta *Arheološka prospekcija Aleksinačke opštine* (Милојевић и др. 2015).

Sl. 5. Gotovo kompletan žrtvenik sa lokaliteta Utrine (NMN)

Ukupan uzorak sa lokaliteta Utrine u selu Šetka čine šest figurina sa različitim stepenom očuvanosti (Tabela 7). Pet primeraka predstavlja antropomorfnu plastiku, dok je samo na jednom prikazana zoomorfna figura. Figurine su izrađene uglavnom u finoj fakturi (5 primeraka) i glačanoj teksturi (4 primerka). Na tri primerka iz uzorka bilo je moguće analizirati polnu pripadnost, pa je ustanovljeno da jedna figurina pripada ženskom polu (33%), dok dve nemaju jasno definisana polna obeležja (67%).

Tabela 7. Zastupljenost figurina prema očuvanim elementima sa lokaliteta Utrine kod Šetke

Antropomorfne		Zoomorfne		Nedefinisane	
Kompletne	1	Kompletne	/	Kompletne	/
Bez glave	2	Bez glave	/	Be zglave	/
Biste	/	Biste	/	Biste	/
Glave	2	Glave	1	Glave	/
Torzo	/	Torzo	/	Torzo	/
Ekstremiteti	/	Ekstremiteti	/	Ekstremiteti	/
Ukupno fig.	5	Ukupno fig.	1	Ukupno fig.	0

FIGURALNA PLASTIKA IZ DONJEG TOKA JUŽNE MORAVE

Donji tok Južne Morave, iako bogat figuralnom plastikom, do sada nije usmerio pažnju istraživača na analize figurina, tako da je obrađivana jedino uzgred kroz radove posvećene drugačijoj tematici (Tasić i Tomić 1969; Милојевић и др. 2015; Милановић и др. 2016; Милојевић и Трајковић – Филиповић 2017). Razlog za takvu situaciju leži u činjenici da matični region (opština Aleksinac) već decenijama nema razvijenu arheološku delatnost, zbog nedostatka adekvatnog arheološkog kadra u muzeju. Shodno tome, najveći deo materijala prikazanog u katalogu potiče iz privatne kolekcije.

Ukupan broj neolitskih figurina u katalogu iz Donjeg toka Južne Morave iznosi 94 primerka, koji su prikupljeni sa pet lokaliteta u Aleksinačkoj i Ražanjskoj opštini (kat. 24 – 117). Iz tog uzorka se mogu izdvojiti 78 antropomorfnih (83%), 14 zoomorfnih (15%) i dve figurine (2%) čija predstava nije dovoljno dobro razjašnjena (Grafikon 14).

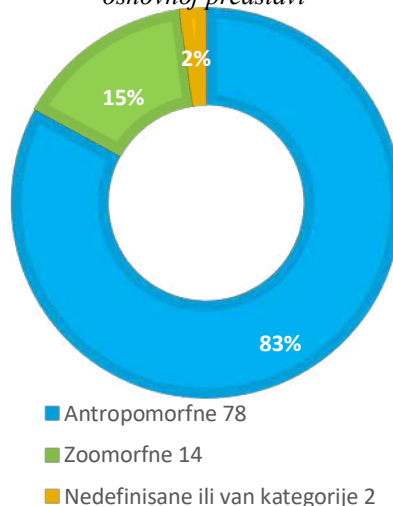
Ukupan uzorak iz oblasti u donjem toku Južne Morave pokazao je da najveći broj primeraka nije kompletan i da se može svrstati u neku od kategorija prema očuvanim elementima (Tabela 8). Najzastupljeniji su primerci na kojima su očuvane samo glave (43 primerka ili 46%), dok su znatno ređe figurine bez glave (17 primeraka ili 18%). Za njima slede kompletne ili gotovo kompletne figurine (14 primeraka ili 15%), fragmenti na kojima su očuvani samo delovi tela (10 primeraka ili 13%) i biste (8 primeraka ili 9%).

Tabela 8. Zastupljenost figurina prema očuvanim elementima u Donjem toku Južne Morave

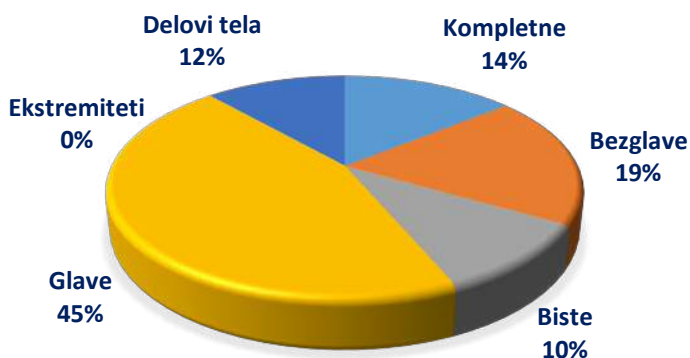
Antropomorfne		Zoomorfne		Nedefinisane	
Kompletne	11	Kompletne	3	Kompletne	/
Bez glave	15	Bez glave	2	Bez glave	/
Biste	8	Biste	/	Biste	/
Glave	35	Glave	8	Glave	/
Delovi tela	9	Delovi tela	1	Delovi tela	/
Ekstremiteti	/	Ekstremiteti	/	Ekstremiteti	/
Ukupno fig.	78	Ukupno fig.	14	Ukupno fig.	2

Na većini preovlađuje fina faktura (62 primerka ili 66%), figurine sa srednjom fakturom su nešto ređe (21 primerak ili 22%), dok je gruba faktura zabeležena na najmanjem broju (7 primeraka ili 7%). Pored glinenih, u oblasti donjeg toka Južne Morave se sreću i figurine izrađene od kamena kristalaste strukture (4 primerka ili 4%) (Grafikon 16).

Graf. 14. Zastupljenost figurina po osnovnoj predstavi

Graf. 15. Procentualna zastupljenost antropomorfnih figurina po očuvanim elementima

Prema karakteristikama teksture, prednjače figurine sa glačanom (44 primerka ili 47%) i priglačanom površinom (41 primerak ili 44%), dok su figurine sa grubom (6 primeraka ili 6%) i poliranom površinom (3 primerka ili 3%) značajno ređe u uzorku (Graf. 17). Ukrašavanje je prisutno na većini figurina iz uzorka (71 primerak ili 76%), dok na znatno manjem broju nije evidentirano nikakvo ukrašavanje (23 primerka ili 24%). Na ukrašenim primercima, po pravilu, najprisutnija je tehnika urezivanja (59 primeraka), zatim slede tehnike perforiranja (22), nalepljivanja (10), ubadanja (7), bojenja (4), dok je tehnika inkrustriranja (3 primerka) najređa (Graf. 18).

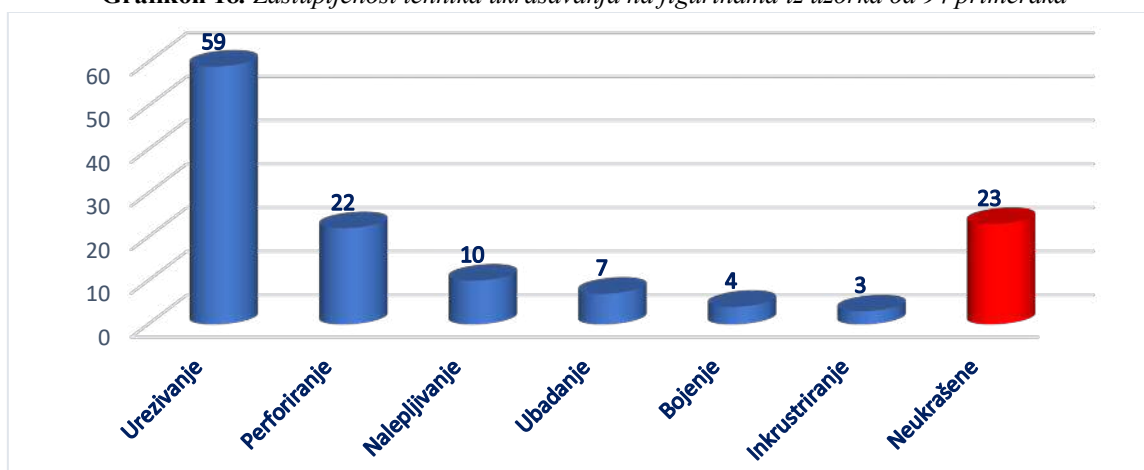
Grafikon 16. Zastupljenost figurina prema karakteristikama fature i materijala

Grafikon 17. Zastupljenost figurina prema karakteristikama teksture

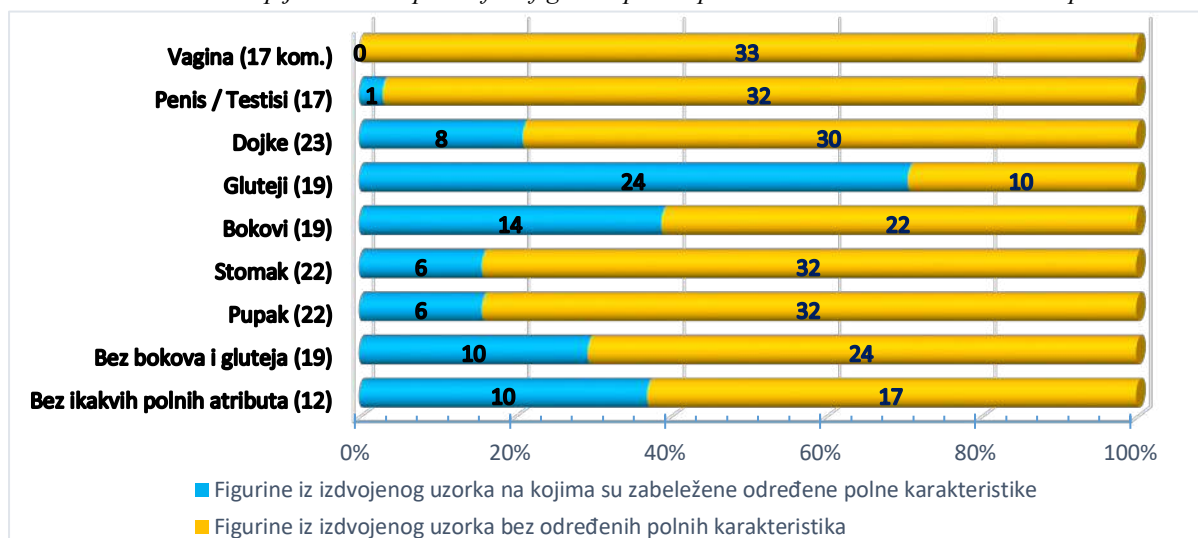

Grafikon 18. Zastupljenost tehnika ukrašavanja na figurinama iz uzorka od 94 primeraka

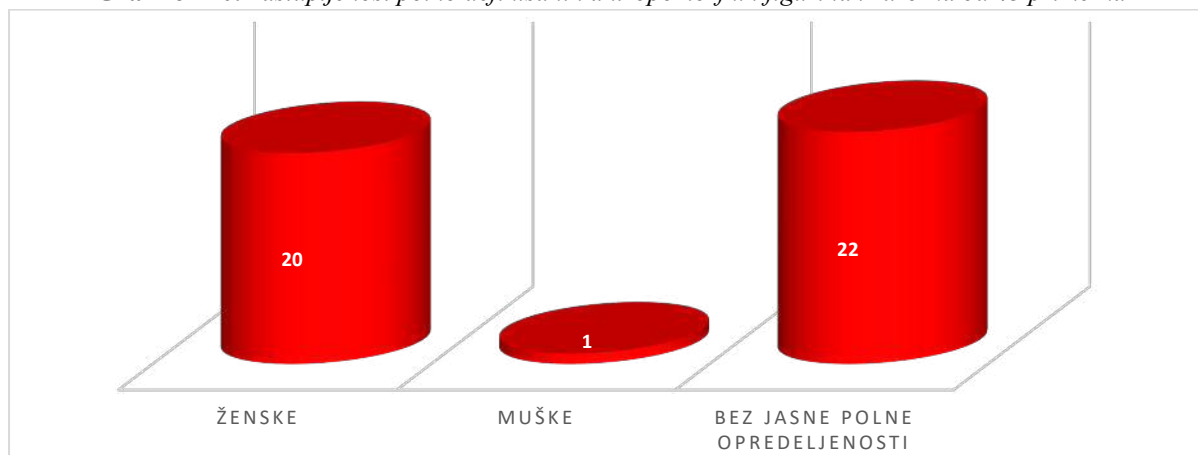

Polne atribute je bilo moguće sagledati na 43 antropomorfne figurine (Grafikon 19), na osnovu kojih je 20 primeraka opredeljeno u ženski pol (47%), samo jedna figurina je sigurno pripadala muškom polu (2%), dok 22 primerka nije imalo jasno istaknute polne atribute (51%) (Graf. 20). Među zoomorfnim figurinama samo dve su imale istaknut muški polni organ (33%), dok na svim preostalim primercima (4) nije bilo moguće odrediti polnu pripadnost (Graf. 21).

Grafikon 19. Zastupljenost antropomorfnih figurina prema polnim atributima iz uzorka od 43 primerka

Grafikon 20. Zastupljenost polno definisanih antropomorfnih figurina iz uzorka od 43 primerka

Grafikon 21. Zastupljenost polno definisanih zoomorfnih figurina iz uzorka od 6 primeraka

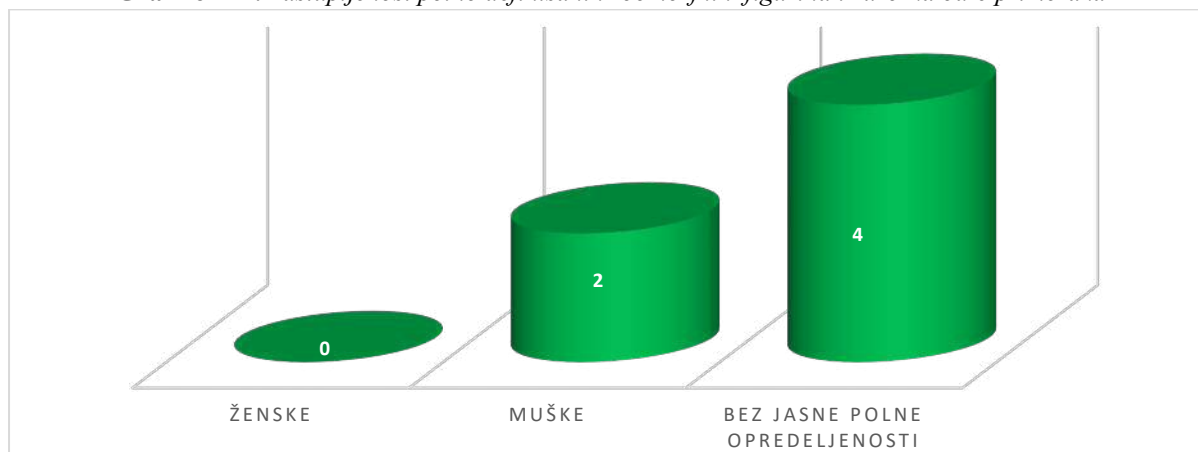
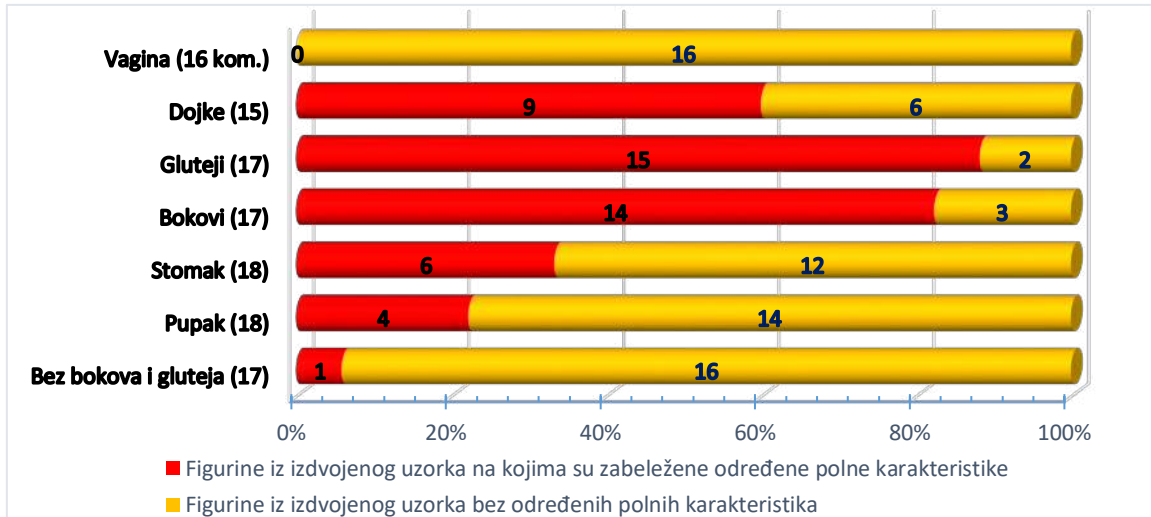

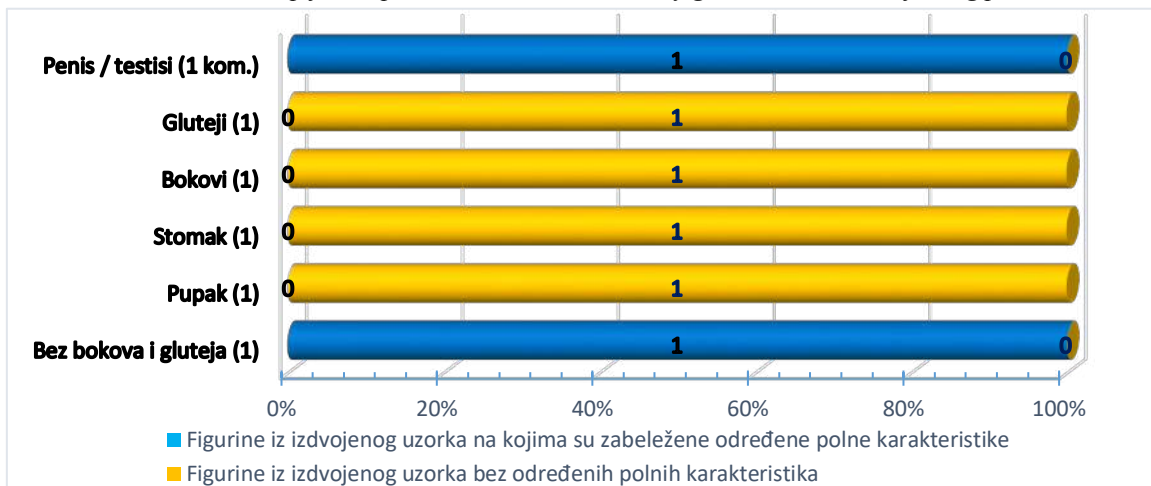
Tabela 9. Zastupljenost antropomorfnih figurina prema polnoj definiciji i prema očuvanim elementima

Ženske		Muške		Bez jasne polne atribucije	
Kompletne	2	Kompletne	1	Kompletne	8
Bez glave	7	Bez glave	/	Bez glave	8
Biste	3	Biste	/	Biste	5
Delovi tela	8	Delovi tela	/	Delovi tela	1
Ukupno fig.	20	Ukupno fig.	1	Ukupno fig.	22

Grafikon 22. Zastupljenost polnih atributa kod ženskih figurina iz uzorka od 20 primeraka

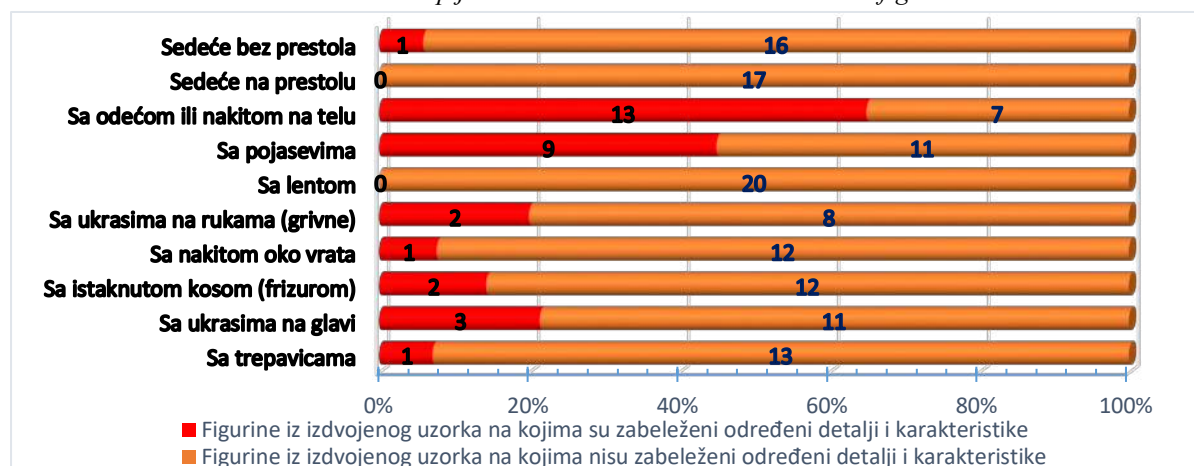
Grafikon 23. Zastupljenost polnih atributa kod muških figurina iz uzorka od jednog primerka

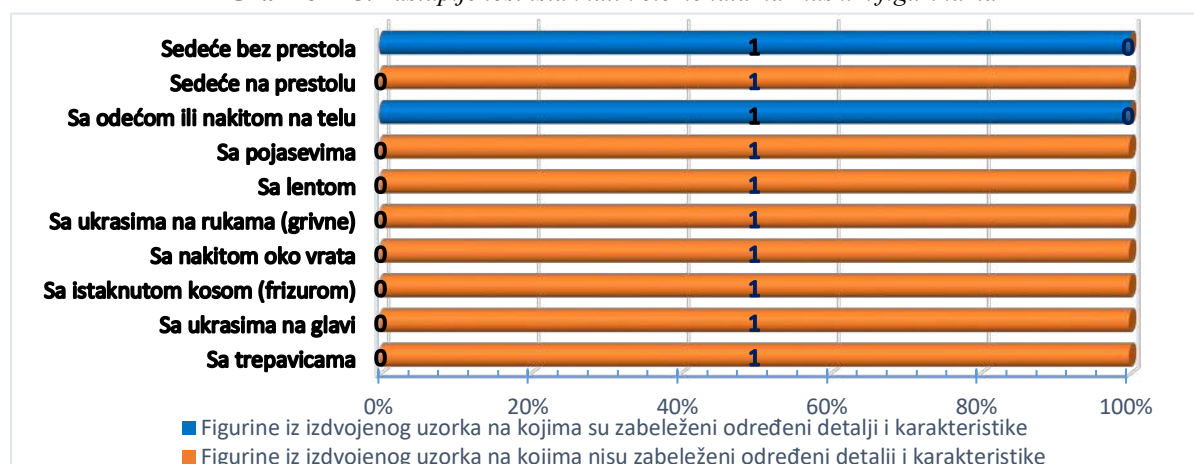
U zavisnosti od stanja očuvanosti (Tabela 9), zapaženo je da su polni atributi na uzorku ženskih antropomorfnih figurina najčešće istaknuti glutejima (15 primeraka), bokovima (14 primeraka), dojčkama (9 primeraka), stomakom (6 primeraka), dok primerci sa istaknutim ženskim polnim organom nisu zastupljeni (Graf. 22). Kao zanimljivost, može se navesti podatak da je na uzorku od 18 primeraka u 4 slučaja istaknut pupak (22%), dok na uzorku od 17 figurina, samo jedan primerak nije imao istaknute ni bokove ni gluteje. Zaključeno je da je velika većina ženskih statueta modelovana u stojećem stavu, dok je svega jedan primerak izveden u sedećem položaju i to bez prestola. Što se tiče prikazivanja pojedinih detalja ili elemenata na figurinama izdvojenim po polu, zaključeno je da ženske figurine koje su imale

očuvanu glavu (14 primeraka) mogu imati ukrase na glavi (3 primerka ili 21%), istaknutu kosu (2 primerka ili 14%) ili trepavice (1 primerak ili 7%). Na većini primeraka iz uzorka ističu se detalji koje možemo vezati za odeću ili nakit (13 primeraka ili 65%). Daljim raščlanjivanjem odevnih i dekorativnih predstava na figurinama iz uzorka, koji varira u zavisnosti od fragmentovanosti određenih delova figurine, moguće je izdvojiti primerke sa pojasevima (9 od 20 ili 45%), sa ukrasima oko ruku (2 od 10 primeraka ili 20%) ili oko vrata (1 od 13 ili 8%).

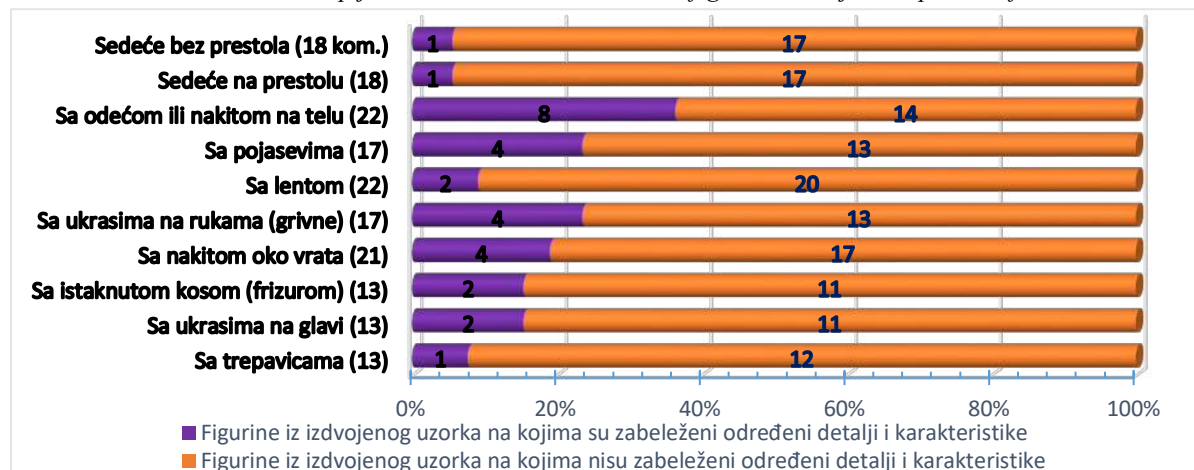
Grafikon 24. Zastupljenost istaknutih elemenata na ženskim figurinama

Grafikon 25. Zastupljenost istaknutih elemenata na muškim figurinama

Grafikon 26. Zastupljenost istaknutih elemenata na figurinama koje nisu polno definisane

S obzirom na to da se muške figurine definišu isključivo na osnovu postojanja polnog organa, zaključeno je da se na uzorku iz Donjeg toka Južne Morave sreće u samo jednom slučaju. Izuzev polnog organa, na ovom primerku nije istaknut ni jedan drugi atribut vezan za karakterisanje pola. Od ostalih detalja, može se navesti da je muška statueta na sebi imala prikaz odeće ili tetovaža (Graf. 25).

Polno nedefinisane figurine čine uzorak od 22 primerka. Ove figurine su najčešće prikazane u stojećem položaju, ali su u dva slučaja modelovane u sedećem stavu. Od detalja se prikazuje odeća, nakit ili tetovaže na telu (8 od 22 primerka ili 36%). Među detaljima najviše ima primeraka sa pojasevima (4 od 17 primeraka ili 24%), ukrasima na rukama (4 od 17 primeraka ili 24%) i nakitom oko vrata (4 od 21 primeraka ili 19%), dok su najređi primerci sa lentom (2 od 22 primeraka ili 9%). Polno nedefinisane figurine sa očuvanom glavom (13 primeraka) u dva slučaja imaju istaknutu kosu i ukrase na glavi, dok su u samo jednom slučaju prikazane trepavice (Graf. 26).

Sl. 6. Amuleti sa lokaliteta Štolna kod Aleksinačkih rudnika (kol. S. Ristića)

PONIŠAVLJE

Ponišavlje je geografska oblast koja prati neposredni sliv reke Nišave u čitavoj njenoj dužini od 218 km. S obzirom na to da Nišava zalazi i u teritoriju Bugarske, kroz koju teče od svog izvora na Staroj planini do granice sa Srbijom u dužini od 67 km, na ovom mestu interesnu sferu će predstavljati teritorija Srbije i to samo oblast u kojoj su otkrivene poznoneolitske figurine prikazane u ovom radu. Srž interesne teritorije predstavlja donje Ponišavlje sa Niškom kotlinom, gde je i registrovan najveći broj nalazišta, dok izuzetak čini samo jedno nalazište locirano u srednjem Ponišavlju na teritoriji opštine Pirot.

Najvažniju geografsku pogodnost Ponišavlja, uz naročito isticanje Niške kotline, predstavlja saobraćajni položaj. Još od praistorijske epohe činilo je jednu od najznačajnijih evropskih komunikacija, gde se nalazi jedan od saobraćajnih čvorova Balkanskog poluostrva. Pored toga, u Ponišavlju se susreću razni tipovi reljefa koji variraju od planinskog, sa izrazitom zastupljenošću kraških oblika, do pejzaža sa prostranom i plodnom dolinskom ravnicom (Јанковић 1909; Костић 1967; Ршумовић 1967). Takva mešovita morfologija terena omogućava pristup različitim vrstama resursa, a samim tim i bavljenje raznoraznim privrednim delatnostima, dok su odlične komunikacione mogućnosti dozvoljavale brzu cirkulaciju robe i ideja.

ARHEOLOŠKA NALAZIŠTA FIGURALNE PLASTIKE U PONIŠAVLJU

Hum – Velika humska čuka / Seosko igralište

Velika humska čuka je gradinski lokalitet pozicioniran na dominantnom uzvišenju u ataru sela Huma, 7 km severno od Niša. Centar gradine predstavlja zaravnjeni plato pri vrhu uzvišenja, sa najvišom kotom od 454 m nadmorske visine. Pristup lokalitetu je otežan sa severne i zapadne strane, s obzirom da tu protiče Humska reka, dok je do vrha čuke najlakše doći sa istočne strane (Булатовић и Милановић 2014: 163-5). Upravo pri istočnom podnožju nalazi se prostrani plato, koji je meštanima poslužio kao mesto za izgradnju fudbalskog igrališta (sl. 7), gde je 1951. godine pronađeno pet figurina. Pomenute figurine su kao slučajni nalazi dospеле do praistorijske zbirke Narodnog muzeja Niš i verovatno se mogu vezati za period ranog eneolita i kulturni kompleks Bujanj – Salkuca – Krivodol (Колиштркоска – Настева 2007: kat. 28, 93), odnosno horizont Bujanj-Hum Ia, koji je na samoj Humskoj čuki datovan u vreme između 4365 – 4259. god. p.n.e. (Bulatović et al. 2018: 21 – 25). Pored toga na lokalitetu su evidentirani nalazi iz više faza praistorije (Bulatović 2011; Булатовић и Станковски 2012: 65-73; Булатовић и Милановић 2014: 167-175).

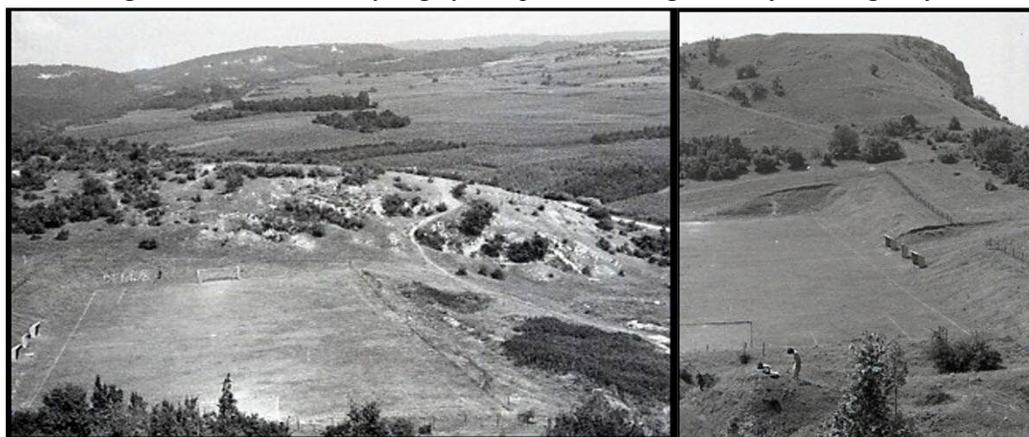
Istraživanja Velike humske čuke počinju u godini osnivanja Muzeja grada Niša (1933. godine), kada je nalazište evidentirano u sklopu šire kampanje rekognosciranja Južnog Pomoravlja. Njima je rukovodio profesor Vladimir Fjuks, uz svestranu saradnju domaćih stručnjaka i lokalnih entuzijasta, među kojima su se našli tadašnji članovi Muzejskog društva

iz Niša na čelu sa Adamom Oršićem. Sa tih rekognosciranja potče i jedina antropomorfna figurina iz kataloga, koja je pronađena na platou pri vrhu Humske čuke (kat. 118). Nešto kasnije iste godine, Miodrag Grbić, uz saradnju muzejskih institucija iz Beograda i Niša, preduzima iskopavanja na lokalitetu. Iako su nalazi sa tih iskopavanja sačuvani u Narodnom muzeju Beograd, ostali su bez adekvatne prateće dokumentacije, čime je onemogućena stratigrafska rekonstrukcija (Гарашанин и Гарашанин, 1959: 243). Imajući u vidu ovakvu činjenicu, Milutin i Draga Garašaniin 1956. godine preduzimaju reviziona iskopavanja na Velikoj humskoj čuki kod Niša. U kulturnom sloju čija je debljina varirala između 0,90 i 1,20 m, konstatovana su samo dva kulturna horizonta od kojih je mlađi bio poremećen, dok je stariji prema materijalu opredeljen u rani eneolit, odnosno fazu koju je M. Garašaniin nazvao Bujanj-Hum Ia (Гарашанин и Гарашанин 1959; Гарашанин и Ђурић 1983). Nakon ovih iskopavanja, na Humskoj čuki se sprovode rekognosciranja 1973. god. u organizaciji Zavoda za zaštitu spomenika kulture Niš i 1982. god. u organizaciji Narodnog muzeja Niš. Sledeća arheološka istraživanja, u organizaciji Arheološkog instituta i Narodnog muzeja u Nišu, podrazumevala su najpre rekognosciranja sprovedena 1991. godine, nakon čega su usledila iskopavanja obavljena 1994. godine. Pomenuta sondažna istraživanja vršena su u podnožju Velike humske čuke, a radovima su rukovodili Zvonimir Kaluđerović (Arheološki institut) i Natalija Đurić (Narodni muzej Niš) (Калуђеровић и Ђурић 1996: 289). U novom milenijumu nastavljena je saradnja Arheološkog instituta i Narodnog muzeja Niš, pa se tokom 2009. godine paralelno sa istraživačkom kampanjom na lokalitetu Bujanj, vrše i iskopavanja manjeg obima na Velikoj humskoj čuki (Булатовић и Станковски 2012: 65; Булатовић и Милановић 2014), koja će od 2014. godine dobiti sistematski karakter (Bulatović et al. 2018: 21).

Tabela 10. Zastupljenost figurina po očuvanim elementima sa lok. Humska čuka i fudbalsko igralište kod Huma

Antropomorfne		Zoomorfne		Nedefinisane	
Kompletne	/	Kompletne	/	Kompletne	/
Bez glave	/	Bez glave	/	Bez glave	/
Biste	/	Biste	/	Biste	/
Glave	4	Glave	/	Glave	/
Delovi tela	2	Delovi tela	/	Delovi tela	/
Ekstremiteti	/	Ekstremiteti	/	Ekstremiteti	/
Ukupno fig.	6	Ukupno fig.	0	Ukupno fig.	0

Sl. 7. Fudbalsko igralište i Humska čuka fotografisani prilikom rekognosciranja 1982. god. (fotoarhiva NMN)

Malča – Radačje

Malča je seosko naselje uz dolinske strane Malčanske reke, na severoistočnom obodu Niške kotline, 11 km severoistočno od Niša. Seoski atar zauzima južne obronke Kalafata i krajnji istočni obod Nišavske doline skoncentrisan oko ušća Malčanske reke. Selo je poznato po voćarstvu i vinogradarstvu, a predstavlja i važno saobraćajno čvorište, jer kroz njega prolazi regionalni put za Svrlijig i istočnu Srbiju.

Lokalitet Radačje ili Kovanluk, kako se još sreće u literaturi, nalazi se na prvoj rečnoj terasi Nišave, nedaleko od ušća Malčanske reke. Zauzima položaj na istaknutom platou koji je sa južne strane zasečen Nišavom, a sa zapadne Malčanskom rekam. Plato je orjentisan ka jugu i pruža izvanredan pregled Nišavske doline i početnog dela Sićevačke klisure. Na nalazištu je konstantovan kulturni sloj debljine od 1,4 m do 2 m, sa najmanje dve faze stanovanja tokom mlađeg neolita, koje se okvirno mogu opredeliti u Vinča B i Vinča C fazu.

Narodni muzej u Nišu i Arheološki institut su 1956. godine obavili manja sondažna istraživanja na ovom lokalitetu, koji se tada sreće pod nazivom Radačje. Bila je to revizija amaterskih iskopavanja

koja je još sredinom 30-ih obavio veliki župan Buda Borisavljević (Оршић – Славетић 1936: 175). Prema izveštaju autora, na lokalitetu su konstantovani slojevi vinčansko – tordoške (Vinča A – B) i vinčansko – pločničke faze (Vinča C – D), dok je površinski sloj sporadično sadržao keramičke ostatke iz bronzanog doba. Iskopavanjima je rukovodio Milutin Garašanin

Sl. 8. Rekonstruisani žrtvenik sa lokaliteta Radačje (NMN)

Tabela 11. Zastupljenost figurina prema očuvanim elementima sa lokaliteta Radačje kod Malče

Antropomorfne		Zoomorfne		Nedefinisane	
Kompletne	1	Kompletne	/	Kompletne	/
Bez glave	1	Bez glave	/	Bez glave	/
Biste	1	Biste	/	Biste	/
Glave	1	Glave	1	Glave	/
Delovi tela	1	Delovi tela	/	Delovi tela	/
Ekstremiteti	1	Ekstremiteti	/	Ekstremiteti	/
Ukupno fig.	6	Ukupno fig.	1	Ukupno fig.	0

uz pomoć Dušana Krstića, Blaženke Stalio i Dragice Simonovske (Крстић, 1959: 369 – 370). Iako su na Radačju pronađene izuzetno zanimljive keramičke i figuralne forme, koje su bile istaknuti eksponati muzejskih izložbi (Дејановић (ур), 1971: 32 – 33), rezultati istraživanja nikada nisu detaljno publikovani. Kasnija istraživanja na lokalitetu obavljena su u sklopu projekta „Arheološka prospekcija Donjeg toka Južne Morave“, prilikom čega je revidiran i ubeležen tačan položaj lokaliteta uz sagledavanje potencijalnih resursa iz okoline (Милановић и Милојевић 2018).

Pasi Poljana – Dorov / Mustajbegovo polje

Pasi Poljana je prigradsko naselje udaljeno 4,5 km jugozapadno od centra Niša. Atar naselja se prostire na istočnim padinama Bujanjskog pobrđa, nedaleko od njegovog podnožja, koje je presečeno dolinskom ravnicom Južne Morave. Nešto istočnije od naselja u Pasi poljani prolazi autoput Niš – Skoplje.

Praistorijsko nalazište Dorov – Mustajbegovo polje nalazi se pri obodu aluvijalne ravnice u zoni kontakta sa padinama Bujanjskog pobrđa. Prostor praistorijskog naselja je verovatno bio pozicioniran uz nekadašnji tok Južne Morave, s obzirom na to da se pored lokaliteta raspoznaju obrisi starog rečnog korita. Analizom keramičkog materijala mogu se pretpostaviti najmanje četiri faze naseljavanja, od kojih bi se tri mlađe pripisale vinčanskoj, a najstarija starčevačkoj kulturi. Pored toga, površinski nalazi keramičkih posuda iz starijeg i mlađeg gvođenog doba sugerišu na egzistiranje naselja i tokom ovih perioda. Za vinčansko naselje u Pasi Poljani konstantovan je materijal koji upućuje na faze Vinča A – B1, Vinča B2 i Vinča C, što se u apsolutnim datumima može grubo povezati sa periodom između 5200 i 4800. godine p. n. e. (Милановић 2011: 163).

Prvi podaci o lokalitetu zabeleženi su 1958. godine, kada su do Narodnog muzeja u Nišu dospeli slučajni nalazi keramičkih posuda, kao i jedna glava figurine iz mlađeg kamenog doba. Gotovo tri decenije kasnije, tačnije 1986. godine, Narodni muzej u Nišu pokreće manju istraživačku kampanju pod rukovodstvom Natalije Đurić, tadašnjeg kustosa praistorijske zbirke. Tom prilikom otvorena je manja sonda (3x3 m) sa ciljem da se prikupe indikativni nalazi i ispita stratigrafija nalazišta (Јоцић 2005: 25; Булатовић и Алексић 2008: 49; Милановић 2011). Nakon ovog poduhvata, lokalitet je tokom nekoliko poslednjih godina u više navrata rekognosciran, a obavljeno je i aerofotografsko snimanje. U zbirci Narodnog muzeja Niš, nalaze se svega tri figurine sa lokaliteta u Pasipoljani (Табела 12).

Табела 12. *Zastupljenost figurina po očuvanim elementima sa lokaliteta Mustajbegovo polje kod Pasi Poljane*

Antropomorfne		Zoomorfne		Nedefinisane	
Kompletne	/	Kompletne	/	Kompletne	/
Bez glave	1	Bez glave	/	Bez glave	/
Biste	/	Biste	/	Biste	/
Glave	1	Glave	/	Glave	/
Delovi tela	/	Delovi tela	/	Delovi tela	1
Ekstremiteti	/	Ekstremiteti	/	Ekstremiteti	/
Ukupno fig.	2	Ukupno fig.	0	Ukupno fig.	1

Sl. 9. Fragmenti posuda za preradu tekstilnih vlakana i noge žrtvenika sa Mustajbegovog polja (NMN)

Osmakovo / Vranište – Stranje

Seoska naselja Osmakovo i Vranište administrativno pripadaju opštini Pirot i nalaze se pored toka Osmakovske reke, desne pritoke Nišave. Neolitsko nalazište smešteno je na međi atara Osmakova i Vraništa, a zauzima položaj u gornjem delu padine koja se blago spušta do leve obale Osmakovske reke. Inače, čitav prostor padine ima levkasti oblik i zahvata veliku površinu (oko 150 ha) koja se prostire od podnožja Šiljatog kamena na istoku do toka Osmakovske reke na zapadu. To ogromno prostranstvo je poznato meštanima pod nazivom Duboki dol, dok je nešto manji deo ovog širokog poteza, na kome je konstantovano jezgro neolitskog naselja, poznato pod imenom Stranje. Na lokalitetu dominira mlađeneolitski materijal (Митић и др. 2005: 43 – 48), koji se na osnovu svojih karakteristika može opredeliti u Vinča C – D1 fazu, odnosno približno u period između 5000 i 4750. godine p. n. ere.

Praistorijski lokalitet iz atara sela Osmakova i Vraništa postao je poznat u stručnoj literaturi nakon prospekcije koju je 1934. godine obavila američka ekipa za praistorijsku arheologiju pod rukovodstvom Vladimira Fjuksa (Fewkes 1936: 61). Dalja istraživanja su, takođe, bila ograničena na rekognosciranje, koja su vršena u nekoliko navrata od 1987. godine, u organizaciji Muzeja Ponišavlja i pod rukovodstvom Predraga Pejića. Tom prilikom potvrđeno je postojanje prostranog i materijalom jako bogatog nalazišta, na čijoj površini su pronađeni brojni fragmenti neolitske грнčarije, kućni lep, predmeti od kosti, kremena i glačanog kamena, a prema neproverenim podacima meštana, na lokalitetu su identifikovani i antropološki ostaci sa potencijalne nekropole (Митић и др. 2005: 49). Osim pomenutog, poznat je i jedan nalaz zoomorfne figurine (kat. 131), pronađene još prilikom rekognosciranja V. Fjuksa, a koja se danas čuva u praistorijskoj zbirci Narodnog muzeja Niš.

FIGURALNA PLASTIKA IZ PONIŠAVLJA

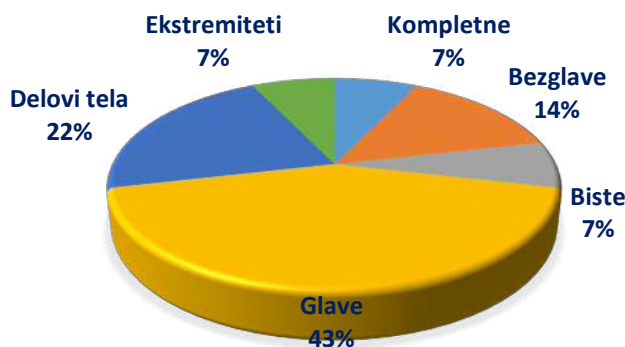
Bogat praistorijski inventar prikupljen tokom dugogodišnjih istraživanja u Ponišavlju ne ističe se brojem pronađenih figurina (Дејановић (ур.) 1971: кат. 65, 76, 78; Давидов (ур.) 2004: 13, 15 – 16; Стојић и Чађеновић 2006). Ukupan broj neolitskih i ranoeneolitskih figurina najmanji je u katalogu i iznosi svega 17 primeraka figuralne plastike koja je prikupljena sa četiri lokaliteta u Niškoj i Pirotskoj opštini (kat. 118 – 134).

Tabela 13. Zastupljenost figurina prema očuvanim elementima u Ponišavlju

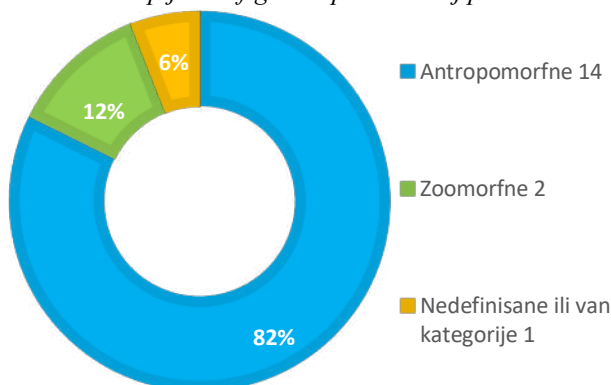
Antropomorfne		Zoomorfne		Nedefinisane ili van kategorije	
Kompletne	1	Kompletne	/	Kompletne	/
Bez glave	2	Bez glave	1	Bez glave	/
Biste	1	Biste	/	Biste	/
Glave	6	Glave	1	Glave	/
Delovi tela	3	Delovi tela	/	Delovi tela	1
Ekstremiteti	1	Ekstremiteti	/	Ekstremiteti	/
Ukupno fig.	14	Ukupno fig.	2	Ukupno fig.	1

Ukupan uzorak iz Ponišavlja pokazao je da najveći broj primeraka nije kompletan i da se može svrstati u neku od kategorija po očuvanim elementima (Tabela 13). Najzastupljeniji su primerci na kojima su očuvane samo glave (7 primeraka ili 41%), dok su najređe (1 primerak ili 5%) kompletno očuvane figurine.

Graf. 27. Procentualna zastupljenost antropomorfnih figurina po očuvanim elementima

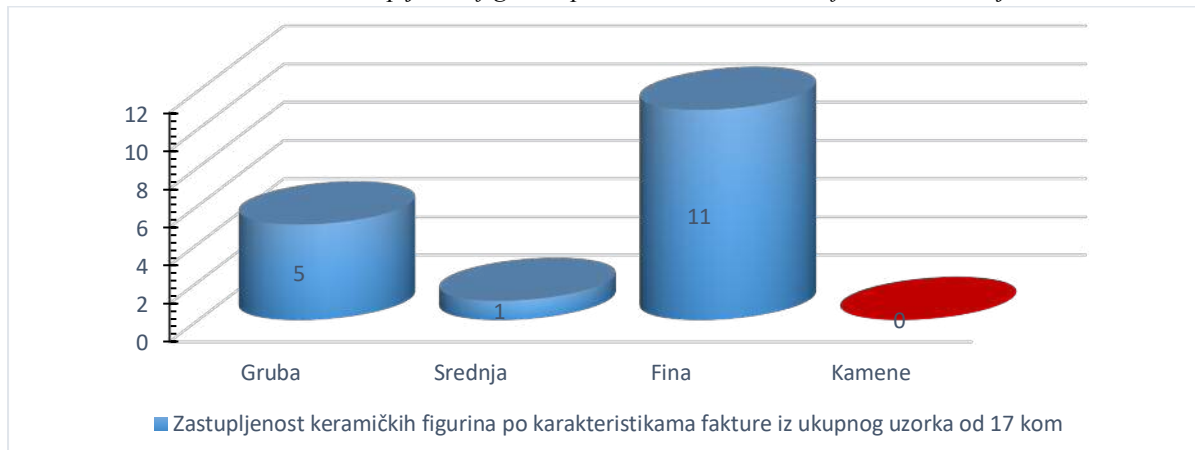
Graf. 28. Zastupljenost figurina po osnovnoj predstavi

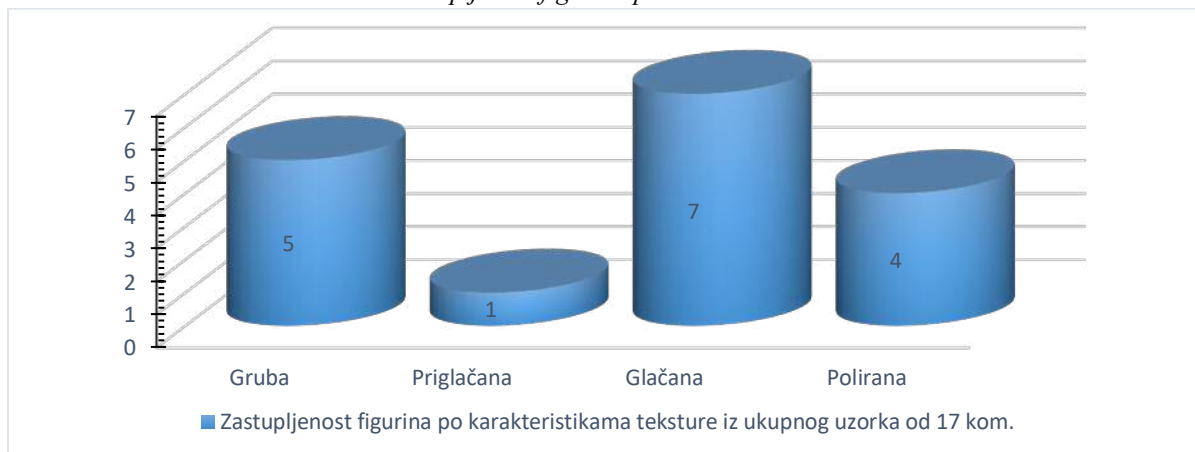
Daljom analizom ustanovljeno je da 14 primeraka ili 82% uzorka čine antropomorfne figurine, dok samo 12% ili svega 2 primerka pripadaju grupi zoomorfnih. Usled loše očuvanosti, jedan primerak nije bilo moguće opredeliti ni u jednu od dve pomenute grupe (kat. 133) (Graf. 28). Na većini preovlađuje fina faktura (11 primeraka ili 65%), figurine sa srednjom fakturom su najređe (1 primerak ili 6%), dok kamene nisu zastupljene u uzorku (Graf. 29). Prema karakteristikama teksture, prednjače figurine sa glačanom površinom (7 primeraka ili 41%), dok su figurine sa priglavanom površinom najređe u uzorku (1 primerak ili 6%) (Graf. 30).

Ukrašavanje je prisutno na većini figurina iz uzorka (13 primeraka ili 76%), dok na znatno manjem broju nije evidentirano nikakvo ukrašavanje (4 primerka ili 24%). Na primercima sa ukrasima najprisutnija je tehnika urezivanja (11 primeraka ili 85%), dok je perforiranje zabeleženo na četiri primerka (31%) (Graf. 31). Tehnike poput nalepljivanja, ubadanja, bojenja i kanelovanja zastupljene su u po jednom slučaju.

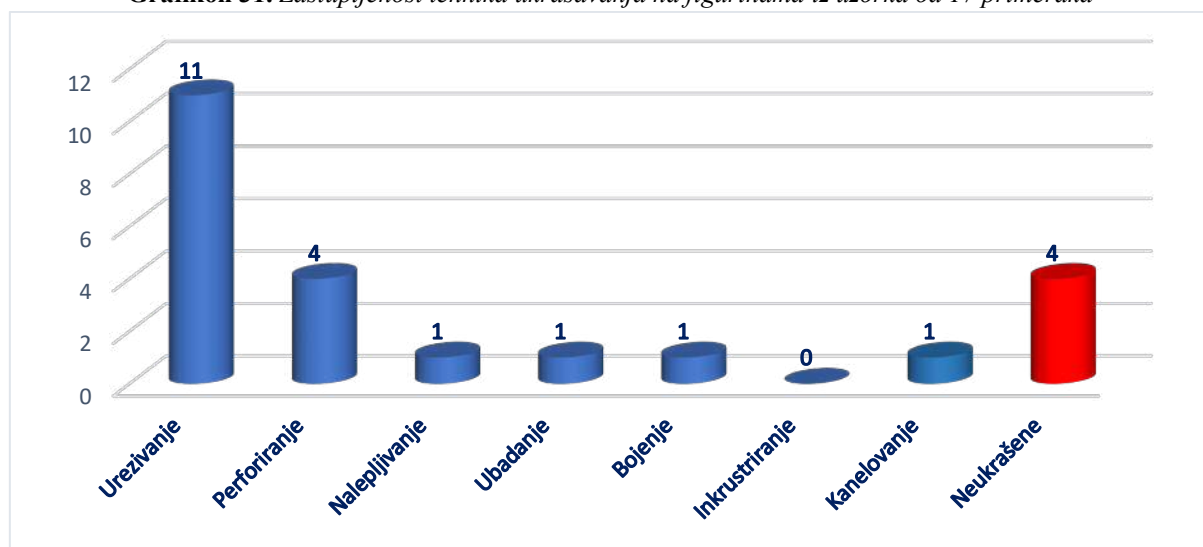
Grafikon 29. Zastupljenost figurina prema karakteristikama fature i materijala

Grafikon 30. Zastupljenost figurina prema karakteristikama teksture

Grafikon 31. Zastupljenost tehnika ukrašavanja na figurinama iz uzorka od 17 primeraka

Polne attribute je bilo moguće sagledati na svega 7 antropomorfnih primeraka (Graf. 32), na osnovu kojih je 6 opredeljeno u ženski pol (86%), muške nisu zastupljene, dok samo jedan primerak nije imao jasno izdiferencirane polne karakteristike (14%) (Graf. 33). Zoomorfne statuete iz uzorka (2 primerka) nisu imale jasno iskazane polne attribute.

Grafikon 32. Zastupljenost antropomorfnih figurina prema polnim atributima iz uzorka od 7 primerka

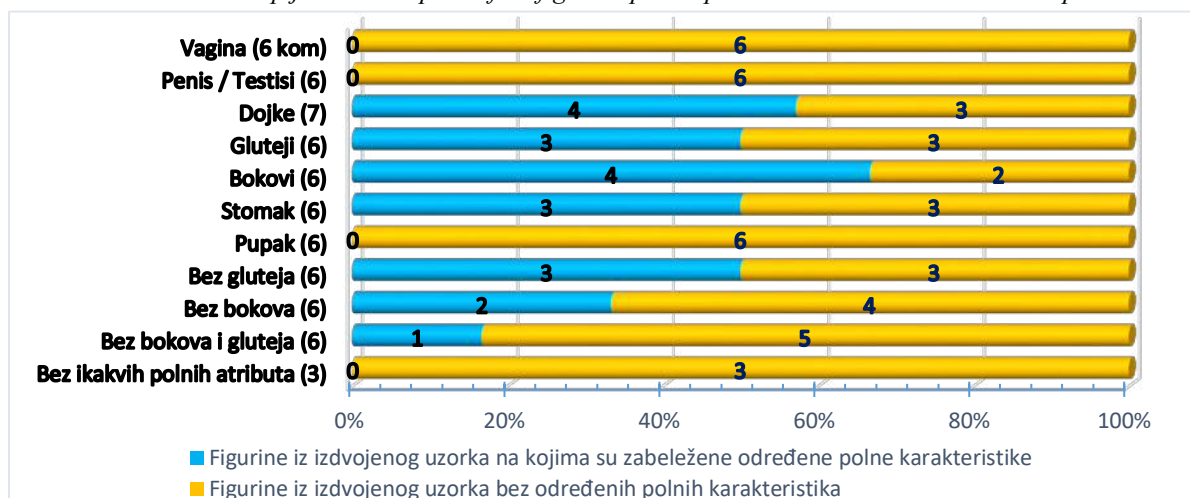
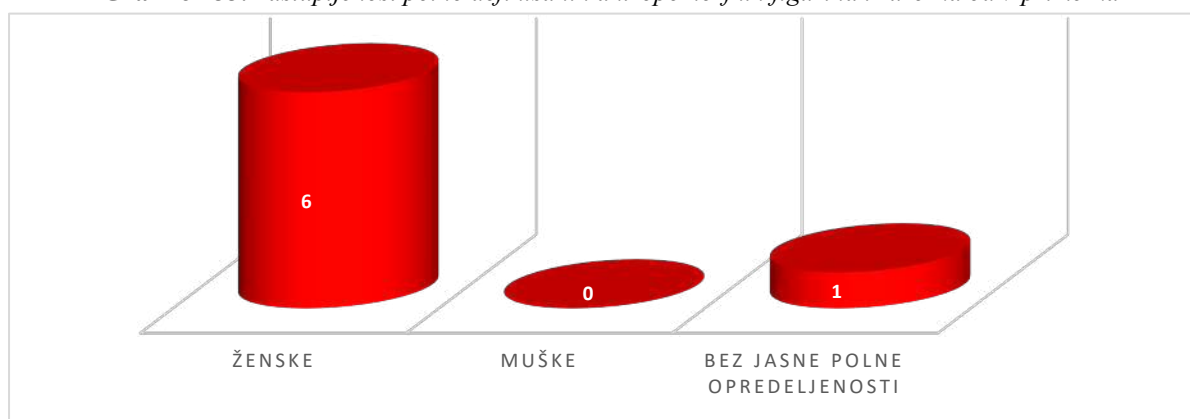

Tabela 14. Zastupljenost antropomorfnih figurina prema polnoj definiciji i prema očuvanim elementima

Ženske		Muške		Bez jasne polne atribucije	
Kompletne	1	Kompletne	/	Kompletne	/
Bez glave	1	Bez glave	/	Bez glave	1
Biste	1	Biste	/	Biste	/
Delovi tela	3	Delovi tela	/	Delovi tela	/
Ukupno fig.	6	Ukupno fig.	0	Ukupno fig.	1

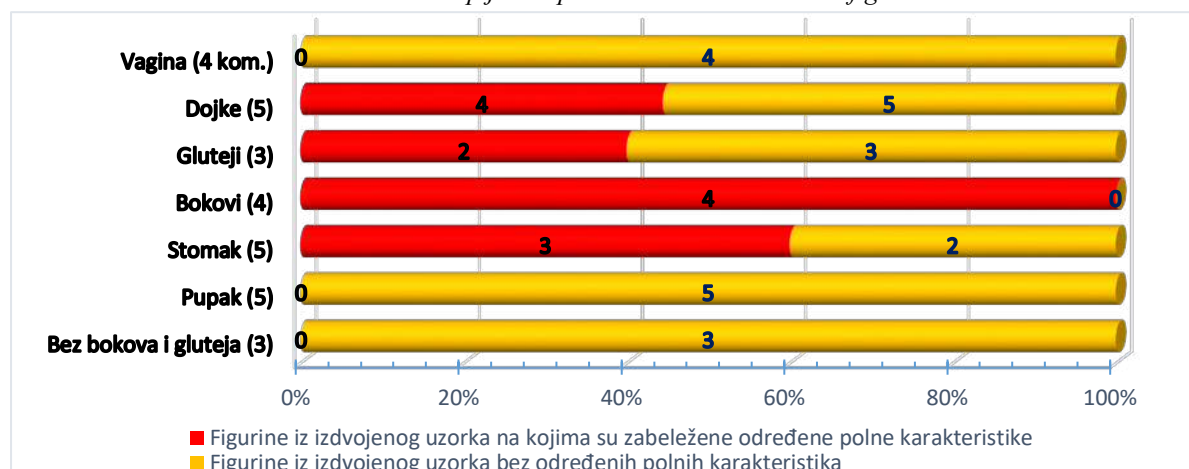
Grafikon 33. Zastupljenost polno definisanih antropomorfnih figurina iz uzorka od 7 primerka

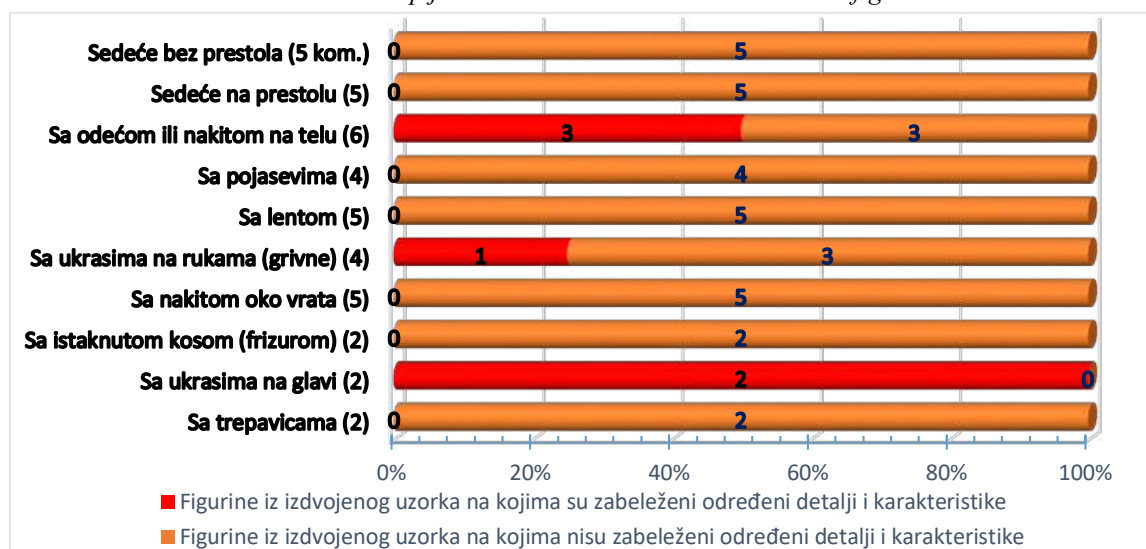
U zavisnosti od stanja očuvanosti (Tabela 14), zapaženo je da su polni atributi na uzorku ženskih antropomorfnih figurina (ukupno 6) najčešće istaknuti dojčkama i bokovima (4 primerka), a nešto ređe glutejima (3 primerka), stomakom (3 primerka), dok primerci sa istaknutom vaginom nisu zastupljeni (Graf. 34). Zaključeno je da su sve ženske figurine na kojima je bilo moguće u potpunosti sagledati položaj (5 primerka) modelovane u stojećem stavu i da nema primeraka u sedećem položaju. Što se tiče prikazivanja pojedinih detalja ili elemenata na figurinama izdvojenim po polu, zaključeno je da sve ženske figurine koje su imale

očuvanu glavu, imaju i ukrase na njoj. Na polovini primeraka iz uzorka ističu se detalji koje možemo vezati za odeću ili nakit (3 primerka), među kojima se izdvaja primerak sa jasno istaknutim ukrasima na rukama (kat. 125) (Graf. 35).

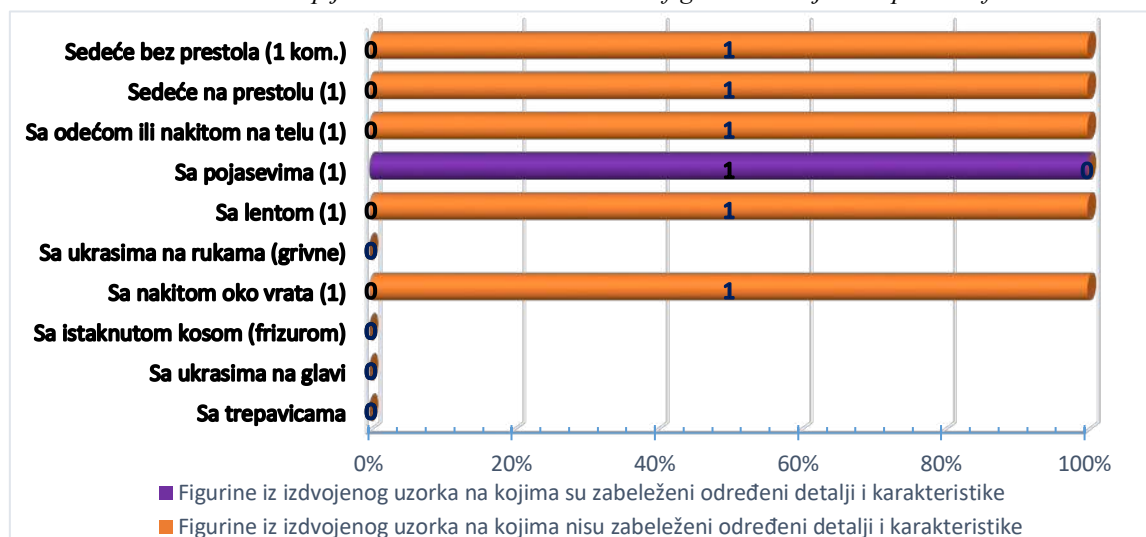
Grafikon 34. Zastupljenost polnih atributa na ženskim figurinama

Grafikon 35. Zastupljenost istaknutih elemenata na ženskim figurinama

Grafikon 36. Zastupljenost istaknutih elemenata na figurinama koje nisu polno definisane

ТОПЛИСА

Sliv reke Toplice uglavnom podrazumeva istoimenu istorijsko – geografsku oblast (Томовић 2000; Мишић 2011), koja po principima regionalizacije predstavlja tradicionalnu subregiju mezoregije Južna Srbija, odnosno planinsko – kotlinsko – dolinske makroregije. Reka Toplica izvire na istočnim padinama Kopaonika, spušta se uskom i dubokom dolinom do Kuršumlje, odakle izbija u prostranu Topličku kotlinu okruženu vrhovima Jastrepca, Kopaonika, Vidojevice, Sokolovice i Pasjače, da bi nakon Hisarske suteske nastavila tok kroz pitome predele Dobriča sve do svog ušća u Južnu Moravu (Милојевић 1929; Николић – Стојанчевић 1985: 13–14).

Toplički region na istoku ograničava Južna Morava, a na zapadu obronci Kopaonika. Severnu granicu trasiraju vrhovi Malog i Velikog Jastrepca, dok južnu granicu povezuju najviše kote Majdana, Đaka, Radana, Petrovca i Dobre Glave. Zapadno od Topličke regije prostire se Donjoibarsko – kopaonička regija, dok se na severozapadu i severu prostiru mikroregije Aleksandrovačke župe i Rasine, kao prostorni delovi Zapadnog Pomoravlja. Na istoku je Toplica široko otvorena ka Niškoj kotlini i donjem toku Južne Morave, zajedno sa Aleksinačkom kotlinom na severoistoku. Jugoistočno od Toplice prostire se Jablanička mikroregija, dok se na jugozapadu nalazi Malo Kosovo i sliv reke Lab (Mañejka 1999, 9). Administrativno posmatrano, približni okviri Topličke regije mogli bi se vezati za teritorije opština: Prokuplje, Kuršumlja, Blace, Žitorađa i Merošina. Kao glavne pogodnosti regije sadržane su u blagoj klimi, plodnoj rečnoj dolini, rudnom blagu zaleđa, toplim izvorima i geografskim položajem na jednoj od važnijih centralnobalkanskih saobraćajnica.

Biljeg – Okućnica Stankovića

Biljeg je ratarsko i voćarsko seosko naselje, 6 km severozapadno od Merošine, u oblasti poznatoj pod nazivom Dobrič. Atar naselja skoncentrisan je oko dolinskih strana Krajковаčke reke, leve pritoke Južne Morave, dok prepoznatljivo obeležje naselja predstavlja upečatljiva Bilješka čuka (465 m). O praistorijskom nalazištu znamo da se nalazi u samom selu i da je otkriveno na okućnici Dragoslava Stankovića prilikom kopanja septičke jame, 1985. godine. Pronalazač i vlasnik poseda je tom prilikom prokopao do kulturnog sloja u kome su otkriveni ulomci keramike i jedna fragmentovana figurina (kat. 135).

Stilsko – tipološkom analizom ustanovljeno je da nalazi pripadaju periodu ranog eneolita (4500 – 3500. god. p. n. e.), to jest kulturnom kompleksu Bujanj – Salkuca – Krivodol. Prema belešci Natalije Đurić, tadašnjeg kustosa praistorijske zbirke Narodnog muzeja u Nišu, navedeno je da najmlađi sloj iz iskopa pripada fazi Salkuca IV (4000 – 3700. god. p. n. e.). Prilikom pomenutih iskopa otkriven je i deo suhozida, dok je sam vlasnik dao izjavu da je pre ovih radova pronašao u svom dvorištu i jednu kompletnu statueta, koja više nije bila u njegovom vlasništvu. Fragment figurine koji je dospelo do zbirke Narodnog muzeja u Nišu (kat. 135) ima analogije sa nalazima antropomorfne plastike iz takozvane Šuplevec – Bakarno gumno kulturne grupe u Makedoniji, koja je poznata po ranoeneolitskim statuetama iz Burilčeva kod Kočana i Careve kule u Strumici (Колиштркоска – Настева 2007: 105 – 109).

Sl. 10. Pogled na selo Biljeg sa Bilješke čuke

Mačina – Kremen

Mačina je seosko naselje koje se nalazi 26 km jugoistočno od Prokuplja. Seoski atar se prostire u podnožju Pasjače (971 m), uz levu dolinsku stranu Ristine reke, inače jednog od tokova koji pripada Pustorečkom slivu. Lokalitet Kremen zauzima površinu od 8 – 10 ha i smešten je na uzvišenim padinama između dva manja lokalna potoka, severno od Gornje Mačine. Materijal sa nalazišta poznat je na osnovu arheološke prospekcije Narodnog muzeja Toplice i na osnovu brojnih slučajnih nalaza, koji su na različite načine dospeli do muzejskih zbirki u Nišu i Prokuplju (Ђурић 1986). Keramički materijal zajedno sa figuralnom plastikom poseduje najviše karakteristika koje su tipične za Vinča B – C fazu (5200 – 4800 god. p. n. e.). Pored velikog broja figurina koje su otkrivene na lokalitetu, interesantno je istaći da je evidentiran i veliki broj kamenih batova koji se mogu dovesti u vezu sa počecima rudarenja u Toplici (Кузмановић – Цветковић 2006: 18).

Tabela 15. Zastupljenost figurina prema očuvanim elementima sa lokaliteta Kremen u Mačini

Antropomorfne		Zoomorfne		Nedefinisane	
Kompletne	1	Kompletne	1	Kompletne	/
Bez glave	10	Bez glave	1	Bez glave	/
Biste	4	Biste	1	Biste	/
Glave	44	Glave	2	Glave	/
Delovi tela	11	Delovi tela	/	Delovi tela	/
Ekstremiteti	6	Ekstremiteti	/	Ekstremiteti	/
Ukupno fig.	76	Ukupno fig.	5	Ukupno fig.	0

Iz kataloškog uzorka sa lokaliteta u Mačini prikazana je ukupno 81 figurina, od kojih 76 primeraka ima antropomorfne prikaze, dok su svega 5 primeraka predstavljeni kao

zoomorfne statuete (Tab. 15). S obzirom na to da nisu vršena arheološka iskopavanja, pronađen je nesrazmerno veliki broj figurina u odnosu na druga nalazišta iz uzorka. Njihova brojnost može ukazivati na višestruku funkcionalnost, kao i na utilitarne ritualne prakse nekadašnjih neolitskih stanovnika. Interesantno je, u odnosu na druge lokalitete iz uzorka, da prednjače figurine izrađene u srednjoj fakturi (53 primerka ili 65%), kao i da najveći broj primeraka ima samo priglačanu ili potpuno grubu teksturu (69 primeraka ili 85%). Takva statistika navodi na zaključak da neolitski stanovnici sa lokaliteta Kremen nisu naročito vodili računa o kvalitetu izrade statueta, ali su ih zato proizvodili u većim količinama.

Sl. 11. Minijaturne posude sa lokaliteta Kremen u Mačini (zbirka NMT)

Mala Plana – Reka / Planište

Mala Plana je seosko naselje smešteno 8 km zapadno od Prokuplja. Atar sela je skoncentrisan oko donjeg toka Planske reke na pitomom brežuljkastom terenu (270 – 330 m), koji se prostire iznad druge rečne terase Toplice, na najjužnijim obroncima Velikog Jastrepa. Ekonomski potencijal atara je poznat po ležištu kvalitetne gline koja se danas industrijski eksploatiše za potrebe ciglane. Potez Reka ili Planište podrazumeva uski dolinski pojas u samom selu, skoncentrisan na oranice oko toka Planske reke. Nalazište je evidentirano

nedaleko od seoske crkve u uskoj dolinskoj ravnici, sa leve obale reke, na mestu jedne veće rečne okuke. Rasprostranjenost arheološkog materijala ukazuje da je u pitanju linearni tip naselja, formiran oko luka rečne okuke u dužini od oko 500 m, dok je po pitanju širine ograničeno na uzani prostor uz samu obalu reke (do 50 m širine) (Милојевић и Кузмановић – Цветковић 2019: 43 – 44).

Sl. 12. Keramički materijal sa lokaliteta Reka u Maloj Plani pronađen na imanju Arsovića

Tabela 16. Zastupljenost figurina prema očuvanim elementima sa lokaliteta Reka u Maloj Plani

Antropomorfne		Zoomorfne		Nedefinisane	
Kompletne	/	Kompletne	1	Kompletne	/
Bez glave	/	Bez glave	/	Bez glave	/
Biste	1	Biste	/	Biste	/
Glave	2	Glave	1	Glave	/
Delovi tela	2	Delovi tela	/	Delovi tela	/
Ekstremiteti	1	Ekstremiteti	/	Ekstremiteti	/
Ukupno fig.	6	Ukupno fig.	2	Ukupno fig.	0

Muzej Toplice je na lokalitetu izvršio manja sondažna rekognosciranja 2006. godine, dok je veća količina keramičkog materijala dospela do muzejske zbirke kao poklon Borivoja Arsovića, meštantina i jednog od vlasnika imanja na nalazištu (Sl. 12). Prikupljeni nalazi ukazuju na nekoliko faza naseljavanja tokom praistorije, dok njihova dispozicija upućuje na razvijenu horizontalnu stratigrafiju. Najstariji horizont stanovanja pripada neolitu, tačnije starčevačkoj i vinčanskoj kulturi, nakon čega slede ostaci naselja iz poznog eneolita, bronzanog i starijeg gvozdenog doba (Милојевић и Кузмановић – Цветковић 2019: 44). Sa lokaliteta potiče šest antropomorfnih i dve zoomorfne figurine (Tab. 16).

Merovac – Drenjak

Merovac je ratarsko – stočarsko seosko naselje, koje se nalazi 12 km severozapadno od Prokuplja. Seoski atar zauzima oblast ispod južnih padina Jastrepca, a oko srednjeg toka Planske reke, leve pritoke Toplice. Neolitsko naselje je smešteno na padini koja je sa istočne i zapadne strane zasečena sa dva manja potoka. Lokalitet je poznat na osnovu rekognosciranja koja je u nekoliko navrata obavio stručni kadar Narodnog muzeja Toplice, kao i na osnovu manjih sondažnih istraživanja (Šljivar and Kuzmanović – Cvetković 1998: 80). S obzirom na to da je prostor lokaliteta izložen čestoj kultivaciji zemljišta, koja uključuje i duboko oranje, na površini je evidentirano obilje keramičkih ulomaka, fragmentovanih statueta, kao i velika količina kućnog lera (Кузмановић – Цветковић 2006: 16). Stilsko – tipološka analiza materijala, kao i stratigrafska zapažanja prilikom sondažnih istraživanja, ukazuju da je u Merovcu postojalo jednoslojno naselje iz mlađih faza vinčanske kulture (Šljivar and Kuzmanović – Cvetković 1998: 80).

Tabela 17. Zastupljenost figurina prema očuvanim elementima sa lokaliteta Drenjak u Merovcu

Antropomorfne		Zoomorfne		Nedefinisane	
Kompletne	/	Kompletne	/	Kompletne	1
Bez glave	2	Bez glave	1	Bez glave	/
Biste	/	Biste	/	Biste	/
Glave	1	Glave	/	Glave	/
Delovi tela	/	Delovi tela	/	Delovi tela	/
Ekstremiteti	/	Ekstremiteti	/	Ekstremiteti	/
Ukupno fig.	3	Ukupno fig.	1	Ukupno fig.	1

Na lokalitetu su evidentirane tri antropomorfne i jedna zoomorfna figurina, kao i jedan primerak keramičke drške (kat. 228) sa dva figuralna protoma, od koji je jedan sa životinjskom, a drugi sa ljudskom predstavom (Tabela 17). Izradi figurina pridavana je velika pažnja, pa je najveći broj napravljen u finoj fakturi (4 primerka ili 80%), sa glačanom i poliranom teksturom (4 primerka ili 80%), dok su svi osim jednog primerka ukrašavani.

Sl. 13. Minijaturne keramičke posude sa lokaliteta Drenjak u Merovcu (Zbirka NMT)

Pločnik – Šanac

Selo Pločnik se nalazi na teritoriji Prokupačke opštine, 27 km zapadno od Prokuplja na putu ka Kuršumliji. U arheološkoj literaturi termin Pločnik se, takođe, odnosi i na praistorijsko nalazište smešteno u istoimenom selu, iako se sam lokalitet nalazi na potezu zvanom Šanac. Neolitsko nalazište smešteno je na rečnoj terasi uz desnu obalu Toplice, na mestu gde reka pravi veću okuku sa duboko usečenim rečnim koritom, u čijem profilu je moguće pratiti vertikalnu stratigrafiju duž čitavog lokaliteta. Samo nalazište, kao i njegova bliža okolina, nalaze se u dolinskoj ravnici koja kod Pločnika počinje značajnije da se sužava. Granice rasprostiranja su sa tri strane obeležene rekama, pa je sa zapadne strane Paljevski potok, sa istoka Backa reka, dok je na jugu Toplica, tako da okvirna površina neolitskog nalazišta iznosi 120 ha (Kuzmanović – Cvetković 2013: 87). Na Pločniku je dobijeno 8 apsolutnih datuma tehnikom radiokarbonskog datiranja (C – 14), na osnovu kojih je okvirno utvrđen početak i kraj vinčanskog naselja. Tako najstariji datum iz uzorka varira između 5290 i 5140. godine p. n. e, dok je najmlađi u opsezima između 4690 i 4530. god. p. n. e, sa najvećom verovatnoćom da je čitavo naselje egzistiralo u periodu između 5200 i 4650. godine p. n. e. (Šljivar and Kuzmanović – Cvetković 1997: 104 – 7; Borić 2009: 209 – 216). Apsolutni datumi, stratigrafija nalazišta i stilsko – tipološke analize keramičke produkcije, ukazuju da je vinčansko naselje egzistiralo u periodu između Vinča A i Vinča D faze (Borić 2009: 209 – 216), uz napomenu da je na lokalitetu sporadično otkrivan i materijal koji se može opredeliti u bakarno i bronzano doba (Милојевић и Кузмановић – Цветковић 2019: 31 – 32).

Sl. 14. Figurine sa Pločnika pronađene prilikom iskopavanja M. Grbića 1927. god. (preuzeto: Grbić 1929)

Lokalitet Pločnik je otkriven 1927. godine prilikom zemljanih radova na izgradnji železničke pruge. Pronađeni arheološki materijal je prosleđen Narodnom muzeju u Beogradu, nakon čega otpočinju arheološka istraživanja. Prvom kampanjom iskopavanja rukovodio je Miodrag Grbić, a obuhvaćena je površina od oko 500 m², na kojoj je, pored uobičajenih keramičkih nalaza, otkrivena ostava masivnih bakarnih alatki. Nakon ovih otkrića M. Grbić je opredelio lokalitet u period kasnog neolita i ranog eneolita (Grbić 1929: 8 – 18). Bogatstvo materijalne kulture iz Pločnika uticalo je da Milutin Garašanin u arheološku terminologiju uvede novu hronološku odrednicu nazvanu Vinčansko – Pločnika faza, kojom se i danas obeležava mlađi period vinčanske kulture, inače karakterističan po pojavi najstarijih bakarnih

predmeta (Garašanin 1951; Гарашанин 1968). Naredna kampanja sistemstskih iskopavanja na Pločniku (1960 – 1978), pod rukovodstvom Blaženke Stalio iz Narodnog muzeja u Beogradu, donela je otkrića brojnih keramičkih statueta, ali i nove nalaze bakarnih alatki (Stalio 1960; 1962; Stalio 1973; Шљивар 1999: 33 – 40). Dalja istraživanja Pločnika nastavljena su kampanjom koja je vođena od 1996. do 2008. godine, pod rukovodstvima Dušana Šljivara (Narodni muzej Beograd) i Julke Kuzmanović – Cvetković (Narodni Muzej Toplice) (Šljivar and Kuzmanović – Cvetković 1997; 1998; 2009). Tokom ovih kampanja utvrđeno je da se radi o jednom od najstarijih metalurških centara na svetu, s obzirom na to da je istražena radionica sa zemljanim pećima oko kojih je pronađen bakarni lim (Šljivar and Kuzmanović – Cvetković 2009; Šljivar et al. 2012; Radivojević and Kuzmanović – Cvetković 2014). U periodu između 2012. i 2015. godine realizovana su istraživanja vezana za razvoj metalurgije u Evropi, sa ciljem da se dokaže najranija metalurgija bakra na svetu (Kuzmanović – Cvetković 2013; Radivojević and Kuzmanović – Cvetković 2014).

Tokom devedesetogodišnjih istraživanja na Pločniku, otkrivena je velika količina figuralne plastike. U katalogu je obrađen uzorak od 130 figurina, što nipošto nije ukupan broj svih primeraka koje se čuvaju u muzejskim zbirkama (Grbić 1929; Кузмановић – Цветковић 2017). Analizom uzorka ustanovljeno je da 122 primerka pripadaju antropomorfim (94%), a 7 zoomorfnim figuralnim predstavama (5%), dok jedan fragmentovani primerak nije najbolje definisan i verovatno pripada predstavi kentaura, tj. bića sa telom životinje i glavom čoveka (kat. 352) (Tab. 18). Primećuje se da je izradi figurina posvećivana posebna pažnja, na šta ukazuje činjenica da je najveći broj izrađen u finoj fakturi (100 primeraka ili 77%), kao i da na većini primeraka dominara glačana tekstura (66 primeraka ili 51%). U čitavom uzorku 39 primeraka nije ukrašavano (30%), dok je 91 primerak (70%) ukrašen jednom ili kombinovanim tehnikama ukrašavanja, kao što su urezivanje (zabeleženo na 63 primerka), nalepljivanje (24 primerka), bojenje (20 primeraka), perforiranje (13 primeraka), ubadanje (6 primeraka), inkrustriranje (2 primerka).

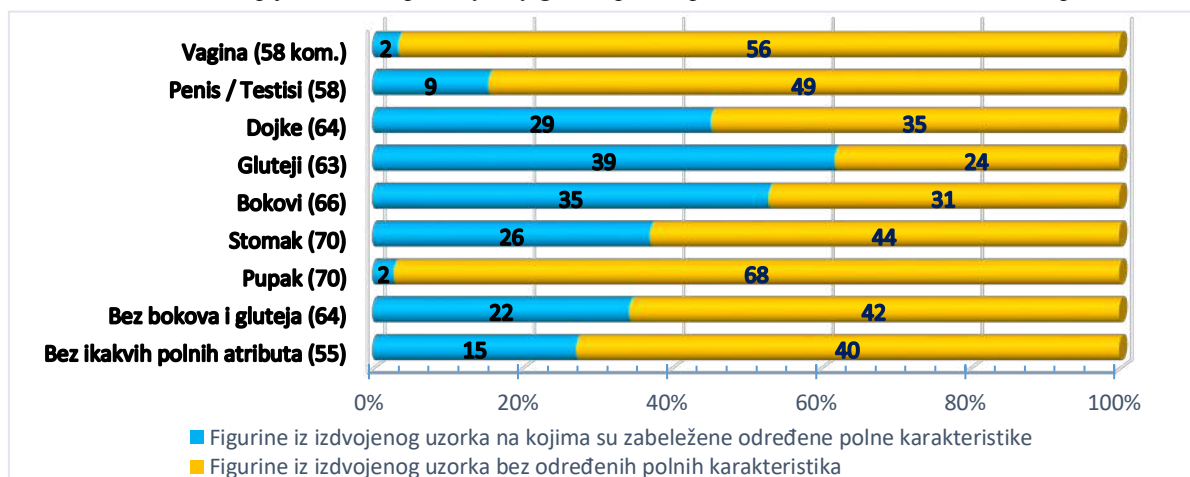
Tabela 18. Zastupljenost figurina prema očuvanim elementima sa lokaliteta Šanac u Pločniku

Antropomorfne		Zoomorfne		Nedefinisane	
Kompletne	23	Kompletne	3	Kompletne	/
Bez glave	20	Bez glave	1	Bez glave	/
Biste	4	Biste	/	Biste	1
Glave	38	Glave	3	Glave	/
Delovi tela	29	Delovi tela	/	Delovi tela	/
Ekstremiteti	8	Ekstremiteti	/	Ekstremiteti	/
Ukupno fig.	122	Ukupno fig.	7	Ukupno fig.	1

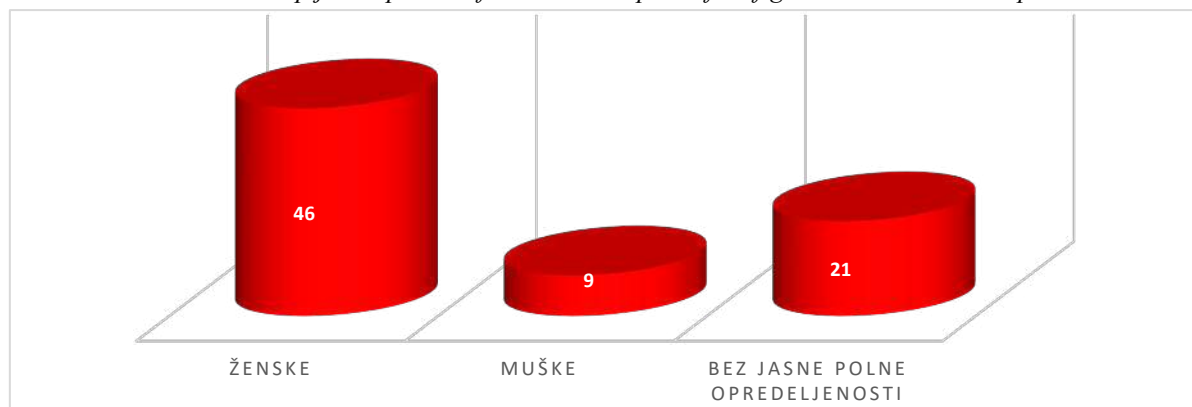
Iz ukupnog uzorka antropomorfnih figurina, 76 primeraka je imalo dovoljno očuvanih elemenata uz pomoć kojih je bilo moguće obaviti analizu pola (Grafikon 37). Na osnovu pomenutih elemenata (polni organi, dojke, naglašeni bokovi i stomak), izdvojeno je 46 ženskih (60%), 8 muških figurina (11%) i jedna statueta sa elementima oba pola (1%), označena kao hermafrodit (h), dok 21 primerak (28%) nije imao jasno istaknute polne attribute (Graf. 38; Tab. 19). Na uzorku od 38 primeraka postojala je mogućnost za sagledavanje stava u kome je figurina prikazana, na osnovu čega je ustanovljeno da su ženske uglavnom stojeće (33

primerka), dok su u samo 5 slučajeva prikazane u sedećem stavu, pri čemu je jedna sedeća na prestolu. Iz kompletnog uzorka ženskih figurina (46) ustanovljeno je da 23 primerka (50%) imaju predstave odevnih predmeta, nakita ili tetovaža. Ženske statuete sa očuvanim glavama zastupljene su na svega 5 primeraka, među kojima se izdvajaju 2 primerka sa istaknutom kosom, dok primerci sa ukrasima na glavi i trepavicama nisu zastupljeni u pomenutom uzorku. Među muškim figurinama (8), svi primerci su prikazani u stojećem stavu, dok 4 primerka imaju prikaz odeće ili nakita na telu (50%). Među 5 muških primeraka sa očuvanim glavama ni na jednom nije zapažen nikakav detalj poput istaknute kose, ukrasa ili trepavica. Na figurinama sa Pločnika na kojima nisu jasno istaknuti polni atributi, ustanovljeno je da su svi primerci prikazani u stojećem stavu, dok samo 4 imaju ornamentalne prikaze u vidu odeće, nakita ili tetovaža na telu (19%). Iako postoji čak 17 primeraka sa sačuvanim glavama, među njima nema nijednog primerka sa istaknutim detaljima poput frizure, trepavica ili dekorativnih detalja.

Grafikon 37. Zastupljenost antropomorfnih figurina prema polnim atributima iz uzorka od 76 primeraka

Grafikon 38. Zastupljenost polno definisanih antropomorfnih figurina iz uzorka od 76 primeraka

Taebila 19. Zastupljenost antropomorfnih figurina prema polnoj definiciji i prema očuvanim elementima

Ženske		Muške		Bez jasne polne atribucije	
Kompletne	4	Kompletne	5	Kompletne	14
Bez glave	18	Bez glave	1	Bez glave	1
Biste	1	Biste	/	Biste	3
Delovi tela	23	Delovi tela	3	Delovi tela	3
Ukupno fig.	46	Ukupno fig.	9	Ukupno fig.	21

FIGURALNA PLASTIKA IZ TOPLICE

Toplica ima dugu tradiciju istraživanja neolita, tako da je, u periodu dužem od 90 godina, na ovoj teritoriji prikupljen ubedljivo najveći broj figurina u odnosu na sve ostale regije iz uzorka. Figuralna plastika Toplice, obrađivana je u više navrata kroz različite šire i uže studije (Grbić 1929: kat. 68 – 97; Stalio 1960, 1962; Дејановић (ур.) 1971: 99 – 101; Kuzmanović – Cvetković i Šljivar 1998; Кузмановић – Цветковић 2007; Кузмановић – Цветковић 2017), ali joj nikada nije posvećena studija sa eksplicitno usmerenom tematikom.

Ukupan broj neolitskih i ranoeneolitskih figurina iz Toplice najbrojniji je u kataloškom uzorku i iznosi 225 primeraka figuralne plastike, koja je prikupljena sa pet lokaliteta u Prokupačkoj i Merošinskoj opštini (kat. 135 – 359). U uzorku se izdvajaju 208 antropomorfnih (92%), 15 zoomorfnih (7%) i dve statuete (1%) koje su van osnovnih kategorija, a u ovom slučaju najverovatnije pripadaju prikazima kentaura (Graf. 39).

Ukupan uzorak iz Toplice pokazao je da najveći broj primeraka nije kompletan i da se može svrstati u neku od kategorija po očuvanim elementima (Tabela 20; Graf. 40). Najzastupljeniji su primerci na kojima su sačuvane samo glave (91 primerak ili 41%), dok su znatno ređi fragmenti koji podrazumevaju samo očuvane delove tela (43 primerka ili 19%), za kojima slede figurine bez glave (35 primeraka ili 16%), kompletne (30 primeraka ili 13%), zatim fragmenti ekstremiteta (15 primeraka ili 7%) i biste (11 primeraka ili 5%).

Graf. 39. Zastupljenost figurina po osnovnoj predstavi

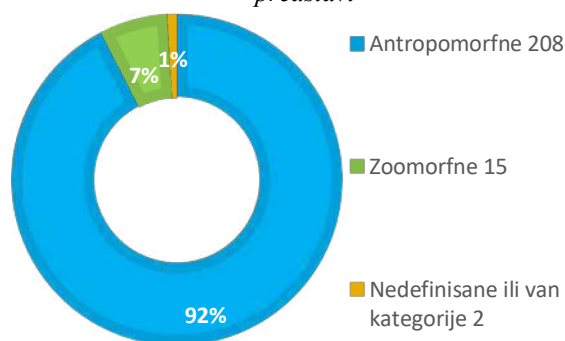
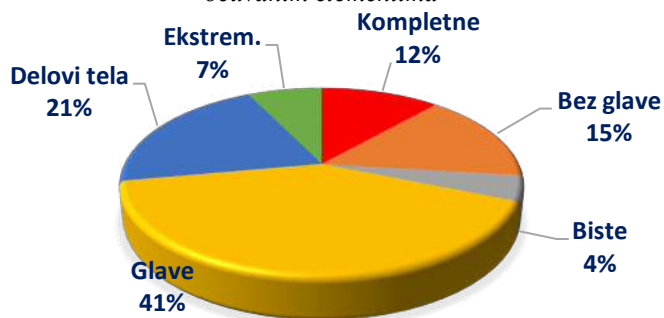

Tabela 20. Zastupljenost figurina prema očuvanim elementima u Toplici

Antropomorfne		Zoomorfne		Nedefinisane	
Kompletne	24	Kompletne	5	Kompletne	1
Bez glave	32	Bez glave	3	Bez glave	/
Biste	9	Biste	1	Biste	1
Glave	85	Glave	6	Glave	/
Delovi tela	43	Delovi tela	/	Delovi tela	/
Ekstremiteti	15	Ekstremiteti	/	Ekstremiteti	/
Ukupno fig.	208	Ukupno fig.	15	Ukupno fig.	2

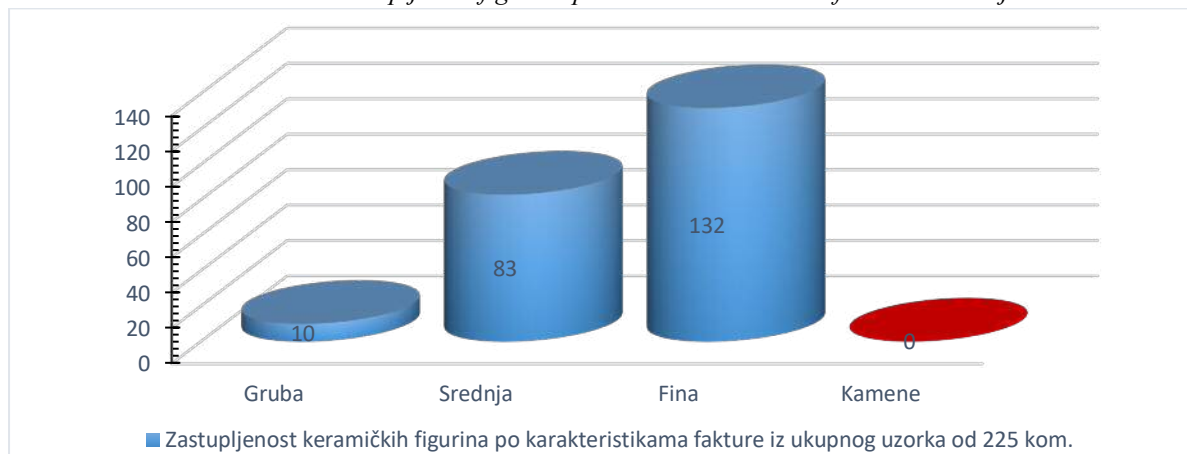
Na većini figurina preovlađuje fina faktura (132 primerka ili 59%), figurine sa srednjom fakturom su nešto ređe (83 primerka ili 37%), dok su primerci izrađeni u gruboj fakturi najređi (10 primeraka ili 4%) (Graf. 41). Prema karakteristikama teksture, prednjače figurine sa

Graf. 40. Zastupljenost antropomorfnih figurina prema očuvanim elementima

glačanom (88 primeraka ili 39%) i priglačanom površinom (77 primeraka ili 34%), dok su figurine sa grubom (37 primeraka ili 17%) i poliranom površinom (23 primeraka ili 10%) značajno ređe u uzorku (Graf. 42). Ukrašavanje je prisutno na većini statueta iz uzorka (160 primeraka ili 71%), dok na znatno manjem broju nije evidentirano nikakvo ukrašavanje (65 primeraka ili 29%). Na ukrašenim primercima, po pravilu, najprisutnija je tehnika urezivanja (zabeležena na 117 primeraka), zatim slede tehnike nalepljivanja (40 primeraka), perforiranja (28 primeraka), bojenja (21 primerak), ubadanja (10 primerka), dok je najređe primenjena tehnika inkustriranja (3 primerka) (Grafikon 43).

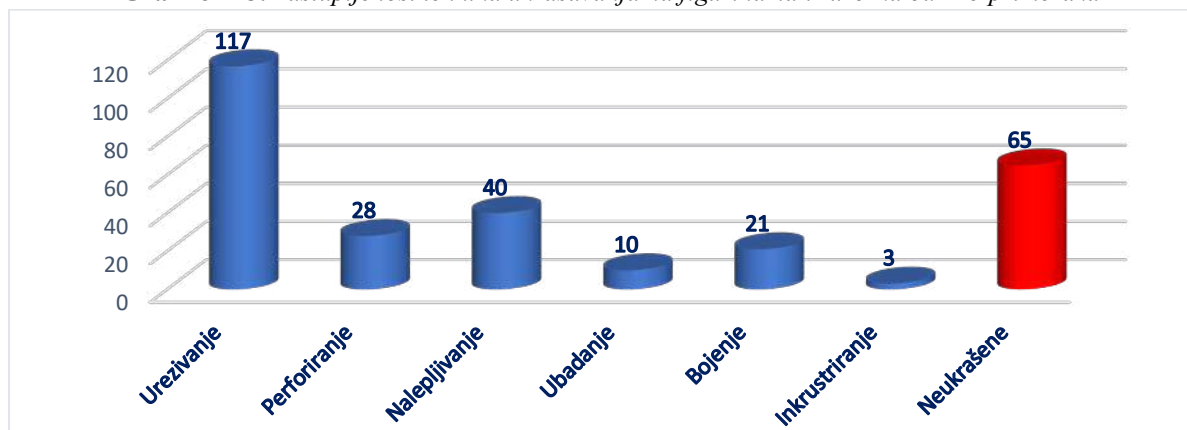
Grafikon 41. Zastupljenost figurina prema karakteristikama fature i materijala

Grafikon 42. Zastupljenost figurina prema karakteristikama teksture

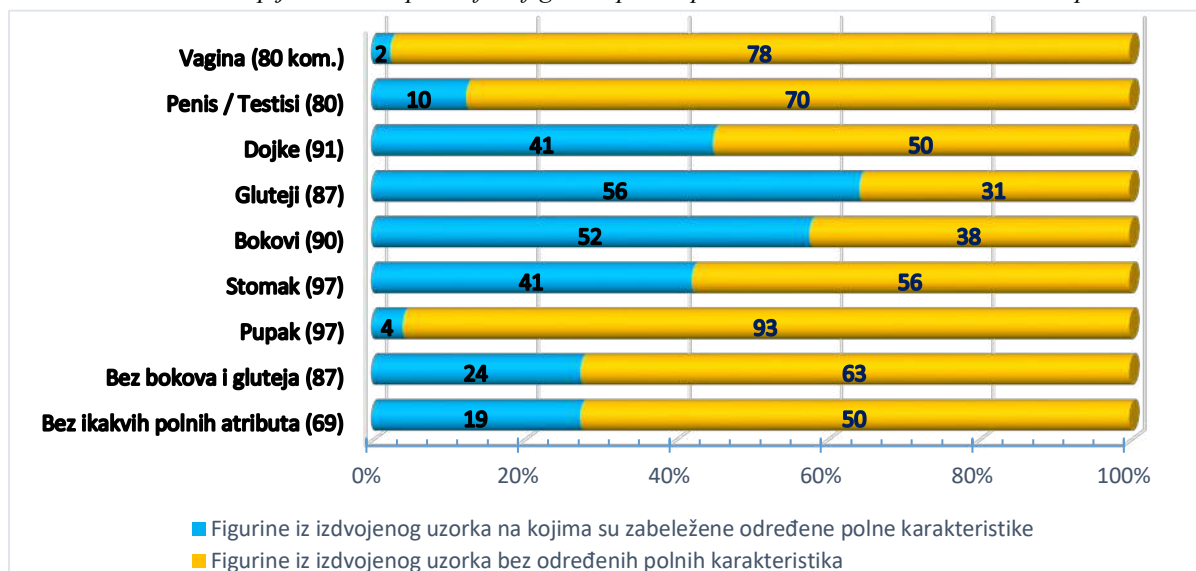

Grafikon 43. Zastupljenost tehnika ukrašavanja na figurinama iz uzorka od 225 primeraka

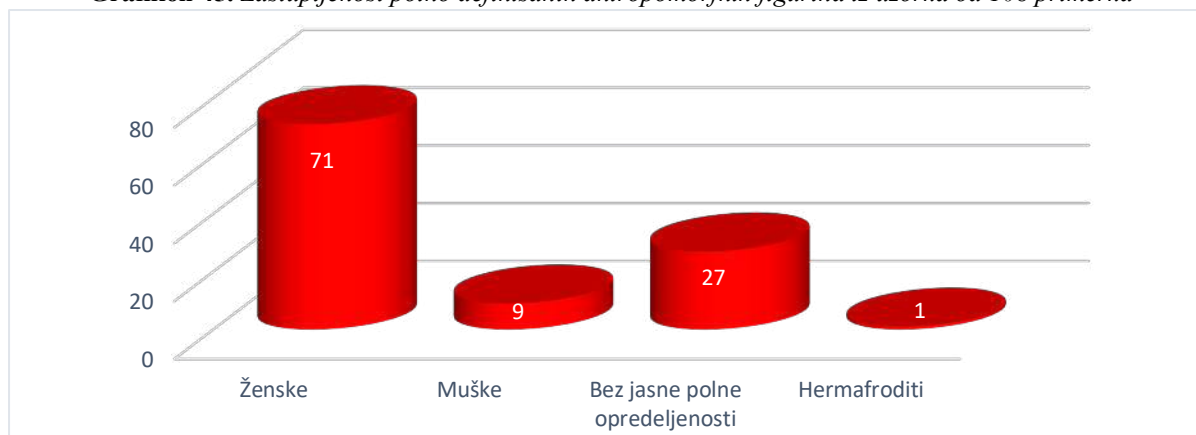

Polne atribute bilo je moguće sagledati na 108 antropomorfnih primeraka (Graf. 44; Tab. 21), na osnovu kojih je 71 primerak opredeljen u ženski pol (66%), muških figurina je bilo 9 (8%), jedna je opredeljena kao hermafrodit (1%), dok 27 primeraka nije imalo jasno istaknute polne atribute (25%) (Grafikon 45). Među zoomorfnim figurinama, samo jedna je imala istaknut muški polni organ, dok na svim ostalim (16 primeraka) nije bilo moguće pouzdano odrediti polnu pripadnost (Grafikon 46).

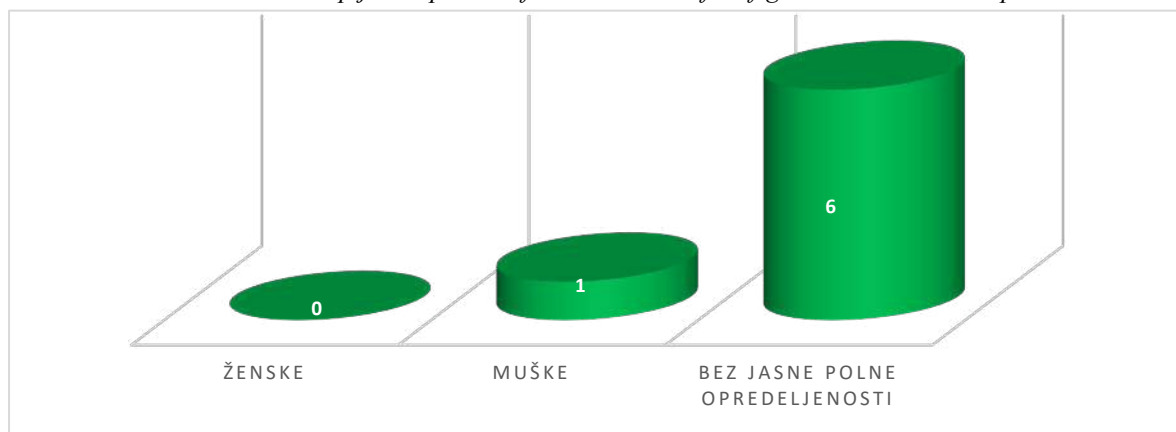
Grafikon 44. Zastupljenost antropomorfnih figurina prema polnim atributima iz uzorka od 108 primerka

Grafikon 45. Zastupljenost polno definisanih antropomorfnih figurina iz uzorka od 108 primerka

Grafikon 46. Zastupljenost polno definisanih zoomorfnih figurina iz uzorka od 7 primerka

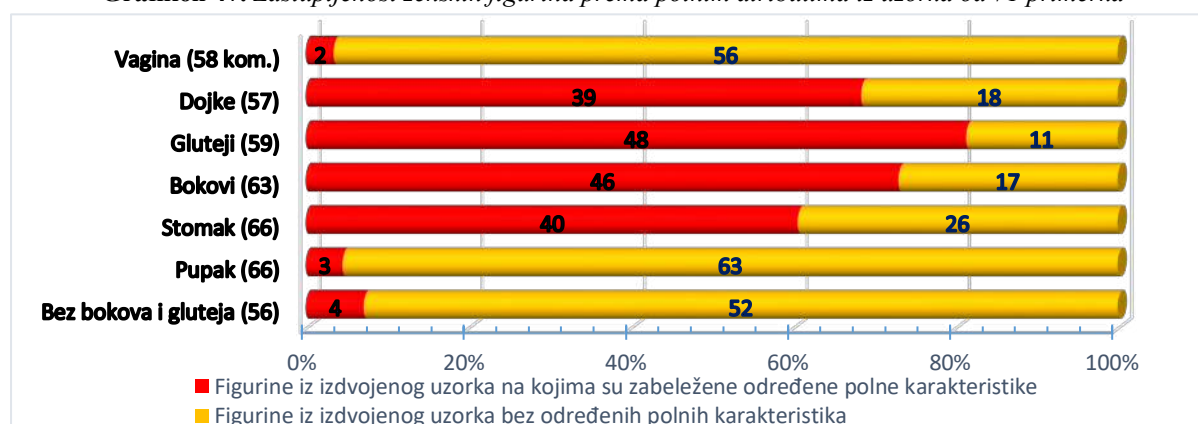

U zavisnosti od stanja očuvanosti (Tabela 21), zapaženo je da su potencijalni polni atributi na uzorku ženskih antropomorfnih figurina najčešće istaknuti glutejima (48 primeraka), bokovima (46 primeraka), stomakom (40 primeraka) i dojčkama (39 primeraka), dok su primerci sa istaknutim ženskim polnim organom zastupljeni na samo dve statuete (Grafikon 47). Kao zanimljivost može se navesti podatak da je na uzorku od 63 primerka u tri slučaja istaknut pupak (5%), dok na uzorku od 52 figurine, četiri primerka nisu imale istaknute ni bokove ni gluteje (8%) (Graf. 47). Zaključeno je da je velika većina ženskih figurina modelovana u stojećem stavu (55 primeraka ili 90%) dok je svega 6 primeraka u sedećem položaju (10%), među kojima samo jedna sedi na prestolu. Što se tiče prikazivanja pojedinih detalja ili elemenata na figurinama izdvojenim po polu, zaključeno je da ženske statuete koje su imale očuvanu glavu (7 primeraka), imaju ukrase na glavi (6 primeraka ili 86%), istaknutu kosu (2 primerka ili 29%) ili trepavice (5 primeraka ili 71%). Na većini primeraka iz uzorka ističu se detalji koje možemo vezati za odeću ili nakit (39 primeraka ili 55%). Daljim raščlanjivanjem odevnih i dekorativnih predstava na figurinama iz uzorka, moguće je izdvojiti primerke sa pojasevima (17 od 67 ili 25%), sa lentom (1 od 69 ili 1%), sa nakitom oko ruku (7 od 45 primerka ili 16%) ili oko vrata (15 od 66 ili 23%) (Grafikon 49).

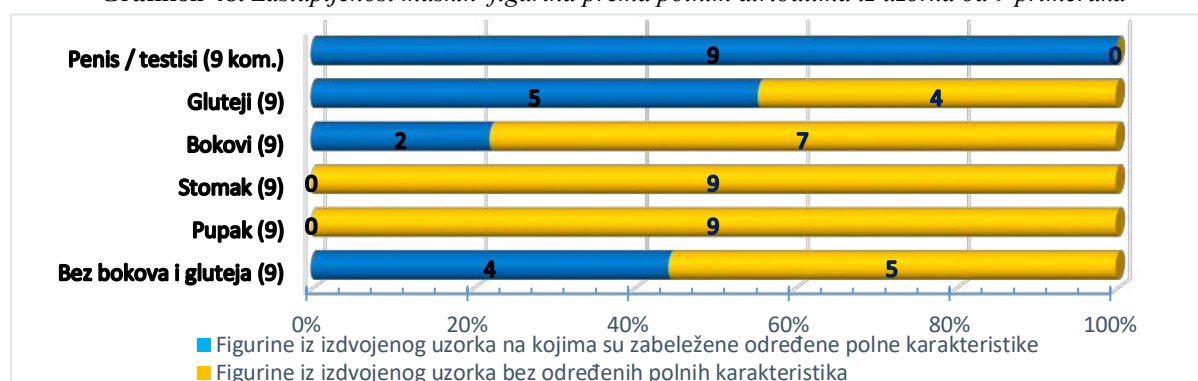
Tabela 21. Zastupljenost antropomorfnih figurina prema polnoj definiciji i prema očuvanim elementima

Ženske		Muške		Bez jasne polne atribucije	
Kompletne	5	Kompletne	4	Kompletne	14
Bez glave	27	Bez glave	1	Bez glave	4
Biste	3	Biste	/	Biste	6
Delovi tela	36	Delovi tela	4	Delovi tela	3
Ukupno fig.	71	Ukupno fig.	9	Ukupno fig.	27

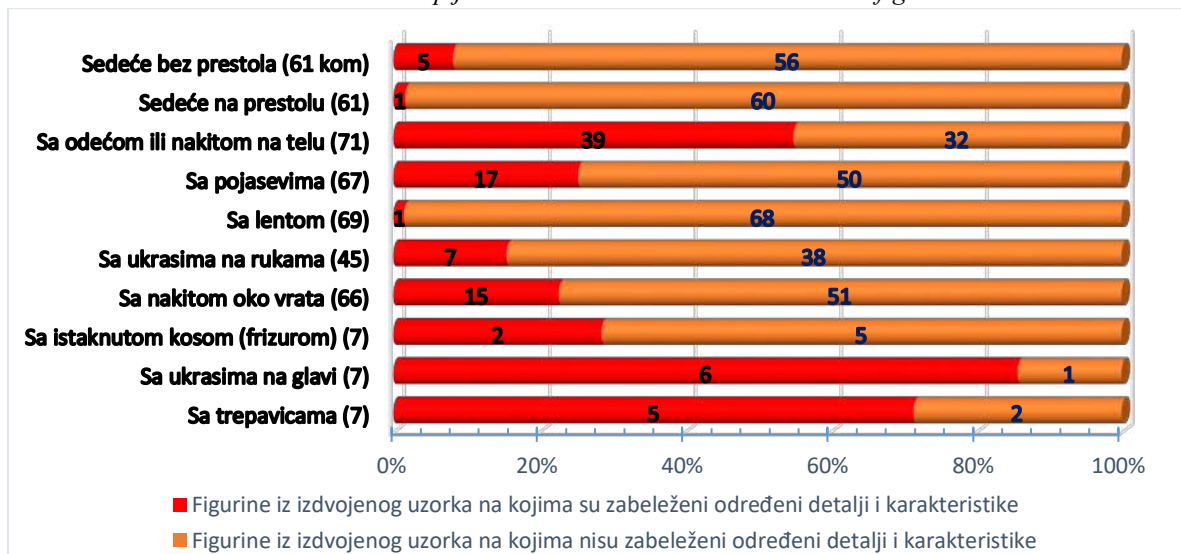
Grafikon 47. Zastupljenost ženskih figurina prema polnim atributima iz uzorka od 71 primerka

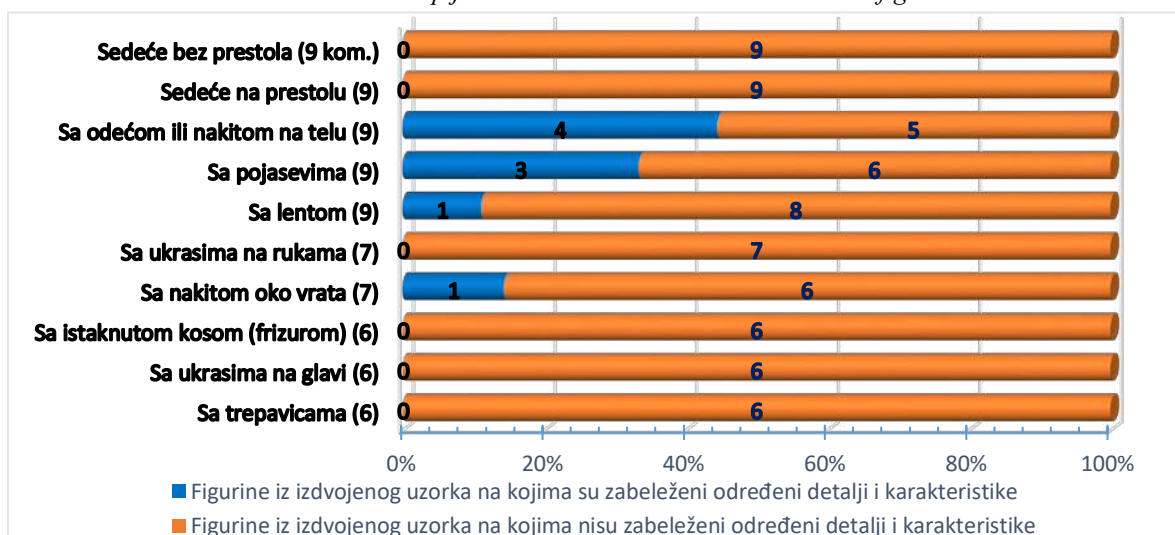
Grafikon 48. Zastupljenost muških figurina prema polnim atributima iz uzorka od 9 primeraka

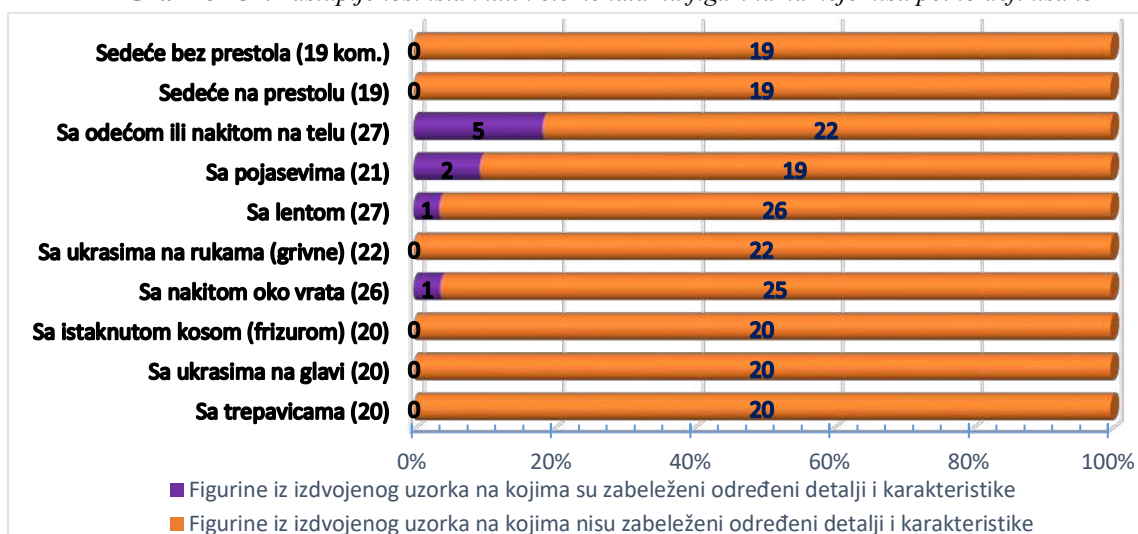
Grafikon 49. Zastupljenost istaknutih elemenata na ženskim figurinama

Grafikon 50. Zastupljenost istaknutih elemenata na muškim figurinama

Grafikon 51. Zastupljenost istaknutih elemenata na figurinama koje nisu polno definisane

Muške statuete su na uzorku iz Toplice zastupljene sa rekordnih 9 primeraka, koji su po pravilu prepoznati na osnovu prikaza penisa i to najčešće u kombinaciji sa testisima. Pored polnih organa, na muškim figurama su jedino zabeleženi prikazi gluteja (5 primeraka ili 56%) i bokova (2 primerka ili 22%), koji su po pravilu blago naglašeni (Graf. 48). Istaknut stomak ili pupak nisu zabeleženi ni na jednoj muškoj figurini, dok četiri od devet statueta nisu imale istaknute ni bokove ni gluteje. Sve muške figurine prikazane su u stojećem stavu. Odeća, tetovaže ili nakit su prikazani na četiri primerka (44%), gde se najčešće prepoznaje prikaz pojasa (3 primerka), dok su detalji poput lente ili nakita oko vrata zabeleženi u jednom slučaju (Grafikon 50).

Polno nedefinisane figurine čine uzorak od 27 primeraka na kojima nisu prepoznati jasno istaknuti atributi (polni organi, dojke, istaknuti bokovi, trudnički stomak), po kojima bi se mogao odrediti pol. Na takvim statuetama retki su prikazi bilo kakvih detalja, tako da je na izuzetno malom broju primeraka u uzorku evidentiran prikaz odeće, tetovaža ili nakita (5 primeraka ili 19%). Među detaljima najčešće su prikazani pojasevi (2 primerka ili 11%), dok se prikaz lente i nakita oko vrata javlja u po jednom slučaju (Grafikon 51).

Sl. 15. Rekonstruisani izgled vinčanske žene sa dredovima na osnovu figurine sa Pločnika

ZAKLJUČNA ANALIZA

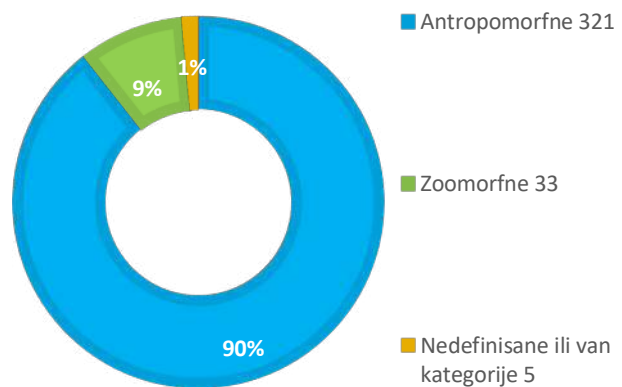
GENERALNE KARAKTERISTIKE FIGURALNE PLASTIKE IZ SEVERNIM OBLASTI CENTRALNOG BALKANA

Prilikom obrade podataka u ovom radu nametnuo se terminološki problem oko izbora zajedničkog naziva za oblasti koje obuhvataju: Župu aleksandrovačku, Toplicu, Ponišavlje i Donji tok Južne Morave. Izbor je pronađen u geografskoj definiciji Centralne zone Balkanskog poluostrva. Centralnu zonu Balkanskog poluostrva ili „Centralni Balkan“ definisao je Jovan Cvijić još 1904. godine, a kasnije su je prihvatili i ostali geografi (Мишовић 2004; Ћирић 1979; Marković 1968). Ona podrazumeva oblast u obliku nepravilnog trapezoida u čijim uglovima leže Skoplje, Kosovska Mitrovica, Kraljevo, i Sofija (Цвијић 1987: 112; Мишовић 2004: 35). Iako se često pod terminom centralni Balkan definišu različiti teritorijalni okviri Balkanskog poluostrva, geografski posmatrano ona zauzima centralni manevarski prostor Balkana sa značajnim komunikacijskim čvorištima (Мишовић, 2004: 35). S obzirom na to da sve oblasti analizirane u radu ulaze u unutrašnjost Centralnobalkanske zone, zauzimajući njenu severnu polovinu, došlo se do terminološki prihvatljivog naziva koji područja iz uzorka objedinjuje u nazivu „Severne oblasti Centralnobalkanske zone“ ili „Severne oblasti centralnog Balkana“ (Karta 1).

Ukupan broj neolitskih i ranoeneolitskih figurina iz severnih oblasti centralnog Balkana iznosi 359 primeraka figuralne plastike, koja je prikupljena sa petnaest lokaliteta iz četiri uže geografske jedinice, označene kao Župa aleksandrovačka, Donji tok Južne Morave, Ponišavlje i Toplica. Broj lokaliteta, kao i broj figurina po oblastima, nije ravnomerno zastupljen i značajno varira. Tako je u Župi aleksandrovačkoj registrovan samo jedan lokalitet na kome su zastupljene 23 figurine, dok je na četiri nalazišta u Ponišavlju zastupljeno svega 17 figurina. Sa druge strane, u Toplici je sa pet lokaliteta do uzorka dospelo 225 primeraka, dok je sa istog broja nalazišta evidentiranih u Donjem toku Južne Morave u katalog ušlo 94 primerka. Ovakva neravnomerna zastupljenost u vezi je sa stanjem istražnosti, ali i sa konstatacijom da je najveća koncentracija figurina zabeležena između linija Vinča – Gladnice i Starčevo – Pavlovac. Tačnije rečeno, brojnost figurina opada sa porastom udaljenosti vinčanskih naselja od ovih linija (Срејовић 1998: 129).

Podelu vinčanskih figurina, prema motivima i položaju, izvršio je prvi istraživač Vinče Miloje M. Vasić (Васић 1936). Ovakva podela je u načelu ostala prihvaćena do današnjih dana. Tako se prema osnovnim motivima izdvajaju antropomorfne i zoomorfne figurine. U ukupnom uzorku ubedljivo prednjače primerci sa antropomorfnim prikazom, koji je zabeležen u 321 slučaju (89%), dok su daleko ređi primerci zoomornih figurina, registrovanih u 33 slučaja (9%). Kategorija u

Graf. 52. Zastupljenost figurina po osnovnoj predstavi

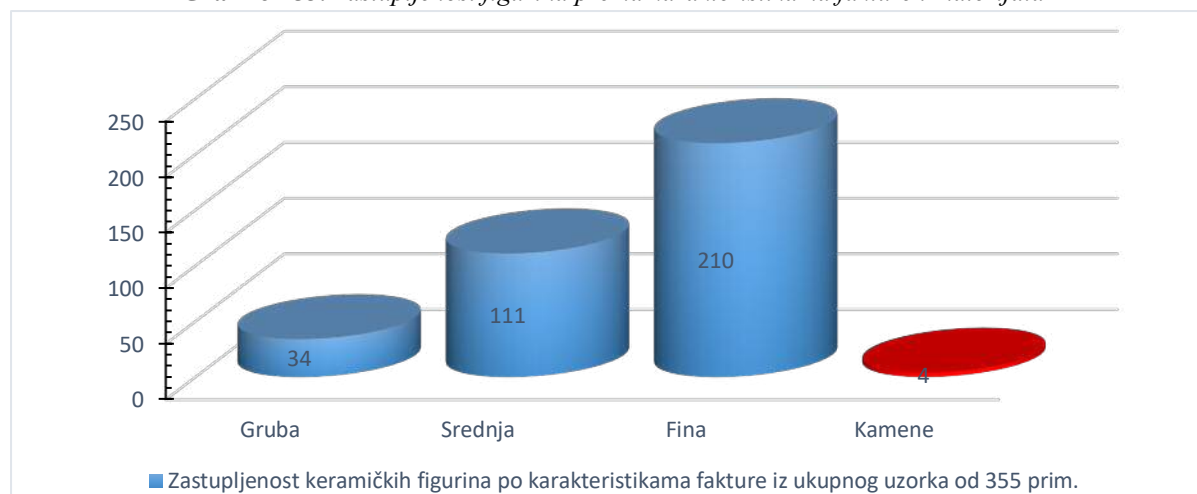
kojoj se našlo svega 5 figurica, podrazumeva primerke koji nisu jasno definisani ili ne pripadaju grupi sa jedinstvenom antropomorfnom ili zoomorfnom predstavom, poput dva slučaja sa prikazima kentaura (Grafikon 52).

Tabela 22. Ukupna zastupljenost figurina prema očuvanim elementima

Antropomorfne		Zoomorfne		Nedefinisane	
Kompletne	37	Kompletne	8	Kompletne	1
Bez glave	51	Bez glave	7	Bez glave	/
Biste	19	Biste	2	Biste	1
Glave	137	Glave	15	Glave	/
Delovi tela	60	Delovi tela	1	Delovi tela	3
Ekstremiteti	17	Ekstremiteti	/	Ekstremiteti	/
Ukupno fig.	321	Ukupno fig.	33	Ukupno fig.	5

Ukupan uzorak pokazao je da najveći broj primeraka nije kompletan i da se može svrstati u neku od kategorija po očuvanim elementima (Tabela 22). Najzastupljeniji su primerci na kojima su očuvane samo glave (152 primerka ili 42%), dok su znatno ređi fragmenti koji podrazumevaju samo očuvane delove tela (64 primerka ili 18%), za kojima slede figurine bez glave (58 primeraka ili 16%), kompletne (46 primeraka ili 13%), zatim biste (22 primerka ili 6%) i fragmenti ekstremiteta (17 primeraka ili 5%). Neki istraživači su istakli da je fragmentovanost figurina u vezi sa namernim lomljenjem i sakaćenjem određenih delova tela. Takva teza je zasnovana na činjenici da se kompletne figurine u najvećem broju slučajeva nalaze u ostacima neolitskih kuća, dok se znatno brojniji fragmenti figurina nalaze razbacani po lokalitetu ili odbačeni u otpadne jame (Porčić 2011, 2012a). Sa time u vezi pretpostavlja se da je namerno lomljenje figurina činilo sastavni deo široko rasprostranjenog rituala kojim su definisani ili regulisani složeni društveni odnosi među pripadnicima vinčanskih zajednica (Chapman 2000; Porčić 2012b; Лазих 2015).

Grafikon 53. Zastupljenost figurina prema karakteristikama fakture i materijala

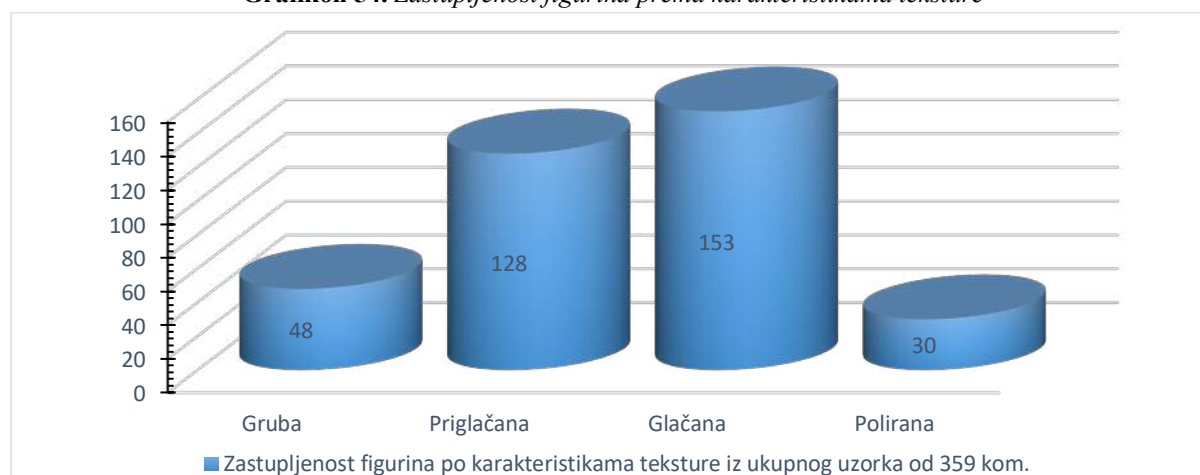

Izbor gline za izradu statueta nije bio nasumičan, s obzirom na to da prevlađuje fina faktura (210 primeraka ili 58%). Figurine sa srednjom fakturom su značajno ređe (111 primeraka ili 31%), dok je gruba faktura zabeležena na najmanjem broju (34 primerka ili 9%) (Graf. 53). Međutim, treba imati na umu da je izbor gline mogao zavisi od praktičnih prilika,

kao što su resursni potencijali u okolini nalazišta, odnosno od dostupnosti i kvaliteta osnovnih sirovina za izradu glinenih predmeta. Pored toga, ne treba zanemariti individualne tehnike i znanja samog izrađivača, kao i moguću ulogu rituala u izradi figurina. Primer koji bi mogao ukazivati na neku od ponuđenih mogućnosti zabeležen je na uzorku sa lokaliteta Kremen u selu Mačina kod Prokuplja, gde je većina figurina izrađeno u srednjoj ili gruboj fakturi. Treba napomenuti da se pored primeraka standardno modelovanih u glini, sreću i figurine koje su izrađene u kamenu kristalaste strukture (4 primerka ili 1%).

Karakteristike teksture na najvećem broju primeraka, ukazuju da je izradi figurina pridavana velika pažnja (Graf. 54). Najviše primeraka je imalo glačanu površinu (153 primerka ili 43%), nešto manje priglačanu (128 primeraka ili 36%), dok je znatno manji broj statueteta imao grubu (48 primeraka ili 13%) i poliranu površinu (30 primeraka ili 8%). Ukoliko količinu utrošenog vremena potrebnog za dobijanje određene teksture prosto podelimo u dve kategorije, vezujući grubu i priglačanu površinu za malo utrošenog vremena (183 primerka ili 51%), a poliranu i glačanu za dosta utrošenog vremena (176 primeraka ili 49%), dobijamo dva gotovo potpuno podjednako zastupljena tipa figurina. Takva konstatacija može navesti na pretpostavku da su ciljano pravljenе dve vrste figurina, sa specijalno namenjenom svrhom koja podrazumeva upotrebu u dve različite ritualne prakse ili funkcionalne svrhe. Takvi slučajevi su poznati iz istorijskih i arheoloških podataka, a kao dobar izvor inspiracije može poslužiti praksa vezana za izradu takozvane grobljanske keramike često korišćene u antici (Nikolić – Đorđević 2000: 65).

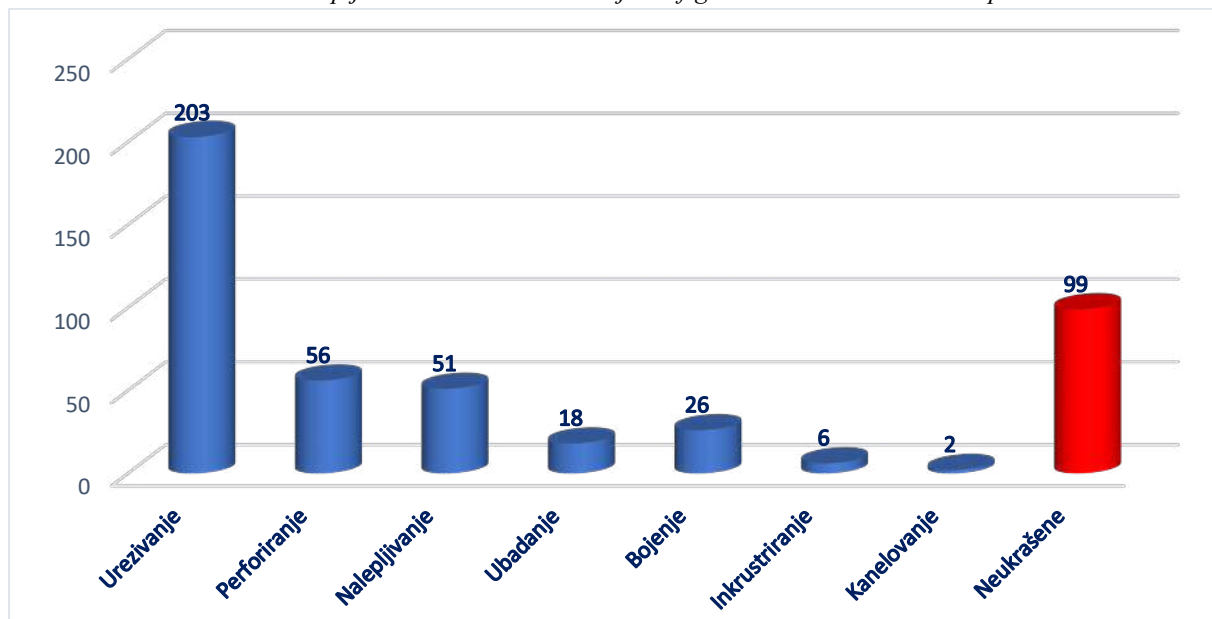
Grafikon 54. Zastupljenost figurina prema karakteristikama teksture

Ukrašavanje je prisutno na većini figurina iz uzoraka (260 primeraka ili 72%), dok na znatno manjem broju nije evidentirano nikakvo ukrašavanje (99 primeraka ili 28%). Tehnike ukrašavanja se na jednoj figurini mogu sresti pojedinačno ili u kombinaciji dve ili više tehnika. Na ukrašenim primercima, po pravilu, najprisutnija je tehnika urezivanja (zabeležena na 203 primerka), perforiranja (56 primeraka), zatim slede tehnike nalepljivanja (51 primerak), bojenja (26 primeraka), ubadanja (18 primeraka), dok su najređe korišćene tehnike inkrustiranja (6 primeraka) i kanelovanja (2 primerka) (Graf. 55). Najčešće su tehnikom urezivanja prikazivani telesni detalji (oči, trepavice, kosa itd.) odevni ili dekorativni elementi na figurinama. Karakterističnu odliku vinčanskih figurina čine perforacije, za koje nije jasno da li imaju dekorativnu, funkcionalnu ili ritualnu namenu. Najčešće se izvode na temenu, u predelu

slepoočnica, na rukama ili na bokovima. U nauci se spekiluše sa različitim pretpostavkama među kojima se ističe da su perforacije jednostavno koristile za provlačenje kanapa pomoću koga su kačene na ljude ili objekte, dok se među drugim mišljenjima tumače kao mesto pomoću koga su pričvršćivane specijalno dizajnirani komadi odeće ili da su u rupicama stavljane vlasice, ptičja pera ili neki drugi dekorativni predmeti, čime bi figurine mogle da se dovedu u vezu sa stvarnim članovima zajednice ili sa likovima predaka (Тасић 2008: 149). Bojenje je verovatno češće primenjivano nego što je to zabeleženo u uzorku ali se pigment verovatno na većini primeraka vremenom izgubio ili se ne može zapaziti prostim posmatranjem. Najčešće je korišćena crvena boja, za koju se na osnovu novijih analiza na vinčanskoj grnčariji, utvrdilo da predstavlja živin sulfid ili oksid gvožđa (Тасић 2008: 158).

Grafikon 55. Zastupljenost tehnika ukrašavanja na figurinama iz uzorka od 359 primeraka

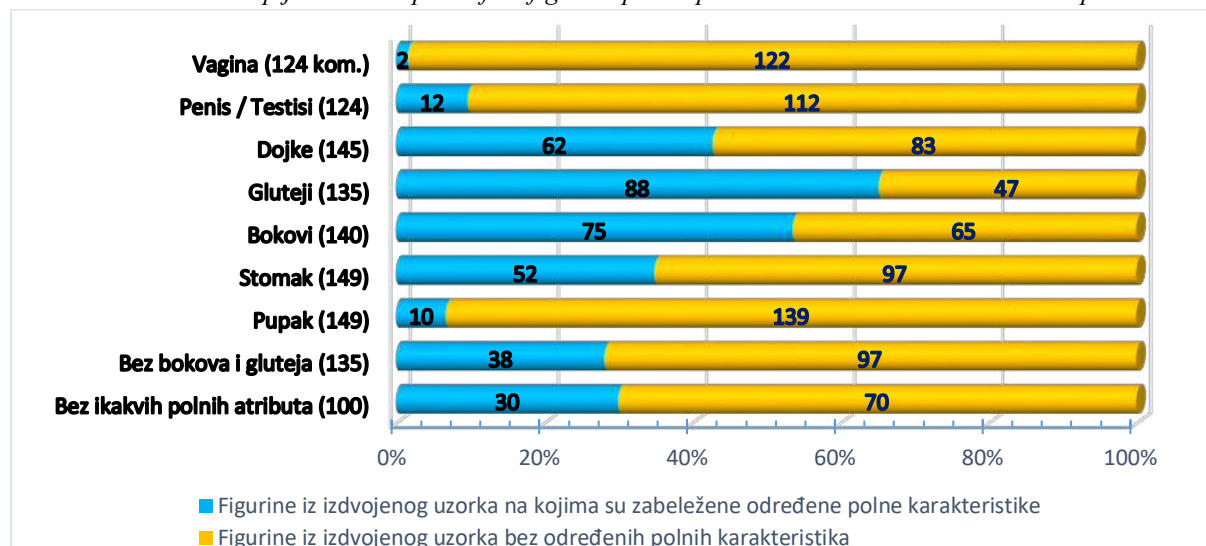

Odavno je uočeno da se vinčanska antropomorfna plastika može razlikovati prema polu. Prema polnom opredeljenju u uzorku možemo izdvojiti četiri kategorije u koje spadaju: ženske i muške figurine, zatim one bez jasno naznačenih polnih odlika i figurine na kojima su prisutni atributi oba pola, tj. hermafroditi. Procena pola kod antropomorfnih statueta zasnovana je na osnovu prisutnosti telesnih atributa koji karakterišu ženski ili muški pol. Tako da su za prepoznavanje ženskog pola traženi atributi tipični za osobe ženskog pola poput vagine, dojke, naglašenih bokova ili istaknutog (trudničkog) stomaka. Sa druge strane, muške figurine su po tom pitanju u degradiranijem položaju, jer kod njih polni organ predstavlja jedini i isključivi marker za određivanje pola, dok sve ostale telesne odlike prikazane na muškim figurinama nisu jasno definisane i ne predstavljaju parameter za određivanje polne pripadnosti. Pored ova dva osnovna tipa, značajnu pojavu čine statuete koje uopšte nemaju naglašen ni jedan polni atribut (vagina, penis, dojke, istaknuti bokovi i stomak), tako da su opredeljene u tip bez jasnih polnih karakteristika.

Polne attribute u kataloškom uzorku je bilo moguće sagledati na 167 antropomorfnih figurina (Tabela 23, Graf. 56), na osnovu kojih je 103 primerka opredeljeno u ženski pol (62%), muške attribute je imalo 11 figurina (7%), jedna je opredeljena kao hermafrodit (1%), dok 52 primerka nije imalo jasno istaknute polne attribute (31%) (Graf. 57). Neki istraživači su

mišljenja da se primerci bez prikaza polnog organa i prikaza dojki mogu pripisati muškim figurinama (Лазич 2015: 95 – 97). Ženskom polu pripadaju sve statuete sa vaginom ili sa dojkama, dok se među figurinama muškog pola prepoznaju one sa penisom i one bez dojki (Лазич 2015: 96). Primenjivanjem ovakve klasifikacije na naš uzorak, trebalo bi sve primerke bez jasne polne određenosti pripisati muškom polu, čime bi povećali zastupljenost muških figurina na 63 primerka, odnosno na 38% od ukupnog uzorka polno definisanih statueta.

Grafikon 56. Zastupljenost antropomorfnih figurina prema polnim atributima iz uzorka od 167 primerka

Grafikon 57. Zastupljenost polno definisanih antropomorfnih figurina iz uzorka od 167 primeraka

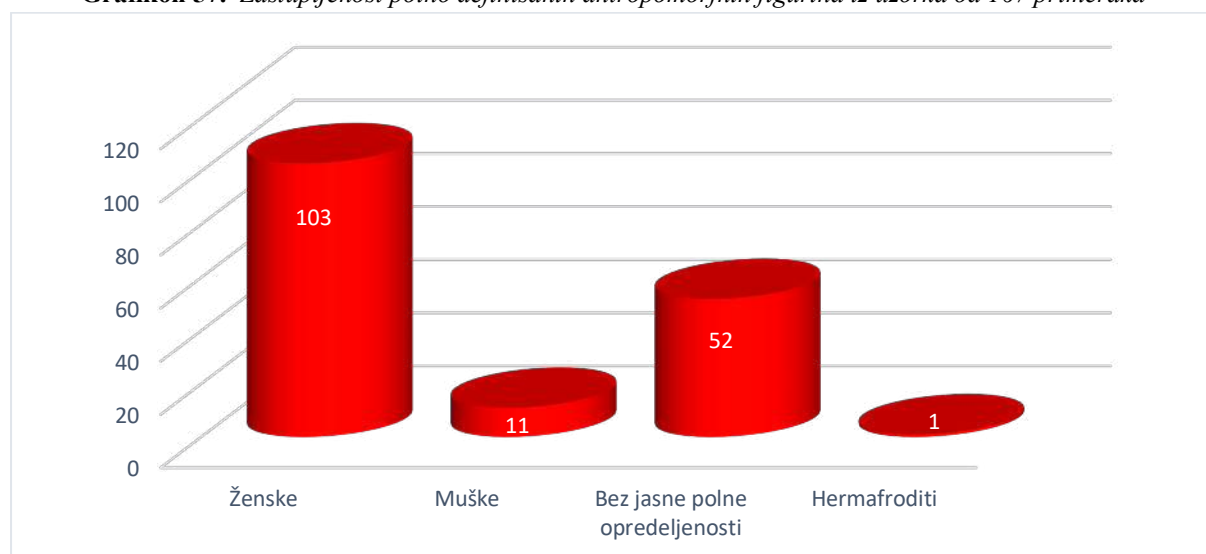
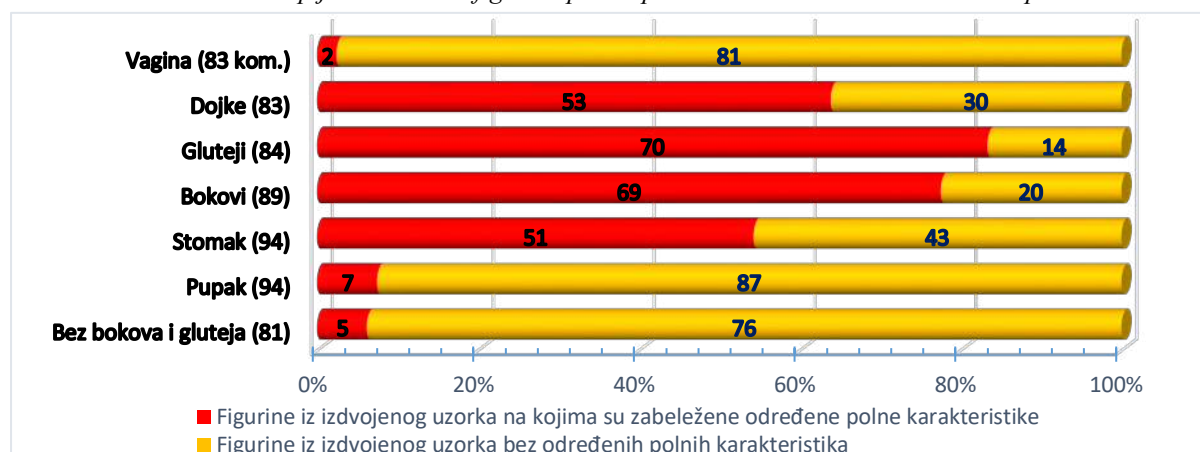

Tabela 23. Zastupljenost antropomorfnih figurina prema polnoj definiciji i prema očuvanim elementima

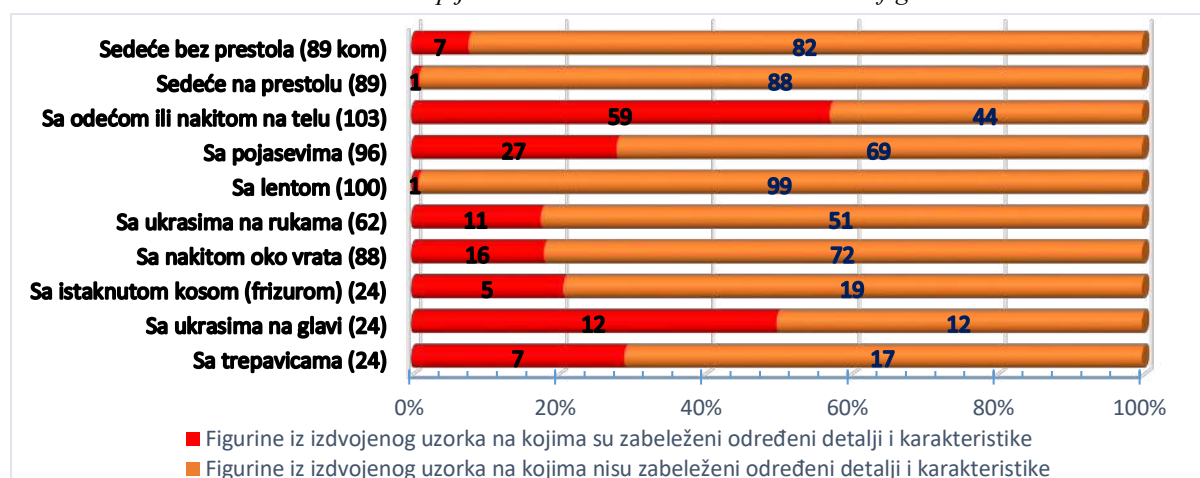
Ženske		Muške		Bez jasne polne atribucije	
Kompletne	8	Kompletne	5	Kompletne	27
Bez glave	36	Bez glave	1	Bez glave	14
Biste	8	Biste	/	Biste	11
Delovi tela	51	Delovi tela	5	Delovi tela	4
Ukupno fig.	103	Ukupno fig.	11	Ukupno fig.	52

Uzorak je pokazao da se u zavisnosti od stanja očuvanosti kod ženskih figurina najčešće sreću istaknuti gluteji (u 70 od 84 slučaja ili 83%), bokovi (u 69 od 89 slučaja ili 78%), dojke (u 53 od 83 slučaja ili 64%) i naglašen (trudnički) stomak (u 51 od 94 slučaja ili 54%), dok su primerci sa istaknutim ženskim polnim organom zastupljeni na samo dva primerka (2%) (Grafikon 58). Zanimljivo je navesti da je na ženskom uzorku od 94 primerka u 7 slučajeva istaknut pupak (7%), dok samo 5 figurina u uzorku koji čini 81 primerak, nisu imale istaknute ni bokove ni gluteje (6%).

Grafikon 58. Zastupljenost ženskih figurina prema polnim atributima iz uzorka od 103 primeraka

Grafikon 59. Zastupljenost istaknutih elemenata na ženskim figurinama

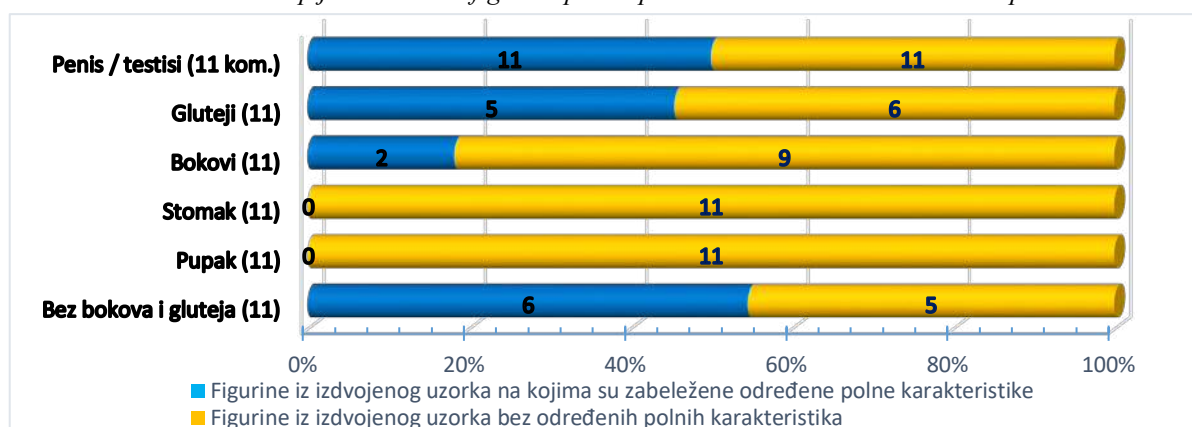

Na velikoj većini ženskih figurina moglo se zaključiti da su modelovane u stojećem stavu (81 primerak ili 91%), dok je svega 7 primeraka u sedećem položaju (8%), među kojima se izdvaja samo jedan primerak koji sedi na prestolu. Na većini primeraka iz uzorka ističu se detalji koje možemo vezati za odeću ili nakit (59 primeraka ili 57%). Daljim raščlanjivanjem odevnih i dekorativnih predstava na figurinama iz uzorka, bilo je moguće izdvojiti primerke sa pojasevima (27 od 96 ili 28%), sa nakitom oko ruku (11 od 62 primerka ili 18%) ili oko vrata (16 od 88 ili 18%) ili sa lentom (1 od 100 ili 1%). Što se tiče prikazivanja pojedinih detalja ili elemenata na figurinama izdvojenim po polu, zaključeno je da ženske statuete koje su imale očuvanu glavu (24 primerka ili 23%), imaju ukrase na glavi u 12 slučajeva (50%), istaknute trepavice u 7 slučajeva (29%), dok je kosa ili frizura istaknuta u 5 slučajeva (21%) (Grafikon 59). Posmatranjem figurina sa prikazanim frizurama može se steći predstava o tadašnjoj modi

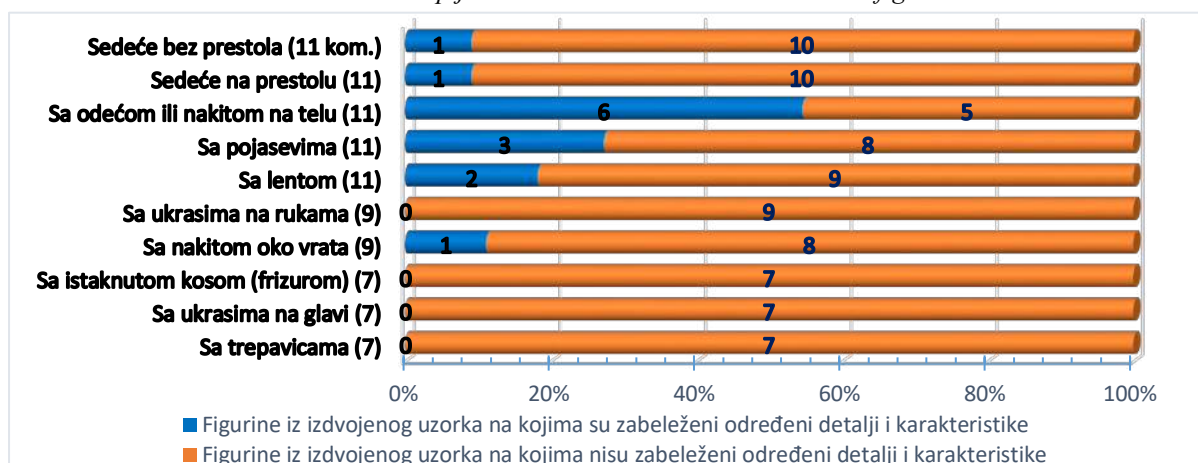
(Sl. 16), među kojima su najčešći primerci sa urezanim pramenovima koji se spuštaju niz vrat individue. Takođe su zastupljeni primerci sa frizurama zavijenim u punđu, gde se često sreće niz perforacija verovatno u svrhu dodavanja dekorativnih detalja poput ptičjih pera. Jedna od figurina sa Pločnika ima upečatljivo modelovanu frizuru sa jasno istaknutim dreadovima (Kat. 230; Sl. 15). Od ostalih dekorativnih elemenata na kosi приметni su primerci sa prikazima traka, marama ili sa plastičnom dekoracijom u vidu niza sa kuglastim protomima. Novijim istraživanjima u Vinči pronađeni su uverljivi dokazi o korišćenju okera za oblepljivanje kose, inače jedne od tehnika pravljenja frizura poznate iz etnografije, a koja se može naslutiti na pojedinim figurinama iz uzorka (Taciñ 2008: 159).

Postojanje primarnog polnog atributa je neophodan kriterijum za izdvajanje muških figurina, pa je tako na uzorku iz Toplice prepoznato 11 figurica na kojima je prikazan penis, najčešće u kombinaciji sa testisima (Graf. 60). Pored polnih organa, na muškim statuetama su jedino zabeleženi prikazi gluteja (5 primeraka ili 45%) i bokova (2 primerka ili 18%), koji su u oba slučaja izuzetno blago naglašeni. Istaknut stomak ili pupak nisu zabeleženi ni na jednoj muškoj figurini, dok 6 od 11 figurina nisu imale istaknute ni bokove ni gluteje. Samo dve figurine iz muškog uzorka prikazane su u sedećem stavu, dok su preostalih devet primeraka prikazani u stojećem položaju. Odeća, tetovaže ili nakit su predstavljeni na 6 primeraka (55%), gde se najčešće prepoznaje prikaz pojasa (3 primerka), dok se detalj u vidu lente javlja u dva slučaja. Prikaz sa nakitom oko vrata je zabeležen u samo jednom slučaju (Graf. 61). Primerci sa očuvanom glavom (7 primeraka ili 64%) uopšte nisu imali istaknute detalje.

Grafikon 60. Zastupljenost muških figurina prema polnim atributima iz uzorka od 11 primeraka

Grafikon 61. Zastupljenost istaknutih elemenata na muškim figurinama

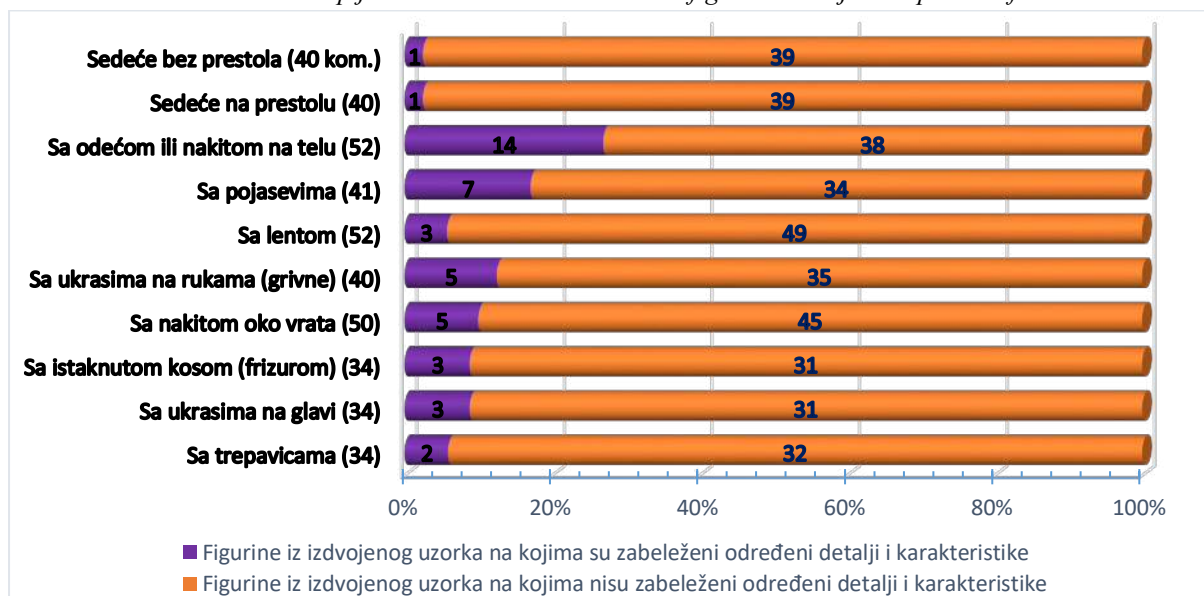

Sl. 16. Rekonstrukcije potencialnih frizura i ukrasnih elemenata na osnovu glava figurina

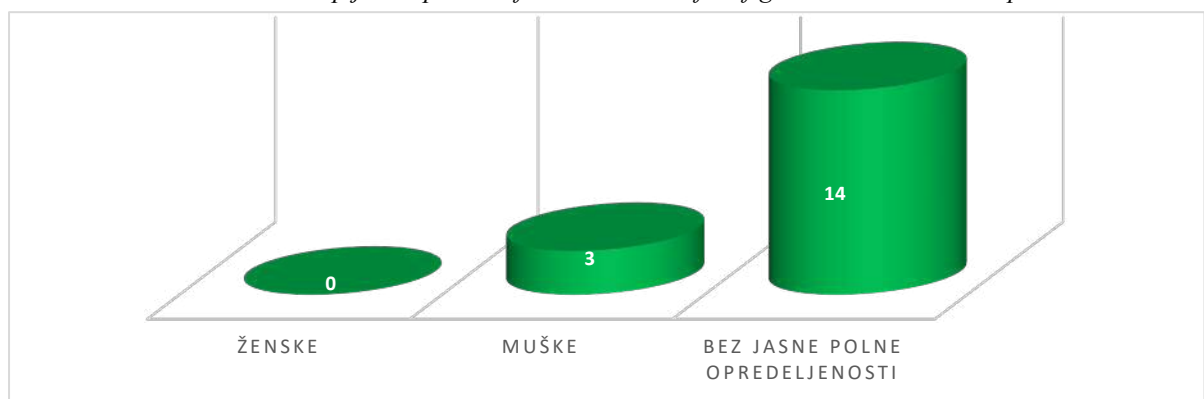
Polno nedefinisane figurine čine uzorak od 52 primerka, na kojima nisu prepoznati jasno istaknuti atributi (polni organi, dojke, istaknuti bokovi, trudnički stomak) po kojima bi se mogao odrediti pol. Na takvim figurinama, prikaz odeće, tetovaža ili nakita na telu naznačen je u 14 slučajeva (27%). Među detaljima najčešće su prikazivani pojasevi (7 primeraka ili 34%), dok se prikaz nakita oko vrata javlja u 5 slučajeva (10%), a isti broj primeraka je zabeležen i sa prikazima ukrasa na rukama, samo u nešto manjem uzorku (12%). Lenta je prisutna na samo tri primerka (6%). Na primercima sa očuvanim glavama (34 primerka ili 65%), u tri slučaja su zabeleženi ukrasi na glavi i istaknute frizure (8%), dok su trepavice istaknute na svega dva primerka (6%) (Grafikon 62).

Grafikon 62. Zastupljenost istaknutih elemenata na figurinama koje nisu polno definisane

Fragmentovanost zoomorfnih figurina dozvolila je da se na 17 primeraka izvrši analiza pola (52%), dok 16 primeraka (48%) nije imalo očuvane delove tela na kojima bi se mogli očekivati atributi za prepoznavanje pola (Grafikon 63). Kod zoomorfnih predstava dominantan atribut za prepoznavanje pola su isključivo polni organi mužjaka, dok atributi ženskih jedinki nisu zabeleženi ni u jednom slučaju. Tako se na izdvojenom uzorku zoomorfnih statueta prepoznaju tri primerka koja imaju istaknut muški polni organ (18%), dok na svim ostalim primercima nije bilo moguće pouzdano odrediti polnu pripadnost.

Grafikon 63. Zastupljenost polno definisanih zoomorfnih figurina iz uzorka od 17 primerka

Zanimljivu karakteristiku predstavlja činjenica da su glave na muškim i bespolnim figurinama sačuvane u najvećem broju slučajeva (64% i 65%), dok je procentualna zastupljenost ženskih figurina sa očuvanim glavama daleko manja i iznosi svega 23%. Ovakva statistika ide u prilog tezi da figurine bez jasnih polnih karakteristika takođe predstavljaju muškarce. Ukoliko uzmemo u obzir i pretpostavku da svaka figurina predstavlja određenog pojedinca iz zajednice (Лазућ 2015), kao i konstataciju da se kompletne figurine uglavnom pronalaze u kućama (Porčić 2011, 2012a; Porčić and Blagojević 2014), možemo pretpostaviti da je većina muških figurina predstavljala zapravo glavu domaćinstva, odnosno zaštitnika porodice. Iako nam porodični odnosi u zajednicama vinčanske kulture nisu poznati, na takvu mogućnost može upućivati već davno osnovana teza o apsolutnom odsustvu matrijarhalnih društava i porodica kroz čitavu istoriju čovečanstva (Vezel 1983). Međutim, ovakve konstatacije ne moraju nužno poništiti značaj žene u religiji, kulturnim i ritualnim praksama. Mnogi istraživači su posmatrajući umetničku lepotu, prikaz i brojnost ženskih figurina osnovano dobijali inspiraciju za tumačenje neolitske religije, prilikom čega je istican kult plodnosti i žena kao glavno božanstvo neolitskog pantenona sa nazivima poput Boginja majka, Velika majka, majka predak ili praroditeljka (Гарашанин 1968; Gimbutas 1982; Срејовић 1984).

Praksa čuvanja muških antropomorfnih figurina možda je negovana i kroz duh predaka, pa je ovaj tip figurina prenošen sa kolena na koleno kao kućni idol i zaštitnik. U vezi sa time, mogao bi se tražiti razlog generalno ređe zastupljenosti muških statueta na vinčanskim nalazištima. Potencijalni scenariji nastali iz rezultata analiza figurina pronađenih u precizno zabeleženom kontekstu, predlažu nekoliko mogućnosti, ali najviše argumenata ide u prilog pretpostavci da je svako domaćinstvo imalo po jednu figurinu i da je njen životni vek bio jednak ukupnom vremenu trajanja kuće ili pak životnom veku jedne ljudske generacije (Porčić 2011). Aktivnosti povezane sa obožavanjem predaka podstakle su razvoj sistema verovanja koji se vremenom mogao razviti do predstava o herojima i bogovima. Ideja o kultu predaka i zajedničkoj istoriji zajednice ograničila je proces društvene diferencijacije kroz naslednu moć, autoritet ili status, smanjujući na taj način društvenu napetost (Insoll 2011). Na taj način muške odnosno polno nedefinisane figurine se mogu tumačiti i kao statusni simboli o porodičnom poreklu održenog domaćinstva.

Sa druge strane, uzorak je pokazao da su ženske figurine češće lomljene, što je možda u vezi sa ritualom prilikom udaje i napuštanja doma, ali s obzirom da još uvek ne poznajemo strukturu neolitskog društva i porodice, sve navedeno mora ostati u domenu smelih pretpostavki. Potrebno je naglasiti da se ovakvo tumačenje mlađeneolitskih antropomorfnih figurina ne može praktikovati za sve raspoložive primerke u uzorku, s obzirom da su u njemu zastupljene figure koje prikazuju bebe (kat. 241), hermafrodite (kat. 252), kao i pojedince, odnosno grupe koje prikazuju različite scene iz života zajednice. Dobar primer jedne takve grupe figurina pronađen je kod Stublina u blizini Obrenovca (Crnobrnja 2011).

RESUME

LATE NEOLITHIC AND EARLY ENEOLITHIC FIGURATIVE SCULPTURE FROM THE NORTHERN AREAS OF THE CENTRAL BALKANS

Due to the physical properties of fired clay objects, the Neolithic, unlike the Paleolithic era, left behind a significantly larger quantity of material evidence, allowing us to fathom the economic, social, spiritual and artistic trends of the populations of the New Stone Age. Figurines stand out as one of the most remarkable features of Neolithic material culture, reflecting the image of Neolithic man and his style of life in a very direct and impressive way. Through various forms and stylizations, figurines reveal details about the clothing, adornment, hairstyle or physical appearance of an individual, while their functional and spiritual character remains a burning issue in archaeological debates.

In European Neolithic era, the culture of Vinča stands out as the one characterized by superior craftsmanship in clay modeling, its most prominent aspect being figurative sculpture, one of the most outstanding artistic achievements of the Neolithic era. Although figurative sculpture is present in all phases of Vinča culture (5400- 4500 BC), it could be claimed that its diversity, profusion and high artisanship culminated in the centuries around 4800 BC (Тасић 2008: 144). It is assumed that such flourishing of art is connected with the continual existence of the settlements and stable economy, followed by an organized social system with a developed belief system and established ritual practices.

So far, works and papers on Vinča figurines mostly dealt with the specimens discovered in Podunavlje (Васић 1936; Letica 1964; Срејовић 1965, 1968, 1984; Тасић 2008; Лазић 2008, 2015; Спасић и Вигњевевић 2011; Crnobrnja 2011; Porčić 2011, 2012a; Petrović et al. 2013; Spasić 2014), while there are almost no papers with in-depth analysis of figurative sculpture from southeast areas of Serbia (Kuzmanović – Cvetković i Šljivar 1998; Milenković i Arsenijević 2010; Vuković and Perić 2014). Organization of the exhibition 'Vinča woman-myth, mother goddess' was an excellent opportunity to gather the figurines collected from different parts of south and east Serbia in one place and analyze them. The project, conducted by the National museum in Niš, was carried out in cooperation with the National Museum of Toplica and Aleksinac Culture and Arts Center, with the support of The Ministry of Culture and Information of the Republic of Serbia. The figurines from the prehistoric collections of the National museum in Niš, National museum of Toplica, Heritage museum of Župa, Heritage museum of Aleksinac and private collection of Saša Ristić from Rutevac near Aleksinac served as both the exhibits and the sample for the analysis.

As the data presented in this paper were being processed, there occurred a terminological problem concerning the choice of a common term for all the areas it includes: Župa aleksandrovačka, Toplica, Ponišavlje and the lower section of Južna Morava. The final choice was found in the geographical definition of the Central zone of the Balkan Peninsula. The central zone of the Balkan Peninsula, or 'Central Balkans', was defined by Jovan Cvijić back in 1904, and afterwards accepted by other geographers (Милошевић 2004; Ђурић 1979; Марковић 1968). It outlines the area in the shape of an irregular trapezoid, the angles of which are marked by the cities of Skopje, Kosovska Mitrovica, Kraljevo and Sofia (Цвијић 1987: 112; Милошевић 2004: 35). Although the term 'Central Balkans' often refers to different parts

of the Balkan Peninsula, geographically, it occupies the central area of the Balkans with vital crossroads of communications. Since all the areas analyzed in this paper belong to the zone of the Central Balkans, occupying its northern half, we arrived at a terminologically acceptable phrase which unifies all sample areas - 'Northern areas of the Central Balkans zone', or 'Northern areas of the Central Balkans' (Map 1).

During the statistical analysis of figurative sculpture from the sample, certain methodological criteria and procedures emerged as necessary, and require brief explanations.

The preparation of clay and treatment of outer surfaces on Vinča figurines implies a series of different actions, which can be classified into several categories. Generally, fabric quality in Vinča figurines is determined by the presence and size of secondary additives, found in it as a result of the coarseness of clay body or as deliberately added tempers. According to these criteria, there are fine fabric specimens, with temper granulation up to 0.5 mm, medium fabric with temper granulation of 0.5-2mm and coarse fabric with temper granulation larger than 2mm. The refinement of texture implied the treatment of the outer surfaces using a polishing tool. Dried or wet surfaces of the vessel were treated before firing, and, depending on the intensity and type of treatment, the end product was created, which, in archaeological terms, can be divided into rough, scraped, smoothed and burnished clay surfaces. Beside polishing, the material was decorated using various decoration techniques which require not only hands but also the usage of certain tools and additional materials. The entire sample is characterized by the following techniques: incision, perforation, punching, fluting, sculptural application, painting and inlay. Sculptural modelling is present in each specimen and is not listed as a separate decoration technique, although it was occasionally used to create specific decorative details.

The sample chosen for the statistical analysis of the sex or any other detail is limited to the specimens with preserved body parts on which it is possible to notice the existence of the required element. Thus, if we are interested in the sex of the figurine, the analytical sample will only be comprised of the specimens with preserved body parts on which sex attributes could be expected. The procedure is similar if we are interested in the number of bracelets shown on female figurines, in which case the sample will include only the specimens with defined sex and at least one preserved arm. Such sampling procedure was followed consistently in all the statistical analyses of the presence of certain elements on the figurines.

All figurines have been divided into six categories according to the fragmentation of their elements:

1. **Complete figurines** – represent the specimens which are completely preserved, i.e. which contain all the elements that the artist intended to show. The specimens which are almost complete also belong to this group; these are the specimens with minimal damage which does not affect the study of certain attributes and details.
2. **Headless figurines** – include complete or almost complete figurines which have all elements of the body except the head.
3. **Bust figurines** – show the head and the bust, i.e. the body part on which breasts would be expected.
4. **Heads** – almost exclusively represent the figurines' heads, sometimes with a part of the neck.
5. **Limbs** – mostly individual specimens of human arms or legs.

6. **Body parts** – represent a category distinct from the previous ones, which, due to the simplified classification, could not be defined precisely, and largely corresponds to parts of human torso. In brief, these are the body parts on which, depending on the fragmentation, sexual characteristics such as sex organs or breasts can be found, together or individually. Since torso includes body parts with breasts and sex organs, it is not terminologically acceptable, as these body parts of the figurines are in fact preserved either in the area of breasts or in the area of sex organs.

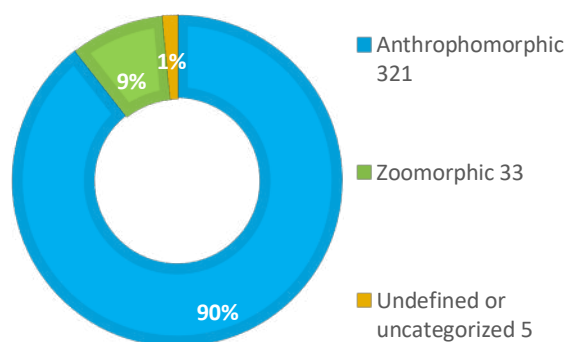
Sex organs, breasts, wide hips, pregnant belly or a combination of two or more of these elements were the main parameters chosen to determine the sex of female figurines. The exclusive indicator which defines male sex in figurines is the male sex organ. The sex of all male figurines in the sample was determined solely by the existence of a male sex organ; the statuettes without this attribute were never characterized as male representations. The figurines which have no accentuated sex characteristics were classified as belonging to the type ‘no clear sex characteristics’.

* * * *

The total of Neolithic and early Neolithic figurines from northern areas of the Central Balkans is 359 specimens of figurative sculpture, collected from fifteen sites from four narrow geographical areas, marked as Župa aleksandrovačka, lower section of Južna Morava, Ponišavlje and Toplica. The number of sites and figurines per area varies considerably from one area to another; thus, in Župa aleksandrovačka, only one site with twenty-three figurines has been registered, while only seventeen figurines have been collected from four sites in Ponišavlje. On the other hand, 225 specimens from five sites in Toplica were included in the sample for analysis, and only ninety-four specimens from the same number of sites registered in the lower section of Južna Morava entered the catalogue. Such irregular concentration is connected with the degree to which these areas have been researched, but also with the inference that the highest concentration of figurines has been noted between the lines Vinča-Gladnice and Starčevo – Pavlovac. More precisely, the concentration of figurines decreases with the increase of the distance between Vinča’s settlements and these lines (Срејовић 1998: 129).

The first researcher of Vinča, Miloje Vasić (Vasić 1936) classified Vinča figurines according to their motifs and positions. Such classification has generally been accepted to this day. Thus, according to the basic motifs, there are anthropomorphic and zoomorphic figurines. In the total sample, the specimens with anthropomorphic representations comprise the vast majority, registered in 321 cases (89%), while the specimens of zoomorphic figurines are considerably scarcer, registered in only 33 cases (9%). The category with only 5 figurines

Chart 1. Percentage of figurines by their basic forms

comprises the specimens which are not clearly defined or do not belong to the group with exclusively anthropomorphic or zoomorphic representations, like two specimens with centaur representations (Chart 1).

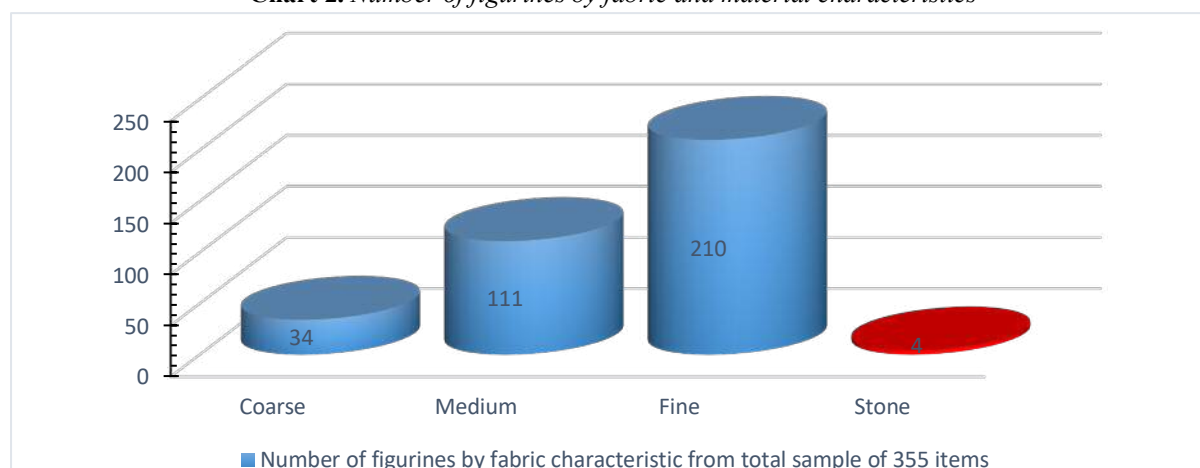
The total sample showed that the largest number of specimens is incomplete and can be classified into some of the categories according to the preserved elements (Table 1). The specimens with only heads preserved are the most common ones (152 items or 42%), while the fragments which represent only preserved body parts are much less frequent (64 items or 18%), followed by headless figurines (58 items or 16%), complete figurines (46 items, 13%), busts (22 items, 6%) and limb fragments (17 items, 5%). Some researchers noted that the fragmentation of figurines is related to deliberate breaking and mutilation of certain body parts. This thesis is based on the fact that complete figurines are most commonly found in the remains of Neolithic houses, while a much larger number of figurines' fragments are found scattered across the site or thrown into the garbage pit (Porčić 2011, 2012a). Hence, it is assumed that deliberate breaking of figurines was a part of a widespread ritual which used to define or regulate the complex social relations among the members of Vinča's communities (Chapman J. 2000; Porčić 2012b; Лазич 2015).

Table 1. Number of figurines by preserved elements

Anthropomorphic		Zoomorphic		Undefined	
Complete	37	Complete	8	Complete	1
Headless	51	Headless	7	Headless	/
Busts	19	Busts	2	Busts	1
Heads	137	Heads	15	Heads	/
Body parts	60	Body parts	1	Body parts	3
Limbs	17	Limbs	/	Limbs	/
Total	321	Total	33	Total	5

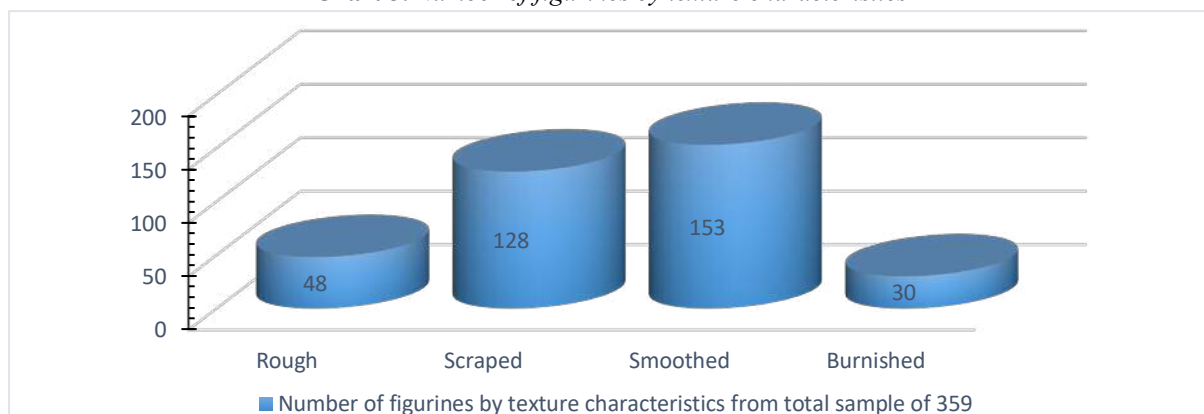
The figurines were manufactured with great care, since fine fabric is predominant (210 items or 58%). There is a considerably smaller number of figurines with medium fabric (111 items or 31%), while coarse fabric was registered in the smallest portion of figurines (34 items or 9%). It should be noted that beside the specimens made of standard modelled clay, there are also figurines made of stone with crystal-like structure (4 items or 1%) (Chart 2).

Chart 2. Number of figurines by fabric and material characteristics

The characteristics of texture in the largest number of specimens also indicate great attention to detail in their production. Most specimens have smoothed (153 items or 43%) or scraped (128 items or 36%) surface, while a significantly lower number of statuettes had rough (48 items or 13%) or burnished (30 items or 8%) surface. If we simply divide the amount of time needed to achieve a certain texture, relating coarse and scraped texture to shorter time (183 items or 51%) and burnished or smoothed surface (176 items or 49%) to longer periods of time, we get two almost equally prevalent types of figurines. This could lead to the assumption that two types of figurines were produced by design, with a specific purpose which implies their usage in two different ritual practices or needs. Such cases are known in historic and archaeological data, and here, the practice of producing the so-called ‘grave ceramics’ often used in antiquity (Nikolić-Đorđević 2000: 65) could serve as an illustrative source of inspiration (Chart 3).

Chart 3. *Number of figurines by texture characteristics*

Some form of decoration is present on the majority of figurines from the sample (260 items or 72%), while absence of decoration was noted in a considerably smaller portion of figurines (99 items or 28%). Decoration techniques can appear on a figurine individually or in various combinations of two or more. The most common technique used on the decorated specimens is incision (registered on 203 items), followed by perforation (56 items), painting (26 items) and punching (18 items), while the least frequently used techniques are inlay (6 items) and fluting (2 items) (Chart 4).

Chart 4. *Presence of decoration techniques on the figurines from the sample of 359 items*

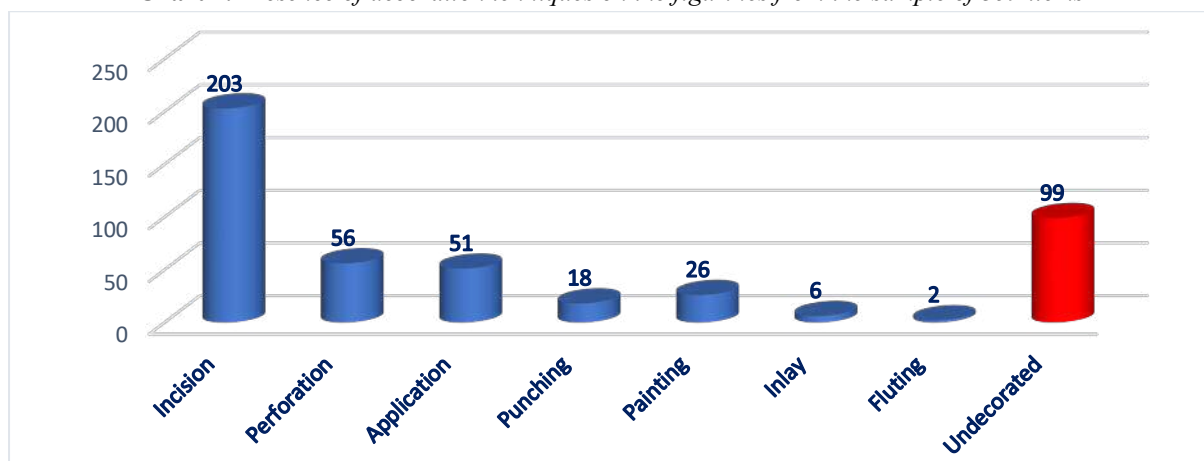

Chart 5. Number of figurines by sex attributes from the sample of 167 items

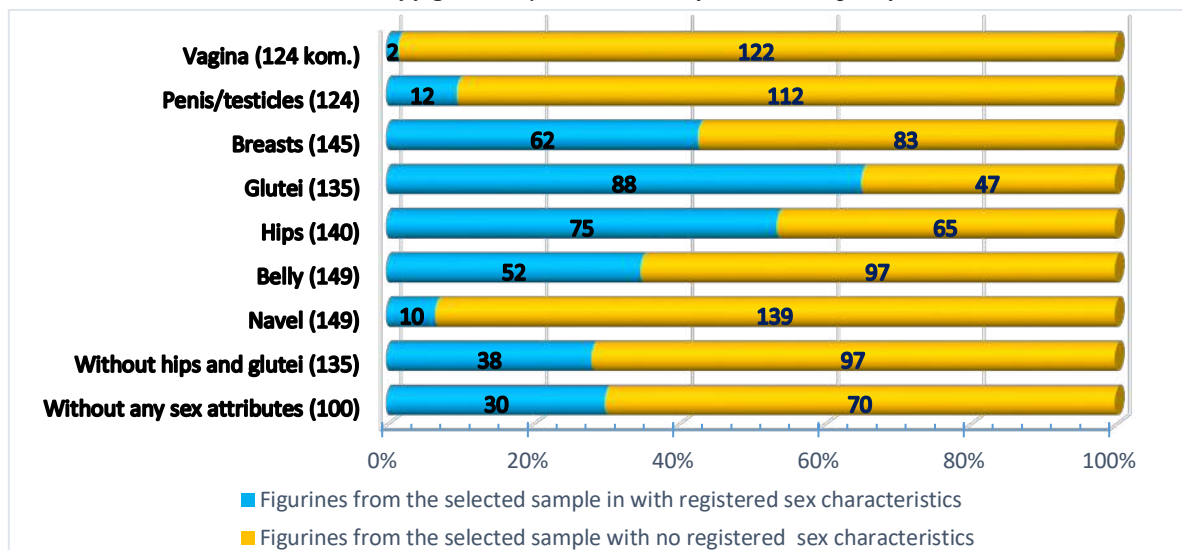
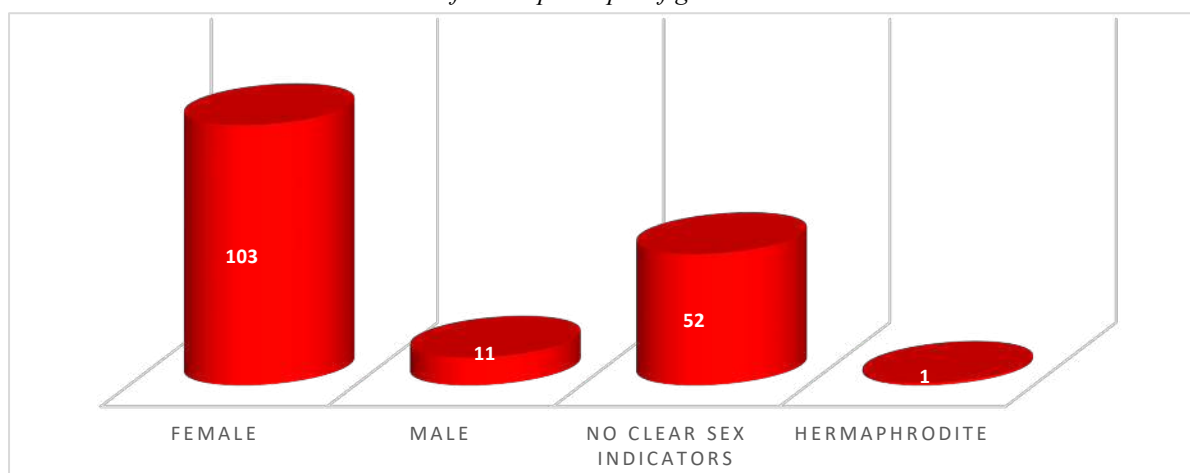

Chart 6. Number of anthropomorphic figurines with determined sex

Since the earliest researches, it has been observed that Vinča's anthropomorphic sculpture can be differentiated by sex. According to the determined sex, four categories can be formed within the sample: female figurines, male figurines, figurines with no clearly defined sex characteristics and figurines with characteristics of both sexes, i.e. hermaphrodites. Determination of the sex in anthropomorphic figurines is based on the presence of physical characteristics which indicate female or male sex. Thus, for the identification of the female sex, parameters typical of female persons are used, such as vagina, breasts, wide hips or protruding, pregnancy belly. On the other hand, male figurines are, in a sense, degraded when it comes to sex identification, since male sex organ is the sole and exclusive indicator of sex, while all other physical characteristics shown on male figurines are not clearly defined and do not represent valid parameters for determination of sex. Beside these two basic types, another significant occurrence is that of the figurines without any sex characteristics (vagina, penis, breasts, wide hips and belly), so they are classified as a type without clear sex characteristics. Sex characteristics were distinguishable in 167 figurines (Chart 5), and according to these

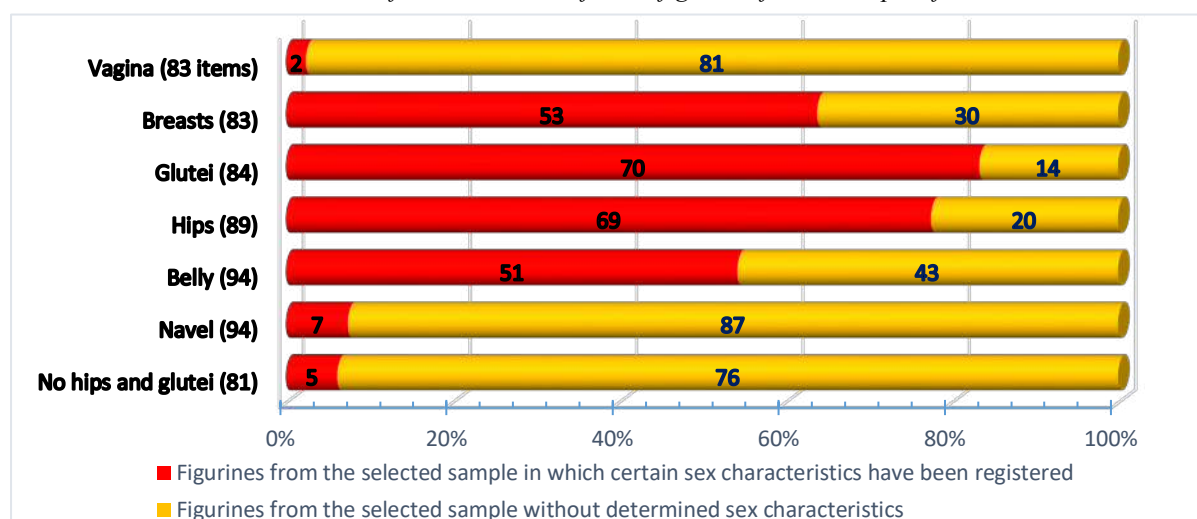
characteristics 103 items were classified as female figurines (62%), male characteristics were present in 11 figurines (7%), one was classified as a hermaphrodite (1%), while 52 items had no clearly defined sex characteristics (31%) (Chart 6). Some researchers maintain that the specimens without the representation of sex organs and breasts can be defined as male figurines (Лазич 2015: 95-97). All statuettes with vagina or breasts belong to the type of female sex, while the figurines belonging to male sex can be divided into the ones with a penis and ones without breasts (Лазич 2015: 96). The application of this classification to our sample would mean that all specimens without clearly defined sex would be attributed to the male sex, which would increase their number to 63, i.e. 38% of the total sample of statuettes with identified sex.

Table 2. Number of anthropomorphic figurines by preserved elements

Female		Male		Without clear sex characteristics	
Complete	8	Complete	5	Complete	27
Headless	36	Headless	1	Headless	14
Busts	8	Busts	/	Busts	11
Body parts	51	Body parts	5	Body parts	4
Total	103	Total	11	Total	52

Depending on the degree of preservation (Table 2), it was noted that in the sample of female anthropomorphic figurines the most frequently accentuated attributes were glutei (in 70 out of 80 cases or 83%), hips (69 out of 89 cases or 78%), breasts (in 53 out of 83 cases or 64%) and protruding (pregnant) belly (in 51 out of 94 cases, or 54%), while an accentuated female sex organ was represented only in two items (2%). Interestingly, in the female sample of 94 items, seven have a protruding navel (7%), while only five figurines in the sample of 81 items had no accentuated hips nor glutei (6%) (Chart 7).

Chart 7. Presence of sex attributes in female figurines from a sample of 103 items

For the great majority of female figurines, it can be concluded that they were modelled in a standing position (81 items or 91%), while only seven specimens are represented in a seated position (8%), among which there is only one figurine sitting on a throne. When it comes to the representation of certain details or elements of the figurines classified by sex, it was

concluded that female figurines with preserved heads (24 items or 23%) have some sort of adornment on the head in twelve cases (50%), defined eyelashes in seven cases (29%), while hair or hairstyle is defined in five cases (21%). On the majority of the items from the sample there are distinct details which can be connected to clothing or jewelry (59 items or 57%). By further subdivision of clothing and decorative items on the figurines from the sample, it was possible to distinguish the specimens with girdles (27 out of 96 or 28%), with jewelry on the arms (11 out of 62 items or 18%) or around the neck (16 out of 88 or 18%), or with a sash (1 out of 100 or 1%) (Chart 8).

Chart 8. Number of accentuated elements and details in female figurines

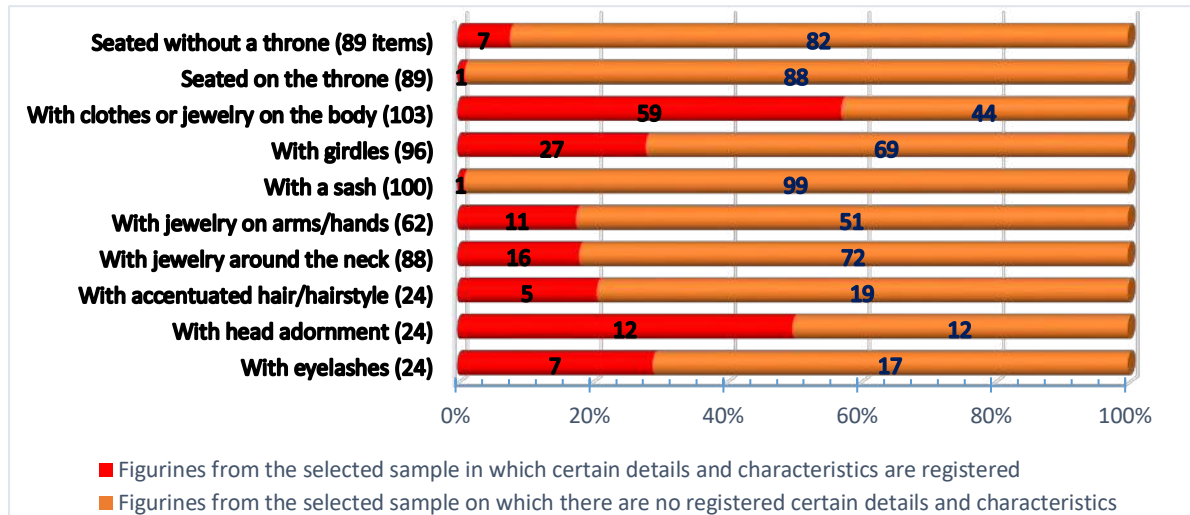
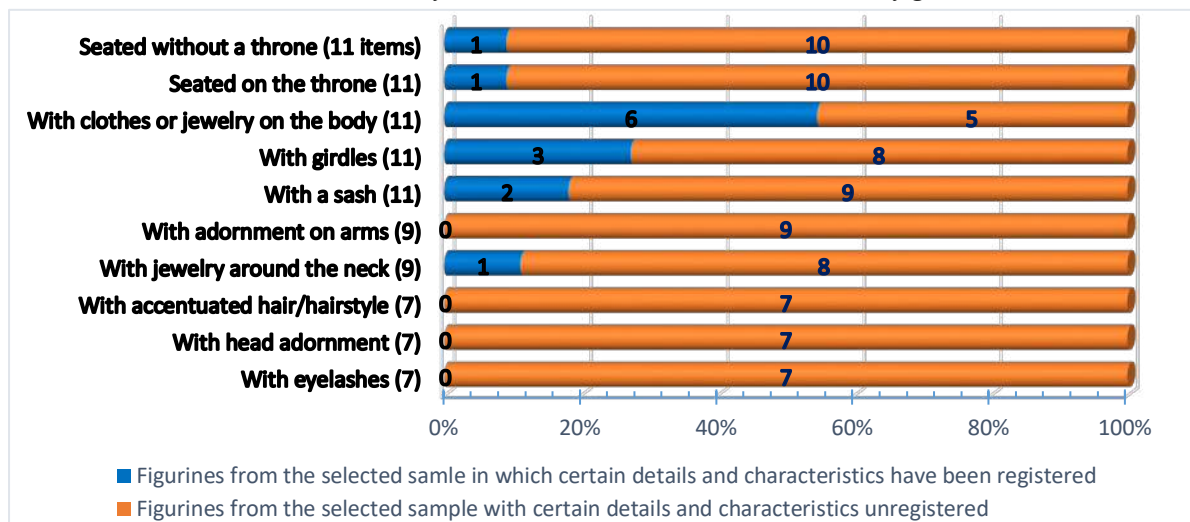

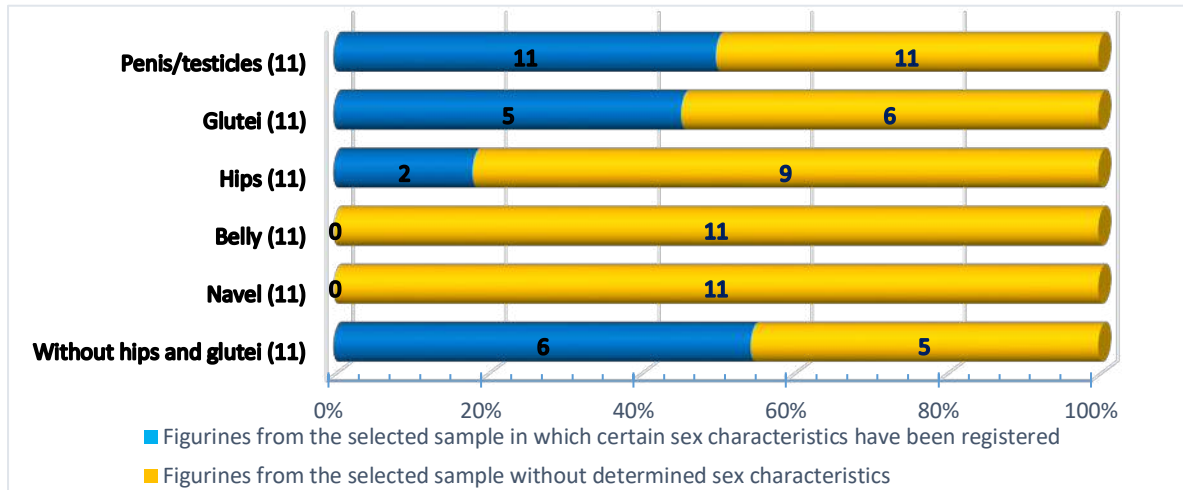
Chart 9. Number of accentuated elements and details in male figurines

The exclusive indicator of male sex in figurines is the existence of a male sex organ. Thus, in the sample from Toplica, there are eleven figurines with penis representations, most often with testicles. Beside the sex organs, the only other representations which could indicate sex are glutei (5 items or 45%) and hips (2 items or 18%), both extremely slightly accentuated (Chart 10). An accentuated belly or navel have not been registered in male figurines, while six out of eleven figurines had no accentuated hips or glutei. Only two figurines from the male sample are represented in a seated position, while the remaining nine specimens are shown in

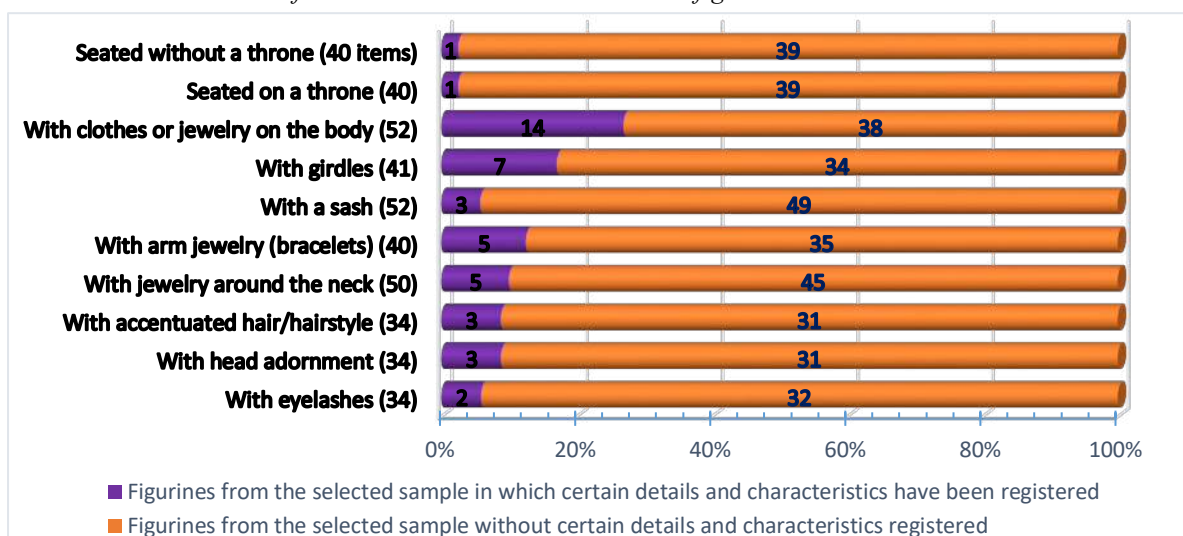
a standing position. Clothing, tattoos or jewelry are represented in six items (55%), where the most commonly registered representation is the one of a girdle (3 items), while a detail in the form of a sash appears in two cases. The representation with jewelry around the neck was registered in only one case. The specimens with preserved heads (7 items or 64%) had no distinguishable details (Chart 9).

Chart 10. *Presence of sex attributes in male figurines from a sample of 11 items*

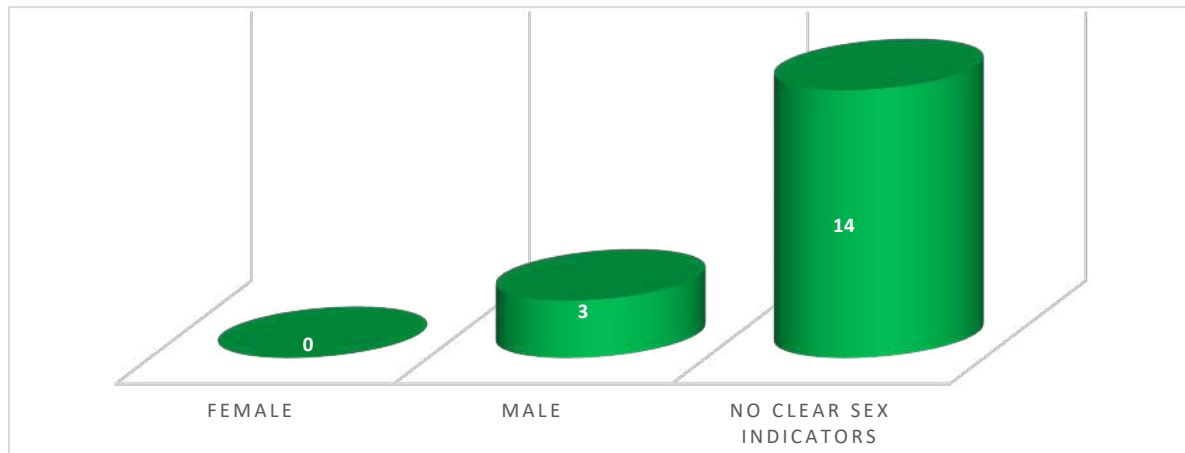
Figurines with undefined sex comprise a sample of 52 items, in which no clearly visible attributes have been observed (sex organs, breasts, wide hips, pregnant belly) so the sex could not be determined. In such figurines, the representation of clothes, tattoos or jewelry on the body was marked in fourteen cases (27%). Among the details, the most commonly represented ones are girdles (7 items or 34%), while the representation of jewelry around the neck appears in five cases (10%), and the same number of items have jewelry on their arms, only in a somewhat smaller sample (12%). The sash is present only in three items (6%). In the specimens with preserved heads (34 items or 65%), there are three cases with head adornment and accentuated hairstyles (8%), while the eyelashes are defined only in two specimens (6%).

Chart 11. *Number of accentuated elements and details in figurines without clear sex characteristics*

The fragmentation of the zoomorphic figurines allowed sex analysis in seventeen items (52%), while 16 items (48%) had no preserved body parts where the attributes for sex recognition would be expected. Thus, in the chosen sample of zoomorphic figurines, there are three items with a clearly defined male sex organ (18%), while it was impossible to clearly determine the sex in the rest (Chart 12).

Chart 12. *Number of zoomorphic figurines with determined sex*

An interesting characteristic of the figurines from the sample is that the heads on the male and sexless ones are preserved in the majority of cases (64% and 65%), while the percentage of female figurines with preserved heads is much lower and amounts to 23%. Such statistic supports the thesis that figurines without clear sex characteristics are also male representations. If we take into account the assumption that each figurine represents an individual from the community (Лазич 2015), as well as the fact that complete figurines are mainly found in houses (Porčić 2011, 2012a; Porčić and Blagojević 2014), we can assume that the majority of male figurines actually used to represent the head-of-household, i.e. the protector of the family. Although family relations in the communities of Vinča culture remain unknown to us, the long established thesis of complete absence of matriarchal societies throughout the entire history of humankind (Vezel 1983) could point to this possibility. However, such conclusions do not necessarily negate the importance of women in religion, cult and ritual practices. Observing their artistic beauty, representations and frequency, it could be assumed that certain female figurines justifiably represented an infinite source of inspiration for the study of Neolithic religion, where fertility cult and woman as a supreme deity of the Neolithic pantheon, with names such as Mother goddess, Great goddess, or the proto-mother, have always been emphasized.

The practice of keeping male anthropomorphic figurines may have been preserved through the cult of ancestral spirits, so this type of figurines was passed down from generation to generation as the idol and protector of the home. In relation to this, the reason for generally lower frequency of male statuettes on Vinča sites should be looked into. Potential scenarios which emerged from the analyses of the figurines found in a precisely registered context present us with several possibilities, but the assumption that each household had a figurine whose duration equalled that of the household itself or one generation (Porčić 2011) is the most well-argued one. Activities connected to ancestor worship lead to the development of a belief system which could have evolved into concepts of heroes and gods in the course of time. The

notion of ancestor cult and common history of a society limited the process of social differentiation through inherited power, authority or status, thus lowering social tensions (Insoll 2011). That way, male or sexless figurines can also be interpreted as status symbols of family's origins.

On the other hand, the sample showed that female figurines were broken more often, which could be related to a certain ritual during a woman's marriage and leaving the family home, but, since there are no insights in the structure of Neolithic society, this thesis remains just a bold assumption. We must note that such interpretation of Late Neolithic anthropomorphic figurines cannot be applied to all items in the sample, since it contains figures which represent babies (cat. 241), hermaphrodites (cat.252), as well as individuals or groups in various scenes from the life of the community.

Sl. 17. *Potencijalni izgled neolitske žene po uzoru na figurinu pronađenu na lokalitetu Šanac kod Pločnika*

KATALOG FIGURALNE PLASTIKE

IZ SEVRNIH OBLASTI CENTRALNOG BALKANA

Kat. 1. Antropomorfna figurina (n); **Lokalitet:** Vitkovo / Vitkovačko polje; **Očuvani elementi:** kompletna (rekonstruisana);
Tekstura: glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** ZMŽ
ŠIRINA: 245 mm

Kat. 2. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Vitkovo / Vitkovačko polje; **Očuvani elementi:** glava (rekonstruisana); **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** ZMŽ

Kat. 3. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Vitkovo / Vitkovačko polje; **Očuvani elementi:** glava (rekonstruisana); **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** ZMŽ

Kat. 4. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Vitkovo / Vitkovačko polje; **Očuvani elementi:** glava; **Tekstura:** prigláčana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, perforiranje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** ZMŽ
ŠIRINA: 105 mm

Kat. 5. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Vitkovo / Vitkovačko polje; **Očuvani elementi:** glava; **Tekstura:** prigláčana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** ZMŽ
ŠIRINA: 96 mm

	
<p>Kat. 6. Antropomorfná figurína; Lokalitet: Vitkovo / Vitkovačko polje; Očuvani elementi: glava; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: /; Smeštaj: ZMŽ ŠIRINA: 57 mm</p>	<p>Kat. 7. Antropomorfná figurína; Lokalitet: Vitkovo / Vitkovačko polje; Očuvani elementi: glava; Tekstura: priglačana; Faktura: gruba; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: /; Smeštaj: ZMŽ ŠIRINA: 45 mm</p>
	
<p>Kat. 8. Antropomorfná figurína; Lokalitet: Vitkovo / Vitkovačko polje; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: gruba; Faktura: gruba; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: /; Smeštaj: ZMŽ ŠIRINA: 40 mm.</p>	<p>Kat. 9. Antropomorfná figurína; Lokalitet: Vitkovo / Vitkovačko polje; Očuvani elementi: glava; Tekstura: gruba; Faktura: gruba; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: /; Smeštaj: ZMŽ ŠIRINA: 31 mm.</p>
	
<p>Kat. 10. Antropomorfná figurína; Lokalitet: Vitkovo / Vitkovačko polje; Očuvani elementi: glava; Tekstura: priglačana; Faktura: srednja; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: /; Smeštaj: ZMŽ ŠIRINA: 36 mm.</p>	<p>Kat. 11. Antropomorfná figurína; Lokalitet: Vitkovo / Vitkovačko polje; Očuvani elementi: glava; Tekstura: priglačana; Faktura: gruba; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: /; Smeštaj: ZMŽ ŠIRINA: 41 mm.</p>

Kat. 12. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Vitkovo / Vitkovačko polje; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** prigljučana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** ZMŽ
ŠIRINA: 36 mm.

Kat. 13. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Vitkovo / Vitkovačko polje; **Očuvani elementi:** bista; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** dojke; **Smeštaj:** ZMŽ
ŠIRINA: 51 mm.

Kat. 14. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Vitkovo / Vitkovačko polje; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** bokovi, gluteji; **Smeštaj:** ZMŽ
ŠIRINA: 34 mm.

Kat. 15. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Vitkovo / Vitkovačko polje; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** gruba; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** bokovi, gluteji; **Smeštaj:** ZMŽ
ŠIRINA: 60 mm.

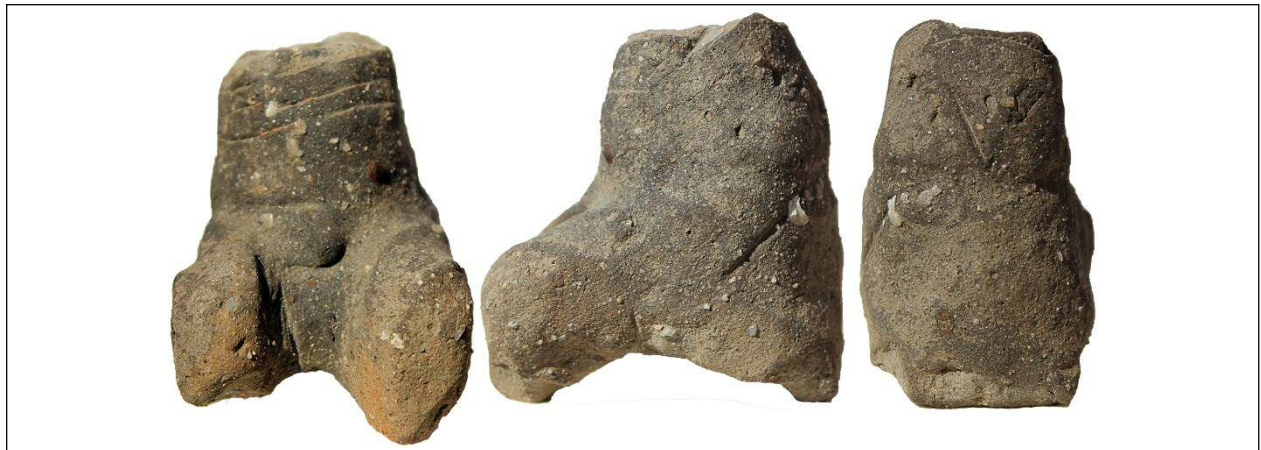
Kat. 16. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Vitkovo / Vitkovačko polje; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** bokovi, gluteji; **Smeštaj:** ZMŽ
ŠIRINA: 40 mm.

Kat. 17. Antropomorfna figurina (sedeća) (ž); **Lokalitet:** Vitkovo / Vitkovačko polje; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** gruba; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** bokovi, gluteji, stomak; **Smeštaj:** ZMŽ
ŠIRINA: 110 mm.

Kat. 18. Antropomorfna figurina (n); **Lokalitet:** Vitkovo / Vitkovačko polje; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** gruba; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** ZMŽ
ŠIRINA: 69 mm.

Kat. 19. Antropomorfna figurina (sedeća) (m); **Lokalitet:** Vitkovo / Vitkovačko polje; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** gruba; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** penis; **Smeštaj:** ZMŽ
ŠIRINA: 45 mm.

Kat. 20. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Vitkovo / Vitkovačko polje; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** priglučana; **Faktura:** gruba; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** bokovi, gluteji, stomak; **Smeštaj:** ZMŽ
ŠIRINA: 35 mm.

Kat. 21. Antropomorfna figurina (sedeća); **Lokalitet:** Vitkovo / Vitkovačko polje; **Očuvani elementi:** ekstremitet; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** gruba; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** ZMŽ
ŠIRINA: 91 mm.

Kat. 22. Zoomorfna figurina; **Lokalitet:** Vitkovo / Vitkovačko polje; **Očuvani elementi:** bista; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** gruba; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, perforiranje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** ZMŽ
ŠIRINA: 72 mm.

Kat. 23. Zoomorfna figurina; **Lokalitet:** Vitkovo / Vitkovačko polje; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** gruba; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** ZMŽ
ŠIRINA: 53 mm.

Kat. 24. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Al. Rudnici / Štolna; **Očuvani elementi:** gotovo kompletna; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, perforiranje; **Polni atributi:** dojke; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 39 mm

Kat. 25. Antropomorfna figurina (n); **Lokalitet:** Al. Rudnici / Štolna; **Očuvani elementi:** gotovo kompletna; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** nalepljivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 21 mm

Kat. 26. Antropomorfna figurina (n); **Lokalitet:** Al. Rudnici / Štolna; **Očuvani elementi:** gotovo kompletna; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 34 mm

	
<p>Kat. 27. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Al. Rudnici / Štolna; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje, bojenje; Polni atributi: /; Smeštaj: Kolekcija S. Ristića ŠIRINA: 64 mm</p>	<p>Kat. 28. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Al. Rudnici / Štolna; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: priglačana; Faktura: srednja; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: /; Smeštaj: Kolekcija S. Ristića ŠIRINA: 64 mm</p>
	
<p>Kat. 29. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Al. Rudnici / Štolna; Očuvani elementi: glava; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: /; Smeštaj: Kolekcija S. Ristića ŠIRINA: 36 mm</p>	<p>Kat. 30. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Al. Rudnici / Štolna; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: nalepljivanje, perforiranje; Polni atributi: /; Smeštaj: Kolekcija S. Ristića ŠIRINA: 60 mm</p>
	
<p>Kat. 31. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Al. Rudnici / Štolna; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje, utiskivanje; Polni atributi: /; Smeštaj: Kolekcija S. Ristića ŠIRINA: 59 mm</p>	

Kat. 32. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Al. Rudnici / Štolna; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, ubadanje, utiskivanje, perforiranje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 42 mm

Kat. 33. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Al. Rudnici / Štolna; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, perforiranje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 49 mm

	
<p>Kat. 34. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Al. Rudnici / Štolna; Očuvani elementi: glava; Tekstura: priglačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje, ubadanje, perforiranje; Polni atributi: /; Smeštaj: Kolekcija S. Ristića ŠIRINA: 36 mm</p>	<p>Kat. 35. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Al. Rudnici / Štolna; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: priglačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje, perforiranje; Polni atributi: /; Smeštaj: Kolekcija S. Ristića ŠIRINA: 40 mm</p>
	
<p>Kat. 36. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Al. Rudnici / Štolna; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: /; Smeštaj: Kolekcija S. Ristića ŠIRINA: 36 mm</p>	<p>Kat. 37. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Al. Rudnici / Štolna; Očuvani elementi: glava; Tekstura: priglačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: /; Smeštaj: Kolekcija S. Ristića ŠIRINA: 40 mm</p>
	
<p>Kat. 38. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Al. Rudnici / Štolna; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje, ubadanje, inkrustriranje; Polni atributi: /; Smeštaj: Kolekcija S. Ristića ŠIRINA: 46 mm</p>	<p>Kat. 39. Antropomorfna figurina (n); Lokalitet: Al. Rudnici / Štolna; Očuvani elementi: bista; Tekstura: priglačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje, inkrustriranje, perforiranje; Polni atributi: /; Smeštaj: Kolekcija S. Ristića ŠIRINA: 38 mm</p>

Kat. 40. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Al. Rudnici / Štolna; **Očuvani elementi:** bista; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** dojka; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 37 mm

Kat. 41. Antropomorfna figurina (n); **Lokalitet:** Al. Rudnici / Štolna; **Očuvani elementi:** bista; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 44 mm

Kat. 42. Antropomorfna figurina (n); **Lokalitet:** Al. Rudnici / Štolna; **Očuvani elementi:** bista; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 41 mm

Kat. 43. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Al. Rudnici / Štolna; **Očuvani elementi:** bista; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, nalepljivanje, ubadanje, utiskivanje; **Polni atributi:** bokovi, pupak; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 43 mm

Kat. 44. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Al. Rudnici / Štolna; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, perforiranje, bojenje; **Polni atributi:** bokovi, gluteji, stomak, pupak; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 55 mm

Kat. 45. Antropomorfna figurina (n); **Lokalitet:** Al. Rudnici / Štolna; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** gluteji; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 37 mm

Kat. 46. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Al. Rudnici / Štolna; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, nalepljivanje; **Polni atributi:** dojke, gluteji; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 51 mm

Kat. 47. Antropomorfna figurina (n); **Lokalitet:** Al. Rudnici / Štolna; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** gluteji; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 53 mm

Kat. 48. Antropomorfna figurina (n); **Lokalitet:** Al. Rudnici / Štolna; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** gruba; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** gluteji; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 31 mm

Kat. 49. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Al. Rudnici / Štolna; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** nalepljivanje; **Polni atributi:** dojke, gluteji; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 29 mm

Kat. 50. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Al. Rudnici / Štolna; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** bokovi, gluteji; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 31 mm

Kat. 51. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Al. Rudnici / Štolna; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** bokovi, gluteji, stomak; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 40 mm

Kat. 52. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Al. Rudnici / Štolna; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** bokovi, gluteji, stomak, pupak; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 46 mm

Kat. 53. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Al. Rudnici / Štolna; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** bokovi, gluteji, stomak; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 35 mm

Kat. 54. Antropomorfná figurína (ž); **Lokalitet:** Al. Rudnici / Štolna; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** bokovi, gluteji, stomak; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 47 mm

Kat. 55. Antropomorfná figurína (sedeća na prestolu) (n); **Lokalitet:** Al. Rudnici / Štolna; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 71 mm

Kat. 56. Zoomorfná figurína; **Lokalitet:** Al. Rudnici / Štolna; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 45 mm

Kat. 57. Zoomorfná figurína; **Lokalitet:** Al. Rudnici / Štolna; **Očuvani elementi:** glava; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 36 mm

	
<p>Kat. 58. Zoomorfna figurina; Lokalitet: Al. Rudnici / Štolna; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: /; Smeštaj: Kolekcija S. Ristića ŠIRINA: 15 mm</p>	<p>Kat. 59. Zoomorfna figurina; Lokalitet: Al. Rudnici / Štolna; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: perforiranje; Polni atributi: /; Smeštaj: Kolekcija S. Ristića ŠIRINA: 37 mm</p>
	
<p>Kat. 60. Zoomorfna figurina; Lokalitet: Al. Rudnici / Štolna; Očuvani elementi: deo tela; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: testisi; Smeštaj: Kolekcija S. Ristića ŠIRINA: 30 mm</p>	
	
<p>Kat. 61. Zoomorfna figurina; Lokalitet: Al. Rudnici / Štolna; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: priglačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: /; Smeštaj: Kolekcija S. Ristića ŠIRINA: 27 mm</p>	<p>Kat. 62. Zoomorfna figurina; Lokalitet: Al. Rudnici / Štolna; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: polirano; Faktura: kamen; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: /; Smeštaj: Kolekcija S. Ristića ŠIRINA: 34 mm</p>

Kat. 63. Zoomorfna figurina; **Lokalitet:** Al. Rudnici / Štolna; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 70 mm

Kat. 64. Nedefinisana figurina; **Lokalitet:** Al. Rudnici / Štolna; **Očuvani elementi:** ?; **Tekstura:** glačani kamen; **Faktura:** /; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 28 mm

Kat. 65. Nedefinisana figurina; **Lokalitet:** Al. Rudnici / Štolna; **Očuvani elementi:** kompletna; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 34 mm

Kat. 66. Antropomorfna figurina (m); **Lokalitet:** Bradarac / Srednje polje; **Očuvani elementi:** kompletna; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** penis / testisi; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 23 mm

Kat. 67. Antropomorfna figurina (n); **Lokalitet:** Bradarac / Srednje polje; **Očuvani elementi:** kompletna; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 45 mm

Kat. 68. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Bradarac / Srednje polje; **Očuvani elementi:** glava; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, ubadanje, perforiranje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 43 mm

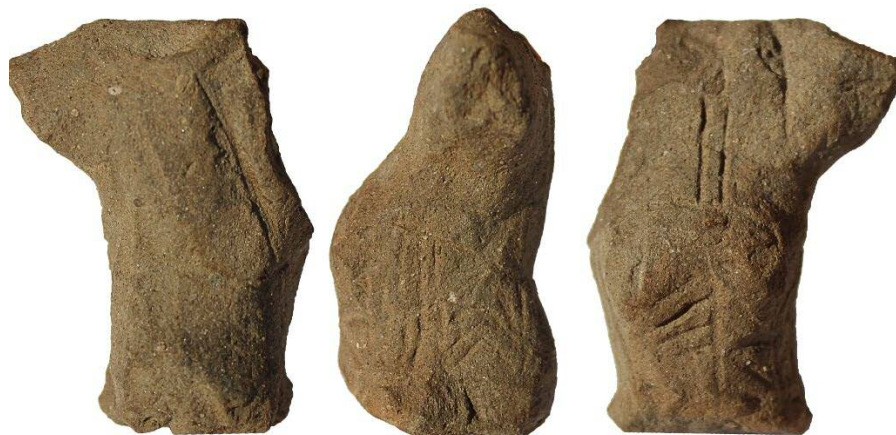
Kat. 69. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Bradarac / Srednje polje; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** nalepljivanje, perforiranje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 39 mm

Kat. 70. Antropomorfna figurina (n); **Lokalitet:** Bradarac / Srednje polje; **Očuvani elementi:** bista; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, perforiranje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 21 mm

Kat. 71. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Bradarac / Srednje polje; **Očuvani elementi:** bista; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** dojke; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 37 mm

Kat. 72. Antropomorfná figurína (ž); **Lokalitet:** Bradarac / Srednje polje; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** gruba; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** bokovi, gluteji; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 24 mm

Kat. 73. Antropomorfná figurína (ž); **Lokalitet:** Katun / Neine njive; **Očuvani elementi:** deo tela; **Polni atributi:** bokovi, gluteji; **Tekstura:** prigláčana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** ubadanje; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 56 mm

Kat. 74. Antropomorfná figurína (ž); **Lokalitet:** Katun / Neine njive; **Očuvani elementi:** deo tela; **Polni atributi:** dojke; **Tekstura:** prigláčana; **Faktura:** gruba; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 93 mm

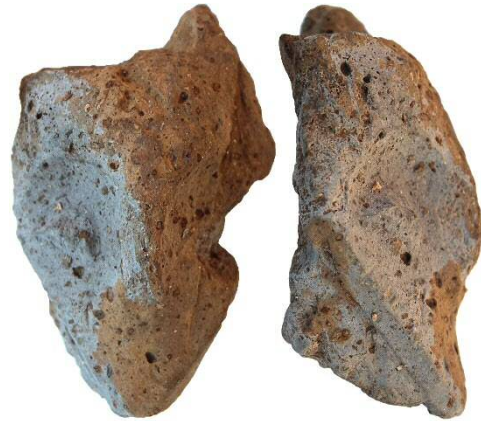
Kat. 75. Antropomorfná figurína (ž); **Lokalitet:** Katun / Neine njive; **Očuvani elementi:** gotovo kompletna; **Tekstura:** prigláčana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** bokovi, gluteji, stomak, pupak; **Smeštaj:** NMN

Kat. 76. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Katun / Neine njive; **Očuvani elementi:** glava i vrat; **Tekstura:** prigláčana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 87 mm

Kat. 77. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Katun / Neine njive; **Očuvani elementi:** glava; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** gruba; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 40 mm

Kat. 78. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Katun / Neine njive; **Očuvani elementi:** glava; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** gruba; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 62 mm

Kat. 79. Antropomorfna figurina (n); **Lokalitet:** Crni Kao / Drugovac; **Očuvani elementi:** kompletna; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, ubadanje; **Polni atributi:** pupak; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 27 mm

Kat. 80. Antropomorfna figurina (n); **Lokalitet:** Crni Kao / Drugovac; **Očuvani elementi:** kompletna; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** gluteji; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 42 mm

Kat. 81. Antropomorfná figurína (n); **Lokalitet:** Crni Kao / Drugovac; **Očuvani elementi:** gotovo kompletna; **Tekstura:** prigláčana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 58 mm

Kat. 82. Antropomorfná figurína (n); **Lokalitet:** Crni Kao / Drugovac; **Očuvani elementi:** gotovo kompletna; **Tekstura:** prigláčana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** nalepljivanje; **Polni atributi:** gluteji; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 36 mm

Kat. 83. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Crni Kao / Drugovac; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 50 mm

Kat. 84. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Crni Kao / Drugovac; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** prigljučana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 44 mm

Kat. 85. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Crni Kao / Drugovac; **Očuvani elementi:** glava; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** nalepljivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 31 mm

Kat. 86. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Crni Kao / Drugovac; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** prigljučana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 32 mm

Kat. 87. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Crni Kao / Drugovac; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** prigljučana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 47 mm

Kat. 88. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Crni Kao / Drugovac; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, perforiranje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 32 mm

Kat. 89. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Crni Kao / Drugovac; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** gruba; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 37 mm

Kat. 90. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Crni Kao / Drugovac; **Očuvani elementi:** glava; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 44 mm

Kat. 91. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Crni Kao / Drugovac; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, perforiranje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 42 mm

Kat. 92. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Crni Kao / Drugovac; **Očuvani elementi:** glava; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, perforiranje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 46 mm

Kat. 93. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Crni Kao / Drugovac; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** priglčana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 48 mm

Kat. 94. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Crni Kao / Drugovac; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, perforiranje, bojenje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 55 mm

Kat. 95. Antropomorfna figurina (n); **Lokalitet:** Crni Kao / Drugovac; **Očuvani elementi:** bista; **Tekstura:** polirana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, perforiranje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 58 mm

Kat. 96. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Crni Kao / Drugovac; **Očuvani elementi:** glava; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 44 mm

Kat. 97. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Crni Kao / Drugovac; **Očuvani elementi:** glava; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, perforiranje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 77 mm

Kat. 98. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Crni Kao / Drugovac; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, perforiranje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 72 mm

Kat. 99. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Crni Kao / Drugovac; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** gruba; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, utiskivanje, nalepljivanje, perforiranje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 72 mm

Kat. 100. Zoomorfni (?) protom; **Lokalitet:** Crni Kao / Drugovac; **Očuvani elementi:** glava; **Tekstura:** polirana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, inkustriranje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 35 mm

Kat. 101. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Crni Kao / Drugovac; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** bokovi, gluteji; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 29 mm

Kat. 102. Antropomorfna figurina (n); **Lokalitet:** Crni Kao / Drugovac; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** gluteji; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 40 mm

Kat. 103. Antropomorfna figurina (n); **Lokalitet:** Crni Kao / Drugovac; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** gluteji; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 51 mm

Kat. 104. Antropomorfna figurina (sedeća) (ž); **Lokalitet:** Crni Kao / Drugovac; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** dojke, bokovi, gluteji; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 45 mm

Kat. 105. Antropomorfna figurina (n); **Lokalitet:** Crni Kao / Drugovac; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** priglčana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** gluteji; **Smeštaj:** Kolekcija S. Ristića
ŠIRINA: 51 mm

<p>Kat. 106. Antropomorfna figurina (ž); Lokalitet: Crni Kao / Drugovac; Očuvani elementi: bez glave; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: dojke, bokovi, gluteji; Smeštaj: Kolekcija S. Ristića ŠIRINA: 46 mm</p>	<p>Kat. 107. Antropomorfna figurina (n); Lokalitet: Crni Kao / Drugovac; Očuvani elementi: bez glave; Tekstura: prigljučana; Faktura: srednja; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: gluteji; Smeštaj: Kolekcija S. Ristića ŠIRINA: 41 mm</p>
<p>Kat. 108. Zoomorfna figurina; Lokalitet: Crni Kao / Drugovac; Očuvani elementi: kompletna; Tekstura: prigljučana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: /; Smeštaj: ZMA ŠIRINA: 39 mm</p>	<p>Kat. 109. Zoomorfna figurina; Lokalitet: Crni Kao / Drugovac; Očuvani elementi: gotovo kompletna; Tekstura: prigljučana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: testisi; Smeštaj: ZMA ŠIRINA: 37 mm</p>
<p>Kat. 110. Zoomorfna figurina; Lokalitet: Crni Kao / Drugovac; Očuvani elementi: kompletna; Tekstura: glačani kamen; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: /; Smeštaj: Kolekcija S. Ristića ŠIRINA: 26 mm</p>	<p>Kat. 111. Zoomorfna figurina; Lokalitet: Crni Kao / Drugovac; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: glačani kamen; Tehnike ukrašavanja: perforiranje; Polni atributi: /; Smeštaj: Kolekcija S. Ristića ŠIRINA: 54 mm</p>

	
<p>Kat. 112. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Šetka / Utrine; Očuvani elementi: glava; Tekstura: prigljučana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: nalepljivanje; Polni atributi: /; Smeštaj: Kolekcija S. Ristića ŠIRINA: 33 mm</p>	<p>Kat. 113. Zoomorfna figurina; Lokalitet: Šetka / Utrine; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: /; Smeštaj: Kolekcija S. Ristića ŠIRINA: 45 mm</p>
	
<p>Kat. 114. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Šetka / Utrine; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje, perforiranje, bojenje; Polni atributi: /; Smeštaj: Kolekcija S. Ristića ŠIRINA: 41 mm</p>	<p>Kat. 115. Antropomorfna figurina (ž); Lokalitet: Šetka / Utrina; Očuvani elementi: bez glave; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: dojke, bokovi, gluteji; Smeštaj: Kolekcija S. Ristića ŠIRINA: 38 mm</p>
	
<p>Kat. 116. Antropomorfna figurina (n); Lokalitet: Šetka / Utrine; Očuvani elementi: kompletna; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: /; Smeštaj: Kolekcija S. Ristića ŠIRINA: 32 mm</p>	<p>Kat. 117. Antropomorfna figurina (n); Lokalitet: Šetka / Utrine; Očuvani elementi: bez glave; Tekstura: gruba; Faktura: srednja; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: pupak; Smeštaj: Kolekcija S. Ristića ŠIRINA: 55 mm</p>

	
<p>Kat. 118. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Hum / Humska čuka; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: polirana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMN ŠIRINA: 23 mm</p>	<p>Kat. 119. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Hum / Fudbalsko igralište; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: gruba; Faktura: gruba; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMN ŠIRINA: 45 mm</p>
	
<p>Kat. 120. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Hum / Fudbalsko igralište; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: gruba; Faktura: gruba; Tehnike ukrašavanja: urezivanje, nalepljivanje, perforiranje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMN ŠIRINA: 58 mm</p>	<p>Kat. 121. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Hum / Fudbalsko igralište; Očuvani elementi: glava; Tekstura: gruba; Faktura: gruba; Tehnike ukrašavanja: perforiranje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMN ŠIRINA: 49 mm</p>
	
<p>Kat. 122. Antropomorfna figurina (ž); Lokalitet: Hum / Fudbalsko igralište; Očuvani elementi: deo tela; Tekstura: gruba; Faktura: gruba; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: dojke, bokovi, stomak; Smeštaj: NMN ŠIRINA: 38 mm</p>	<p>Kat. 123. Antropomorfna figurina (ž); Lokalitet: Hum / Fudbalsko igralište; Očuvani elementi: deo tela; Tekstura: gruba; Faktura: gruba; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: bokovi; Smeštaj: NMN ŠIRINA: 67 mm</p>

Kat. 124. Antropomorfná figurína (ž); **Lokalitet:** Malča / Radačje; **Očuvani elementi:** gotovo kompletná; **Tekstura:** glačaná; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, perforiranje; **Polni atributi:** dojke, stomak, bokovi, gluteji; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 44 mm

Kat. 125. Antropomorfná figurína (ž); **Lokalitet:** Malča / Radačje; **Očuvani elementi:** bista; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** dojke; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 91 mm

Kat. 126. Antropomorfní poklopac; **Lokalitet:** Malča / Radačje; **Očuvani elementi:** glava; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, perforiranje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 113 mm

Kat. 127. Antropomorfná figurína (ž); **Lokalitet:** Malča / Radačje; **Očuvani elementi:** bez glave (1/2); **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** stomak, bokovi, gluteji; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 22 mm

Kat. 128. Antropomorfná figurína (ž); **Lokalitet:** Malča / Radačje; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** prigláčana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** dojke; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 35 mm

Kat. 129. Zoomorfni protom; **Lokalitet:** Malča / Radačje; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** polirana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** kanelovanje, bojenje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 85 mm

	
<p>Kat. 130. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Malča / Radačje; Očuvani elementi: ekstremitet; Tekstura: polirana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: /; Smeštaj: NMN ŠIRINA: 26 mm</p>	<p>Kat. 131. Zoomorfna figurina; Lokalitet: Osmakovo – Vranište / Stranje; Očuvani elementi: bez glave; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: /; Smeštaj: NMN ŠIRINA: 43 mm</p>
	
<p>Kat. 132. Antropomorfna figurina (n); Lokalitet: Pasi Poljana / Dorov; Očuvani elementi: bez glave; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: gluteji; Smeštaj: NMN ŠIRINA: 24 mm</p>	<p>Kat. 133. Nedefinisana figurina; Lokalitet: Pasi Poljana / Dorov; Očuvani elementi: deo tela; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMN ŠIRINA: 35 mm</p>
	
<p>Kat. 134. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Pasi Poljana / Dorov; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: polirana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje, ubadanje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMN ŠIRINA: 48 mm</p>	<p>Kat. 135. Antropomorfna figurina (ž); Lokalitet: Biljeg / Okučnica Stankovića; Očuvani elementi: deo tela; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje, perforiranje; Polni atributi: stomak, bokovi, gluteji; Smeštaj: NMN ŠIRINA: 24 mm</p>

Kat. 136. Antropomorfna figurina (Ž); **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** kompletna; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, nalepljivanje; **Polni atributi:** bokovi, gluteji; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 46 mm

Kat. 137. Antropomorfná figurína (ž); **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** dojke; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 82 mm

Kat. 138. Antropomorfná figurína (ž); **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** bokovi; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 30 mm

Kat. 139. Antropomorfná figurína (n); **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** gruba; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** gluteži; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 31 mm

Kat. 140. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** prigljučana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** dojke, stomak, gluteji; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 43 mm

Kat. 141. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** prigljučana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** bokovi, gluteji; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 33 mm

Kat. 142. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** dojke, stomak, gluteji; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 24 mm

	
<p>Kat. 143. Antropomorfna figurina (ž); Lokalitet: Mačina / Kremen; Očuvani elementi: bez glave; Tekstura: prigljučana; Faktura: srednja; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: stomak, bokovi, gluteji; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 35 mm</p>	<p>Kat. 144. Antropomorfna figurina (n); Lokalitet: Mačina / Kremen; Očuvani elementi: bez glave; Tekstura: gruba; Faktura: gruba; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 30 mm</p>
	
<p>Kat. 145. Antropomorfna figurina (n); Lokalitet: Mačina / Kremen; Očuvani elementi: bez glave; Tekstura: prigljučana; Faktura: srednja; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: /; Smeštaj: NMN ŠIRINA: 32 mm</p>	<p>Kat. 146. Antropomorfna figurina (ž); Lokalitet: Mačina / Kremen; Očuvani elementi: deo tela; Tekstura: prigljučana; Faktura: srednja; Tehnike ukrašavanja: perforiranje; Polni atributi: bokovi; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 41 mm</p>
	
<p>Kat. 147. Antropomorfna figurina (ž); Lokalitet: Mačina / Kremen; Očuvani elementi: bez glave; Tekstura: prigljučana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: dojke, stomak, gluteji; Smeštaj: NMN ŠIRINA: 57 mm</p>	

Kat. 148. Antropomorfná figurína (m); **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** penis, bokovi, gluteji; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 61 mm

Kat. 149. Antropomorfná figurína (ž); **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** stomak; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 72 mm

Kat. 150. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** dojke; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 55 mm

Kat. 151. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** dojke, stomak, bokovi; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 90 mm

Kat. 152. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje nalepljivanje; **Polni atributi:** dojke, stomak, bokovi; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 64 mm

Kat. 153. Antropomorfná figurína (ž); **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** dojke, bokovi; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 64 mm

Kat. 154. Antropomorfná figurína (ž); **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** stomak, gluteji; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 41 mm

Kat. 155. Antropomorfná figurína (ž); **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** stomak, pupak, bokovi, gluteji; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 31 mm

Kat. 156. Antropomorfná figurína (ž); **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** gruba; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** stomak, bokovi, gluteji; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 32 mm

Kat. 157. Antropomorfná figurína (ž); **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** stomak, bokovi, gluteji; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 53 mm

Kat. 158. Antropomorfná figurína (n); **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** bista; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** nalepljivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 36 mm

Kat. 159. Antropomorfná figurína (n); **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** bista; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** gruba; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 31 mm

Kat. 160. Antropomorfná figurína (ž); **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** bista; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** dojke; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 73 mm

Kat. 161. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** kanelovanje, ubadanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 41 mm

Kat. 162. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, nalepljivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 46 mm

Kat. 163. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** nalepljivanje, perforiranje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 30 mm

	
<p>Kat. 164. Antropomorfná figurína; Lokalitet: Mačina / Kremen; Očuvani elementi: glava; Tekstura: gruba; Faktura: srednja; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 42 mm</p>	<p>Kat. 165. Antropomorfná figurína; Lokalitet: Mačina / Kremen; Očuvani elementi: glava; Tekstura: priglačana; Faktura: srednja; Tehnike ukrašavanja: kanelovanje, nalepljivanje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 42 mm</p>
	
<p>Kat. 166. Antropomorfná figurína; Lokalitet: Mačina / Kremen; Očuvani elementi: glava; Tekstura: gruba; Faktura: gruba; Tehnike ukrašavanja: nalepljivanje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMN ŠIRINA: 47 mm</p>	<p>Kat. 167. Antropomorfná figurína; Lokalitet: Mačina / Kremen; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: gruba; Faktura: gruba; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: /; Smeštaj: NMN ŠIRINA: 47 mm</p>
	
<p>Kat. 168. Antropomorfná figurína; Lokalitet: Mačina / Kremen; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: gruba; Faktura: gruba; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 39 mm</p>	<p>Kat. 169. Antropomorfná figurína; Lokalitet: Mačina / Kremen; Očuvani elementi: glava; Tekstura: gruba; Faktura: srednja; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 33 mm</p>

Kat. 170. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 30 mm

Kat. 171. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 28 mm

Kat. 172. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 28 mm

Kat. 173. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** nalepljivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 41 mm

Kat. 174. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** nalepljivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 48 mm

Kat. 175. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, inkustriranje, bojenje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 37 mm

Kat. 176. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** prigláčana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, ubadanje, perforiranje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 44 mm

Kat. 177. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** prigláčana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 46 mm

Kat. 178. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** prigláčana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, perforiranje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 33 mm

Kat. 179. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava; **Tekstura:** prigláčana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, perforiranje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 59 mm

Kat. 180. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 33 mm

Kat. 181. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 37 mm

Kat. 182. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 63 mm

Kat. 183. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, nalepljivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 23 mm

Kat. 184. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 32 mm

Kat. 185. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** nalepljivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 24 mm

Kat. 186. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** nalepljivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 35 mm

Kat. 187. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, perforiranje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 48 mm

Kat. 188. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 52 mm

Kat. 189. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** prigláčana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 43 mm

Kat. 190. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** prigláčana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 21 mm

Kat. 191. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava; **Tekstura:** prigláčana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 31 mm

Kat. 192. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** prigláčana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 29 mm

Kat. 193. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava; **Tekstura:** prigláčana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, nalepljivanje, perforiranje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 45 mm

Kat. 194. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava; **Tekstura:** prigláčana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 39 mm

Kat. 195. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, nalepljivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 44 mm

Kat. 196. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 51 mm

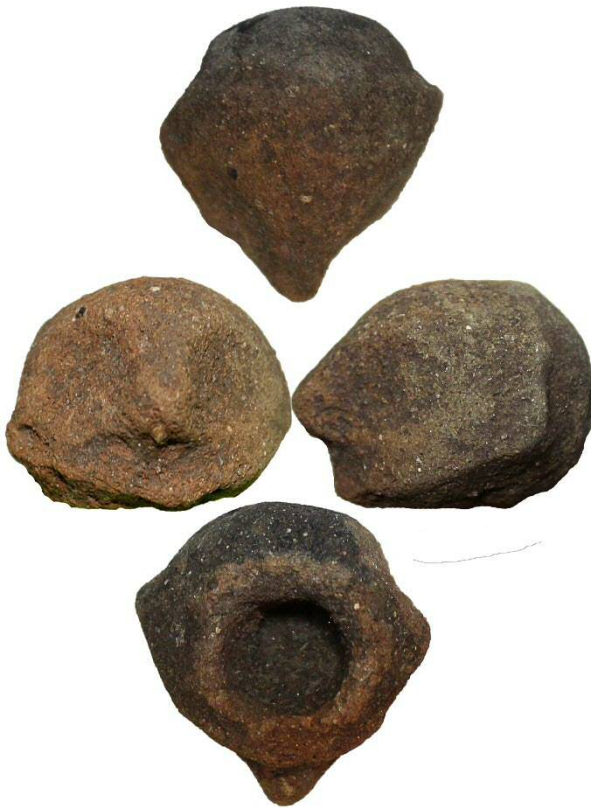
Kat. 197. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** prigláčana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 44 mm

Kat. 198. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 24 mm

Kat. 199. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 24 mm

Kat. 200. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** utiskivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 27 mm

Kat. 201. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 50 mm

Kat. 202. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 50 mm

Kat. 203. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, utiskivanje, perforiranje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 59 mm

Kat. 204. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, perforiranje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 54 mm

Kat. 205. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** ekstremiteti; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 29 mm

Kat. 206. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** ekstremitet; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 27 mm

Kat. 207. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Mačina / Kremen; **Očuvani elementi:** ekstremitet; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 40 mm

	
<p>Kat. 208. Antropomorfná figurína; Lokalitet: Mačina / Kremen; Očuvani elementi: ekstremitet; Tekstura: priglačana; Faktura: srednja; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 25 mm</p>	<p>Kat. 209. Antropomorfná figurína; Lokalitet: Mačina / Kremen; Očuvani elementi: ekstremitet; Tekstura: priglačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 23 mm</p>
	
<p>Kat. 210. Antropomorfná figurína; Lokalitet: Mačina / Kremen; Očuvani elementi: ekstremitet; Tekstura: priglačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 23 mm</p>	<p>Kat. 211. Zoomorfní protom; Lokalitet: Mačina / Kremen; Očuvani elementi: bista; Tekstura: glačana; Faktura: srednja; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 61 mm</p>
<p>Kat. 212. Antroporfní protom (n); Lokalitet: Mačina / Kremen; Očuvani elementi: bista; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 28 mm</p>	

Kat. 213. Zoomorfna figurina; **Lokalitet:** Mačina / Kremen;
Očuvani elementi: glava, vrat; **Tekstura:** gruba; **Faktura:**
srednja; **Tehnike ukrašavanja:** perforiranje; **Polni atributi:**
/; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 33 mm

Kat. 214. Zoomorfna figurina; **Lokalitet:** Mačina / Kremen;
Očuvani elementi: glava, vrat; **Tekstura:** priglčana;
Faktura: fina; **Tehnike ukrašavanja:** ubadanje; **Polni**
atributi: /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 28 mm

Kat. 215. Zoomorfna figurina; **Lokalitet:** Mačina / Kremen;
Očuvani elementi: bez glave; **Tekstura:** glačana; **Faktura:**
fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:**
NMT
ŠIRINA: 62 mm

Kat. 216. Zoomorfna figurina; **Lokalitet:** Mačina / Kremen;
Očuvani elementi: gotovo kompletna; **Tekstura:** gruba;
Faktura: srednja; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /;
Smeštaj: NMT
ŠIRINA: 70 mm

Kat. 217. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Mala Plana / Planište; **Očuvani elementi:** bista; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, nalepljivanje, perforiranje; **Polni atributi:** dojke; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 47 mm

Kat. 218. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Mala Plana / Planište; **Očuvani elementi:** glava; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 91 mm

Kat. 219. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Mala Plana / Planište; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** nalepljivanje; **Polni atributi:** dojke, stomak, bokovi, gluteji; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 53 mm

Kat. 220. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Mala Plana / Planište; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** bokovi, gluteji; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 57 mm

Kat. 221. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Mala Plana / Planište; **Očuvani elementi:** ekstremitet; **Tekstura:** prigljučana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 52 mm

Kat. 222. Antropomorfni protom; **Lokalitet:** Mala Plana / Planište; **Očuvani elementi:** glava; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 42 mm

Kat. 223. Zoomorfna figurina; **Lokalitet:** Mala Plana / Planište; **Očuvani elementi:** glava; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 61 mm

Kat. 224. Zoomorfna figurina; **Lokalitet:** Mala Plana / Planište; **Očuvani elementi:** kompletna; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** perforiranje; **Polni atributi:** testisi; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 81 mm

Kat. 225. Antropomorfná figurína; **Lokalitet:** Merovac / Drenjak; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, perforiranje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 52 mm

Kat. 226. Antropomorfná figurína (ž); **Lokalitet:** Merovac / Drenjak; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, ubadanje, perforiranje; **Polni atributi:** dojke, stomak, pupak, bokovi, gluteji; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 59 mm

Kat. 227. Antropomorfná figurína (ž); **Lokalitet:** Merovac / Drenjak; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** stomak, bokovi, gluteji; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 34 mm

Kat. 228. Nedefinisani protom; **Lokalitet:** Merovac / Drenjak; **Očuvani elementi:** kompletan; **Tekstura:** polirana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 83 mm

Kat. 229. Zoomorfna figurína; **Lokalitet:** Merovac / Drenjak; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 88 mm

Kat. 230. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** gotovo kompletna; **Tekstura:** polirana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, nalepljivanje, bojenje; **Polni atributi:** dojke, bokovi, gluteji, stomak; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 81 mm

Kat. 231. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** gotovo kompletna (restaurirana); **Tekstura:** polirana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, bojenje; **Polni atributi:** dojke, bokovi, gluteji, stomak; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 59 mm

Kat. 232. Antropomorfna figurina (m); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** kompletna; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, bojenje, nalepljivanje; **Polni atributi:** penis; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 45 mm

Kat. 233. Antropomorfna figurina (m); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** kompletna; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** nalepljivanje; **Polni atributi:** penis; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 31 mm

Kat. 234. Antropomorfna figurina (n); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** kompletna; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** gruba; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 53 mm

Kat. 235. Antropomorfná figurína (n); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** kompletná; **Tekstura:** prigláčana; **Faktura:** fína; **Tehniké ukrašavanja:** ubadanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 32 mm

Kat. 236. Antropomorfná figurína (n); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** kompletná; **Tekstura:** gláčana; **Faktura:** fína; **Tehniké ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 26 mm

Kat. 237. Antropomorfná figurína (m); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** kompletná; **Tekstura:** prigláčana; **Faktura:** srednja; **Tehniké ukrašavanja:** urezivanje, nalepljivanje; **Polni atributi:** penis; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 27 mm

Kat. 238. Antropomorfná figurína (n); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** kompletná; **Tekstura:** prigláčana; **Faktura:** fína; **Tehniké ukrašavanja:** nalepljivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 25 mm

Kat. 239. Antropomorfná figurína (n); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** kompletná; **Tekstura:** prigláčana; **Faktura:** srednja; **Tehniké ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 46 mm

Kat. 240. Antropomorfná figurína (m); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** kompletná; **Tekstura:** prigláčana; **Faktura:** fína; **Tehniké ukrašavanja:** nalepljivanje; **Polni atributi:** penis; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 25 mm

Kat. 241. Antropomorfná figurína (n); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** kompletna; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 38 mm

Kat. 242. Antropomorfná figurína (n); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** kompletna; **Tekstura:** prigláčana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 33 mm

Kat. 243. Antropomorfná figurína (n); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** kompletna; **Tekstura:** prigláčana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 27 mm

Kat. 244. Antropomorfná figurína (n); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** kompletna; **Tekstura:** prigláčana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 27 mm

Kat. 245. Antropomorfná figurína (ž); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** kompletná; **Tekstura:** prigláčana; **Faktura:** fína; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, nalepljivanje; **Polni atributi:** vagina, gluteji; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 24 mm

Kat. 246. Antropomorfná figurína (n); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** kompletná; **Tekstura:** prigláčana; **Faktura:** fína; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 24 mm

Kat. 247. Antropomorfná figurína (n); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** kompletna; **Tekstura:** prigláčana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 21 mm

Kat. 248. Antropomorfná figurína (n); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** kompletna; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 21 mm

Kat. 249. Antropomorfná figurína (n); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** kompletna; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 24 mm

Kat. 250. Antropomorfná figurína (n); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** kompletna; **Tekstura:** prigláčana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 23 mm

Kat. 251. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** kompletna; **Tekstura:** prigljučana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, ubadanje; **Polni atributi:** dojke; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 56 mm

Kat. 252. Antropomorfna figurina (h); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** gotovo kompletna; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, nalepljivanje; **Polni atributi:** dojke, penis, bokovi, gluteji; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 32 mm

Kat. 253. Antropomorfna figurina (sedeća) (ž); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** polirana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, bojenje; **Polni atributi:** dojke, bokovi, gluteji, stomak; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 108 mm

Kat. 254. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** dojke, bokovi, gluteji; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 67 mm

Kat. 255. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** polirana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** dojke; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 42 mm

Kat. 256. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** polirana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** dojke, bokovi, gluteji, stomak; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 30 mm

Kat. 257. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, inkrustiranje; **Polni atributi:** dojke, bokovi, gluteji, stomak; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 43 mm

Kat. 258. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** dojke, bokovi, gluteji, stomak; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 35 mm

Kat. 259. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** prigláčana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** dojke, bokovi, gluteji; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 44 mm

Kat. 260. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** dojke, bokovi, gluteji, stomak; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 47 mm

Kat. 261. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** dojke, bokovi, gluteji, stomak; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 52 mm

Kat. 262. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** dojke, bokovi, gluteji; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 47 mm

	
<p>Kat. 263. Antropomorfna figurina (ž); Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: bez glave; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: bokovi, gluteji, stomak; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 30 mm</p>	<p>Kat. 264. Antropomorfna figurina (m); Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: bez glave; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: penis, gluteji; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 20 mm</p>
	
<p>Kat. 265. Antropomorfna figurina (ž); Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: bez glave; Tekstura: gruba; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: bojenje; Polni atributi: dojke; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 21 mm</p>	<p>Kat. 266. Antropomorfna figurina (ž); Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: bez glave; Tekstura: glačana; Faktura: srednja; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: dojke, gluteji, stomak; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 48 mm</p>
	
<p>Kat. 267. Antropomorfna figurina (ž); Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: bez glave; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: gluteji, stomak; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 51 mm</p>	<p>Kat. 268. Antropomorfna figurina (n); Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: bez glave; Tekstura: priglačana; Faktura: srednjaj; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: gluteji; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 37 mm</p>

Kat. 269. Antropomorfná figurína (sedečá) (ž); Lokality: Pločnik; Očuvani elementi: bez glave; Tekstura: gruba; Faktura: srednja; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: dojke, bokovi, gluteji, stomak, pupak; Smeštaj: NMT
ŠIRINA: 40 mm

Kat. 270. Antropomorfná figurína (sedečá) (ž); Lokality: Pločnik; Očuvani elementi: bez glave; Tekstura: glačana; Faktura: srednja; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: bokovi, gluteji; Smeštaj: NMT
ŠIRINA: 40 mm

Kat. 271. Antropomorfná figurína (ž); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** bokovi, gluteji, stomak; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 65 mm

Kat. 272. Antropomorfná figurína (ž); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** bojenje; **Polni atributi:** bokovi, gluteji; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 29 mm

Kat. 273. Antropomorfná figurína (m); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** penis, gluteji; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 20 mm

<p>Kat. 274. Antropomorfna figurina (ž); Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: deo tela; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: dojke, stomak, gluteji; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 39 mm</p>	<p>Kat. 275. Antropomorfna figurina (ž); Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: deo tela; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: dojke, stomak, gluteji; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 26 mm</p>
<p>Kat. 276. Antropomorfna figurina (ž); Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: deo tela; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: perforiranje; Polni atributi: dojke; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 72 mm</p>	<p>Kat. 277. Antropomorfna figurina (n); Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: deo tela; Tekstura: polirana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 118 mm</p>
<p>Kat. 278. Antropomorfna figurina (ž); Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: deo tela; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: dojke, bokovi, stomak; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 43 mm</p>	<p>Kat. 279. Antropomorfna figurina (ž); Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: deo tela; Tekstura: gruba; Faktura: srednja; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: dojke, stomak, bokovi, gluteji; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 42 mm</p>

Kat. 280. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, nalepljivanje, bojenje; **Polni atributi:** dojke, bokovi; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 56 mm

Kat. 281. Antropomorfna figurina (n); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:**/; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 42 mm

Kat. 282. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** polirana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** dojke; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 41 mm

Kat. 283. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** polirana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** bokovi, gluteji; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 45 mm

Kat. 284. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** priglčana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** bokovi, stomak; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 66 mm

Kat. 285. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, nalepljivanje; **Polni atributi:** dojke; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 54 mm

Kat. 286. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, perforiranje; **Polni atributi:** vagina, stomak, bokovi, gluteji; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 66 mm

Kat. 287. Antropomorfná figurína (ž); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** polirana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, nalepljivanje, bojenje; **Polni atributi:** dojke, bokovi, gluteji; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 60 mm

Kat. 288. Antropomorfná figurína (ž); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** dojke; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 170 mm

Kat. 289. Antropomorfná figurína (ž); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** gruba; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** dojke; **Smeštaj:** NMN
ŠIRINA: 86 mm

Kat. 290. Antropomorfná figurína (ž); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** srednja; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** bokovi; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 86 mm

Kat. 291. Antropomorfná figurína (ž); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, bojenje; **Polni atributi:** gluteji, stomak; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 42 mm

Kat. 292. Antropomorfná figurína (ž); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** bokovi, gluteji; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 39 mm

Kat. 293. Antropomorfná figurína (ž); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** stomak, gluteji; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 21 mm

	
<p>Kat. 294. Antropomorfna figurina (ž); Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: deo tela; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: stomak, bokovi, gluteji; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 20 mm</p>	<p>Kat. 295. Antropomorfna figurina (ž); Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: deo tela; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: stomak, bokovi, gluteji; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 18 mm</p>
	
<p>Kat. 296. Antropomorfna figurina (n); Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: deo tela; Tekstura: priglačana; Faktura: srednja; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 26 mm</p>	<p>Kat. 297. Antropomorfna figurina (ž); Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: deo tela; Tekstura: polirana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: bokovi, gluteji; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 36 mm</p>
	
<p>Kat. 298. Antropomorfna figurina (ž); Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: deo tela; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: bokovi, gluteji, stomak; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 29 mm</p>	<p>Kat. 299. Antropomorfna figurina (m); Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: deo tela; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: nalepljivanje; Polni atributi: penis, stomak, bokovi, gluteji; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 29 mm</p>

Kat. 300. Antropomorfna figurina (m); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** polirana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, nalepljivanje; **Polni atributi:** penis, gluteji; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 23 mm

Kat. 301. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** deo tela; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** stomak, bokovi, gluteji; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 38 mm

	
<p>Kat. 302. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: ekstremiteti; Tekstura: prigljučana; Faktura: srednja; Tehnike ukrašavanja: bojenje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 27 mm</p>	<p>Kat. 303. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: ekstremiteti; Tekstura: polirana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: bojenje; Polni atributi: bokovi; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 41 mm</p>
	
<p>Kat. 304. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: ekstremitet; Tekstura: prigljučana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 20 mm</p>	<p>Kat. 305. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: ekstremitet; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 20 mm</p>
	
<p>Kat. 306. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: ekstremitet; Tekstura: polirana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: bojenje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 35 mm</p>	<p>Kat. 307. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: ekstremitet; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 23 mm</p>

Kat. 308. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Pločnik;
Očuvani elementi: ekstremitet; **Tekstura:** glačana;
Faktura: fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /;
Smeštaj: NMT
ŠIRINA: 39 mm

Kat. 309. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Pločnik;
Očuvani elementi: ekstremitet; **Tekstura:** glačana;
Faktura: fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 48 mm

Kat. 310. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** polirana; **Faktura:** fina;
Tehnike ukrašavanja: urezivanje, perforiranje, bojenje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 75 mm

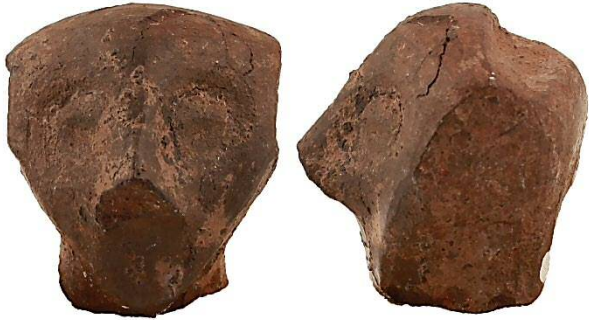

Kat. 311. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina;
Tehnike ukrašavanja: urezivanje, nalepljivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 62 mm

Kat. 312. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** glava, vrat; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** kanelovanje, perforiranje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 175 mm

	
<p>Kat. 313. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje, perforiranje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 94 mm</p>	<p>Kat. 314. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: priglačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje, perforiranje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 61 mm</p>
	
<p>Kat. 315. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: polirana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: /; Smeštaj: NMN ŠIRINA: 64 mm</p>	<p>Kat. 316. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: glava; Tekstura: polirana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje, perforiranje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 41 mm</p>
	
<p>Kat. 317. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 65 mm</p>	<p>Kat. 318. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: glačana; Faktura: srednja; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 54 mm</p>

	
<p>Kat. 319. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: prigljučana; Faktura: srednja; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 56 mm</p>	<p>Kat. 320. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje, perforiranje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 40 mm</p>
	
<p>Kat. 321. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: bojenje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 38 mm</p>	<p>Kat. 322. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: glava; Tekstura: prigljučana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje, perforiranje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 56 mm</p>
	
<p>Kat. 323. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: glava; Tekstura: prigljučana; Faktura: srednja; Tehnike ukrašavanja: urezivanje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 35 mm</p>	<p>Kat. 324. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: glava; Tekstura: polirana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje, bojenje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 30 mm</p>

Kat. 325. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Pločnik;
Očuvani elementi: glava; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:**
srednja; **Tehnike ukrašavanja:** nalepljivanje; **Polni atributi:**
/; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 32 mm

Kat. 326. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Pločnik;
Očuvani elementi: glava, vrat; **Tekstura:** glačana; **Faktura:**
fina; **Tehnike ukrašavanja:** bojenje; **Polni atributi:** /;
Smeštaj: NMT
ŠIRINA: 20 mm

Kat. 327. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Pločnik;
Očuvani elementi: glava, vrat; **Tekstura:** polirana;
Faktura: fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /;
Smeštaj: NMT
ŠIRINA: 37 mm

Kat. 328. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Pločnik;
Očuvani elementi: glava, vrat; **Tekstura:** polirana;
Faktura: fina; **Tehnike ukrašavanja:** nalepljivanje; **Polni**
atributi: /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 28 mm

Kat. 329. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Pločnik;
Očuvani elementi: glava, vrat; **Tekstura:** glačana; **Faktura:**
fina; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:**
NMT
ŠIRINA: 30 mm

Kat. 330. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Pločnik;
Očuvani elementi: glava, vrat; **Tekstura:** gruba; **Faktura:**
srednja; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:**
NMT
ŠIRINA: 28 mm

Kat. 331. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Pločnik;
Očuvani elementi: glava, vrat; **Tekstura:** glačana; **Faktura:**
srednja; **Tehnike ukrašavanja:** ubadanje; **Polni atributi:** /;
Smeštaj: NMT
ŠIRINA: 27 mm

Kat. 332. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Pločnik;
Očuvani elementi: glava; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina;
Tehnike ukrašavanja: /; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 21 mm

Kat. 333. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Pločnik;
Očuvani elementi: glava, vrat; **Tekstura:** gruba; **Faktura:**
srednja; **Tehnike ukrašavanja:** nalepljivanje; **Polni atributi:**
/; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 27 mm

Kat. 334. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Pločnik;
Očuvani elementi: glava; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina;
Tehnike ukrašavanja: urezivanje; **Polni atributi:** /;
Smeštaj: NMT
ŠIRINA: 40 mm

Kat. 335. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Pločnik;
Očuvani elementi: glava, vrat; **Tekstura:** priglačana;
Faktura: srednja; **Tehnike ukrašavanja:** /; **Polni atributi:** /;
Smeštaj: NMT
ŠIRINA: 33 mm

Kat. 336. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Pločnik;
Očuvani elementi: glava, vrat; **Tekstura:** glačana; **Faktura:**
fina; **Tehnike ukrašavanja:** nalepljivanje; **Polni atributi:** /;
Smeštaj: NMT
ŠIRINA: 33 mm

	
<p>Kat. 337. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: prigljučana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: nalepljivanje, utiskivanje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 34 mm</p>	<p>Kat. 338. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: glačana; Faktura: srednja; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 48 mm</p>
	
<p>Kat. 339. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje, nalepljivanje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 23 mm</p>	
	
<p>Kat. 340. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: polirana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje, inkustriranje, bojenje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 33 mm</p>	

	
<p>Kat. 341. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: glačana; Faktura: srednja; Tehnike ukrašavanja: bojenje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 31 mm</p>	<p>Kat. 342. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: glava; Tekstura: priglačana; Faktura: srednja; Tehnike ukrašavanja: urezivanje, perforiranje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 44 mm</p>
	
<p>Kat. 344. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: bojenje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 31 mm</p>	<p>Kat. 343. Antropomorfna figurina; Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: priglačana; Faktura: srednja; Tehnike ukrašavanja: nalepljivanje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 26 mm</p>

Kat. 345. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** glava; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, ubadanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 52 mm

Kat. 346. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** glava; **Tekstura:** priglačana; **Faktura:** gruba; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, perforiranje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 41 mm

Kat. 347. Antropomorfna figurina; **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** glava; **Tekstura:** polirana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje, ubadanje, bojenje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 97 mm

Kat. 348. Antropomorfna figurina (ž); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** bista; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** dojke; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 108 mm

Kat. 349. Antropomorfna figurina (n); **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** bista; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 26 mm

<p>Kat. 350. Antropomorfná figurína (n); Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: bista; Tekstura: polirana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: nalepljivanje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 47 mm</p>	<p>Kat. 351. Antropomorfná figurína (n); Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: bista; Tekstura: gruba; Faktura: gruba; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 38 mm</p>
<p>Kat. 352. Nedefinisana figurína; Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: bista; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: urezivanje, nalepljivanje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 33 mm</p>	<p>Kat. 353. Zoomorfna figurína; Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: gruba; Faktura: srednja; Tehnike ukrašavanja: /; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 40 mm</p>
<p>Kat. 354. Zoomorfna figurína; Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: priglačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: perforiranje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 37 mm</p>	<p>Kat. 355. Zoomorfna figurína; Lokalitet: Pločnik; Očuvani elementi: glava, vrat; Tekstura: glačana; Faktura: fina; Tehnike ukrašavanja: nalepljivanje; Polni atributi: /; Smeštaj: NMT ŠIRINA: 23 mm</p>

Kat. 356. Zoomorfna figurina; **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** kompletna; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** perforiranje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 45 mm

Kat. 357. Zoomorfna figurina; **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** gotovo kompletna; **Tekstura:** priglčana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 55 mm

Kat. 358. Zoomorfna figurina; **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** gotovo kompletna; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** ubadanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 51 mm

Kat. 359. Zoomorfna figurina; **Lokalitet:** Pločnik; **Očuvani elementi:** bez glave; **Tekstura:** glačana; **Faktura:** fina; **Tehnike ukrašavanja:** urezivanje; **Polni atributi:** /; **Smeštaj:** NMT
ŠIRINA: 42 mm

BIBLIOGRAFIJA

- Ајдић, Р. (1983). Најстарија прошлост Ниша. У: Д. Милић (ур.), *Историја Ниша I*. Ниш: ИРО Градина. 33 – 50.
- Borić, D. (2009). Absolute dating of metallurgical innovations in the Vinča Culture of the Balkans. In: T. K. Kienlin, B. W. Roberts (eds.), *Metals and Societies. Studies in honour of Barbara S. Ottaway*. Bonn: Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie. 191–245.
- Бугар, М. (2005). *Защитна археолошка истраживања на локалитету „Витковачко поље“ код Александровца*. Крушевачки зборник 11: 183 – 190.
- Бугар, М. (2008). *О защитним археолошким истраживањима на локалитету Витковачко поље код Александровца*. Жупски зборник 2: 137 – 152.
- Bulatović, A. (2011). *Relations between Cultural Groups in the Early Bronze Age in Southeastern Serbia, Western Bulgaria and North-eastern Macedonia*. *Archaeologica Bulgarica* XV (2): 1–13.
- Булатовић, А. и Алексић, А. (2008). *Историјат археолошких истраживања праисторијских налазишта нишког краја*. Зборник (Народни музеј Ниш) 16 – 17: 43 – 54.
- Булатовић, А. и Милановић, Д. (2014). *Велика Хумска Чука, истраживања 2009. године, прилог проучавању стратиграфије енеолита и бронзаног доба у југоисточној Србији*. Гласник Српског археолошког друштва 30: 163 – 188.
- Булатовић, А. и Станковски, Ј. (2012). *Бронзано доба у басену Јужне Мораве и у долини Пчиње*. Београд: Археолошки институт.
- Bulatović, A, Gori, M. and Vander Linden, M. (2018). *New AMS dates as a contribution to the absolute chronology of the Early Eneolithic in the central Balkans*. *Старинар* LXVIII: 19 – 32.
- Булатовић, Ј. (2011). *Остаци животиња из касновинчанске јаме на налазишту Витковачко поље*. Крушевачки зборник 15: 241 – 276.
- Chapman, J. (2000). *Fragmentation in Archaeology: People, Places and Broken Objects in the Prehistory of South Eastern Europe*. London: Routledge.
- Crnobrnja, A. (2011). *Arrangement of Vinča culture figurines: a study of social structure and organization*. *Documenta Praehistorica* XXXVIII: 131 – 147.
- Цвијић, Ј. (1987). Главне особине централних области Балканског полуострва. у: Р. Лукић (ур.), *Говори и чланци, Јован Цвијић сабрана дела, књ. 3 (том I)*. Београд: Српска академија наука и уметности. 83 – 120.
- Ђирић, Ј. (1979). *Југоисточна Србија*. Нишки зборник бр. 8: 3 – 15.

- Чађеновић, Г. (2007), *Трифуновића јама – јама из винчанског периода на локалитету Витковачко поље*. Жупски зборник 2: 203 – 217.
- Чађеновић, Г, Рашковић, Д, Бугар, М. (2003). *Витковачко поље у праисторији: Насеље винчанске културе*. Каталог изложбе, Народни музеј Крушевац, март – април 2003. Крушевац: Народни Музеј Крушевац.
- Давидов, Д. (ур.), (2004). *Археолошко благо Ниша од неолита до средњег века*. Београд: Галерија САНУ.
- Ђурић, Н. (1986). *Налази са неолитског локалитета Кремен*. Зборник (Народни музеј Ниш) бр. 02: 9 – 24.
- Дејановић, Д. (ур.) (1971). *Праисторијске културе Поморавља и источне Србије, Каталог изложбе, септембра 1971*. Ниш: Народни музеј.
- Fewkes V. (1935). *On the Interpretation and Dating of the Site of "Belo Brdo" at Vinča in Yugoslavia*. Proceedings of the American Philosophical Society Vol. 75, No. 7: 651 – 672.
- Fewkes, V. (1936). *Neolithic Sites in the Morava-Danube area*. Bulletin of American School of Prehistoric Reserach 12: 5 – 81.
- Galović, R. (1960). *Crnokalačka bara – Rujište – Kruševac – Naselje*. Arheološki pregled 2: 24 – 33.
- Гарашанин, Д. (1968). Религија и култ неолитског човека на централном Балкану. У: Л. Трифуновић (ур.), *Неолит Централног Балкана*. Београд: Народни музеј. 241 – 264.
- Garašanin, M. (1951). *Hronologija vinčanske grupe*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Univerzitet u Ljubljani.
- Гарашанин, М. (1968). Положај Централног Балкана у хронологији неолита југоисточне Европе. У: Л. Трифуновић (ур.), *Неолит Централног Балкана*. Београд: Народни музеј. 301 – 336.
- Гарашанин, М, Гарашанин, Д. (1951), *Археолошка налазишта у Србији*. Београд: Просвета.
- Гарашанин, М. и Гарашанин, Д. (1959). *Нова ископавања на Великој Хумској Чуки код Ниша*. Старица IX-X: 243 – 254.
- Гарашанин М. и Ђурић, Н. (1983). *Бубањ и Велика Хумска Чука, каталог изложбе*. Ниш: Народни музеј.
- Gimbutas, M. (1982). *The goddesses and gods of Old Europe, 6500-3500 B.C: Myths and cult images*. Berkeley: University of California Press.
- Grbić, M. (1929). *Pločnik, eine prähistorische Ansiedlung aus der Kupferzeit*. Belgrade: National museum.
- Insoll, T. (2011). Ancestor Cults. In: T. Insoll (ed.), *Oxford Handbook of the Archaeology of Ritual and Religion*. Oxford: Oxford University Press. 1043 – 1058.

- Јанковић П. Т. (1909). *Историја развитка нишавске долине*. Београд: Српска краљевска академија.
- Јанковић, В. (ур.) (2004), *Археолошко благо Алексиначког Поморавља*. Брошура саизложбе, одржане 4. – 20.6.2004. у Галерији Центра за културу и уметност Алексинац, под ауторством З. Стевановића. Алексинац: Завичајни музеј Алексинац.
- Јевтић, М. (1992). *Прилог истраживању старијег гвозденог доба са Црнокалачке баре код Ражња*. Зборник Народног музеја XIV-1: 249 – 255.
- Јоцић, М. (2005). *Фрагменти за историју Народног музеја у Нишу*. Зборник (Народни музеј Ниш) 13 – 14: 9 – 39.
- Калуђеровић З. и Ђурић Н. (1996). *Кременац код Ниша, палеолитско налазиште*. Старинар XLVII: 289 – 290.
- Колиштркоска–Настева, И. (2007). *Праисториските дами од Македонија*. Скопје: Музеј на Македонија.
- Костић, М. (1967). *Нишка котлина – студија друштвено географског развоја*. Зборник радова Географског института „Јован Цвијић“ XXI: 295 – 359.
- Костић, М. (1969). *Алексиначка котлина – друштвеногеографска проучавања*. Зборник радова Географског института „Јован Цвијић“ XXII: 453 – 591.
- Крстић, Д. (1959). *Радачје код Малче, неолитско насеље*. Старинар IX – X: 369 – 370.
- Кузмановић – Цветковић, Ј. (2006). *Прокупље – град Светог Прокопија*. Прокупље: Прадо.
- Кузмановић – Цветковић, Ј. (2007). *Копије археолошких предмета из Народног музеја Топлице у Прокупљу – Каталог изложбе у парохијском дому у Концељу*. Прокупље: Народни музеј Топлице.
- Кузмановић – Цветковић, Ј. (2013). *Плочник – Прошлост уживо*. Етнокултуролошки зборник XVII: 87 – 92.
- Кузмановић – Цветковић, Ј. (2017). *Плочник 90 година трагања*. Прокупље: Народни музеј Топлице.
- Kuzmanović – Svetković, J. i Šljivar, D. (1998). *Die Göttin aus Pločnik*. Starinar XLIX: 173 – 178.
- Лазић, М. (2008). *Драгослав Срејовић о уметности древних земљорадника – значење и функција теракота из Винче*. У: В. Јовић (ур.), *Драгослав Срејовић и уметност*. Крагујевац: Центар за научна истраживања САНУ и Универзитет у Крагујевцу. 44 – 53.
- Лазић, М. (2015). *Прилог тумачењу антропоморфних теракота из Винче*. Архаика, часопис одељења за археологију бр. 3: 89 – 110.
- Leticia, Z. (1964). *The Neolithic Figurines from Vinča*. Archaeology 17(1): 26 – 32.
- Луговац, В. М. (1976). *Жупски Александровац*. Гласник Српског географског друштва, 56 (2): 3 – 12.

- Мађејка, М. (1999). *Топлички крај – мала енциклопедија Топлице*. Београд: Алтера.
- Марковић, Д. (1936). *Кратки извештаји*. Историјски гласник 1: 114 – 116.
- Marković, Đ. J. (1968). *Oblasti SFR Jugoslavije*. Београд: Zavod za izdavanje udžbenika.
- Милановић, Д. (2011). *Праисторијско налазиште Доров – Мустајбегово поље у Паси Пољани код Ниша*. Гласник Српског археолошког друштва 27: 155 – 74.
- Милановић, Д. и Милојевић, П. (2013). *Каснонеолитски локалитети у Алексиначкој котлини: природна средина и економски потенцијали*. Етнокултуролошки зборник XVII. 73 – 82.
- Милановић, Д. и Милојевић, П. (2016). Археолошка проспекција Алексиначке котлине – прелиминарни резултати. у: С. Рајић (ур.), *Алексинац и околина у прошлости, 500 година од првог писаног помена 1516 – 2016*. Алексинац: Завичајни музеј Алексинац. 33 – 47.
- Милановић, Д. и Милојевић, П. (2018). Археолошка проспекција доњег тока Јужне Мораве у 2017 и 2018. години. У: Ј. Баљ и Д. Милановић (ур.), *Српско археолошко друштво, праисторијска секција, Програм и апстракти* (Нови Сад, 14. децембар 2018. године). Нови Сад: Музеј Војводине.
- Milanović, D. i Milojević, P. (2019). Geofizička istraživanja na kasnoneolitskom nalazištu Srednje polje u Bradarcu kod Aleksinca. У: А. Срнобрња и V. Filipović (ur.), *Srpsko arheološko društvo XLII skupština i godišnji skup Negotin, 30. maj – 1. jun 2019. godine, program, izveštaji i apstrakti*. Negotin: Srpsko arheološko društvo i Muzej Krajine. 79 – 80.
- Милановић, Д, Милојевић, П, Милошевић, С, Кајтез, И. (2016). *Алексиначко поморавље од праисторије до средњег века: Нова сазнања*. Алексинац: Завичајни музеј Алексинац.
- Milenković, M. i Arsenijević J. (2010). *Figurine kao reprezentacije tela: analiza vinčanskih figurina gradačke i pločničke faze sa teritorija kosovske, južnomoravske i srbijanske varijante*. Петничке свеске 67: 327 – 345.
- Милинчић, М. (2012). *Жупа Александровачка – одлике природне средине*. Београд: Српско географско друштво.
- Милинчић, М. и Пецељ, М. (2008). *Природна основа геоеколошких процеса Жупе александровачке*. Гласник Српског географског друштва, LXXXVIII (1): 53 – 68.
- Милојевић, С. (1929). *Геоморфолошка проматрања у долни Топлице*. Гласник Српског географског друштва XV: 109 – 116.
- Милојевић, П. и Кузмановић – Цветковић, Ј. (2019). *Топографске и економске карактеристике налазишта из металних доба у Топлици*. Гласник Српског археолошког друштва 35: 27 – 63.
- Милојевић, П, Милановић, Д, Трајковић – Филиповић, Т. (2015). *Каснонеолитски локалитет Шетка – утрине: природно – географска и културна карактеризација*. Карацић – часопис за историју, етнологију, археологију и уметност, н.с. бр. 7: 26 – 65.

- Милојевић, П. и Милановић, Д. (2016). Топографија праисторијских локалитета у Ражањској општини. У: Н. Васковић (ур.), *Копија Поморавља, у духовној историји српског народа*. Својново: Удржење за културу и уметност Логос. 9 – 24.
- Милојевић, П. и Трајковић-Филиповић, Т. (2017). *Праисторијска налазишта у Алексиначкој котлини: Евиденција и ревизија старих података*. Алексинац – Ниш: Завичајни музеј Алексинац – Народни музеј Ниш.
- Мишић, С. (2011). Топлица у титули великог кнеза Вукана Немањића. У: Д. Бојовић (ур.) *Стефан Немања и Топлица*. Ниш: Центар за црквене студије. 19 – 25.
- Мишовић, С. (2004). *Регионална географија*. Београд: Факултет цивилне одбране.
- Митић, В, Пејић, П, Златковић, Д, Видановић, Р. (2005). *Враниште*. Пирот: Музеј Понишавља.
- Младеновић, Т. (2005). *Tipološka analiza vinčanskih figurina sa Vitkova*. *Petničke sveske* 58: 308 – 312.
- Мркобрад, Д. (1993). *Жупа Александровачка – нови археолошки споменици*. *Гласник Српског археолошког друштва* 9: 228 – 240.
- Nikolić – Đorđević S. (2000). *Antička keramika Singidunuma*. *Singidunum* 2.
- Николић – Стојанчевић, В. (1985). *Топлица етнички процеси и традиционална култура*. Београд: Етнографски институт.
- Оршић – Славетић, А. (1936). *Преисторијска налазишта у околини Ниша*. *Старинар* X – XI: 174 – 181.
- Petrović, B, Katić, V, Spasić, M, (2013). *Življenje v glini: Neolitska umetnost na tleh Beograda*. Београд – Кранј: Музеј места Београда - Gorenjski muzej Kranj.
- Porčić, M. (2011). *A Tentative Attempt to Estimate the Systemic Number of the Late Neolithic Vinča Culture Figurines*. *Етноантрополошки проблеми* 6 (3): 729 – 741.
- Porčić, M. (2012a). *Contextual analysis of fragmentation of the anthropomorphic figurines from the Late Neolithic site of Selevac*. *Етноантрополошки проблеми* 7 (3): 809 – 827.
- Porčić, M. (2012b). *De Facto Refuse or Structured Deposition? House Inventories of the Late Neolithic Vinča Culture*. *Starinar* LXII: 19 – 43.
- Porčić, M. and Blagojević, T. (2014). *Fragmentation, context and spatial distribution of the Late Neolithic figurines from Divostin, Serbia*. In: С. – Е. Ursu and S. Țerna (eds.), *Anthropomorphism and symbolic behaviour in the Neolithic and Copper Age communities of South – Eastern Europe*. Suceava: Editura Karl A. Romstorfer. 91 – 108.
- Radivojević, M. and Kuzmanović – Cvetković, J. (2014). *Copper minerals and archaeometallurgical materials from the Vinča culture sites of Belovode and Pločnik: Overview of the evidence and new data*. *Starinar* LXIV: 7 – 30.
- Рашковић, Д. (1996), *Остава римских денара са локалитета Црнокалачка Бара*. *Нумизматичар* бр. 18/19: 53 – 76.

- Ршумовић, Р. (1967). *Нишко – Алексиначки део удолине Јужне Мораве*. Зборник радова Географског института „Јован Цвијић“ XXI: 101 – 193.
- Савић, О. (1958). *Утицајна сфера Алексинца и њене особине*. Посебна издања Географског института књ. CCCVII (14). Београд: Српска академија наука.
- Spasić, M. (2014). A Group Find of Neolithic Figurines of the Vinča Culture from Stubline, Serbia. *Newsletter of the Association for Coroplastic Studies* 12: 5 – 7.
- Спасић, М. и Вигњевевић Д. (2011). *Фигурална пластика и други предмети од печене глине с локалитета Црквине*. Колубара 5: 169 – 181.
- Speck, G. F. (1942). *Vladimir Jaroslav Fewkes*. *American Anthropologist* Volume 44, Issue 3: 476 – 477.
- Спирић, М. (1995). *Историја Алексинца и околине до краја прве владавине Кнеза Милоша*. Алексинац: Скупштина општине Алексинац и Центар за културу Алексинац.
- Srejović, D. (1965). *Neolithic Anthropomorphic Figurines from Yugoslavia*. *Jahrbuch für prähistorische & ethnographische Kunst* 21: 28 – 41.
- Срејовић, Д. (1968). Неолитска пластика централнобалканског подручја. У: Л. Трифуновић (ур.) *Неолит централног Балкана*. Београд: Народни музеј. 177 – 243.
- Срејовић, Д. (1984). Уметност и религија, У С. Телић (ур.), *Винча у праисторији и средњем веку*. Београд: Галерија САНУ. 42 – 56.
- Срејовић, Д. (1998). *Огледи о древној уметности*. Београд: Српска књижевна задруга.
- Stalio, B. (1960). *Pločnik – Prokuplje – naselje*. *Arheološki pregled* 2: 33 – 36.
- Stalio, B. (1962). *Pločnik – Prokuplje – naselje vinčanske grupe*. *Arheološki pregled* 4: 19 – 25.
- Stalio, B. (1973). *Četvrti nalaz bakarnog i kamenog oruđa sa Pločnika kod Prokuplja*. *Zbornik Narodnog Muzeja* VII: 157 – 161.
- Стојић, М. (2011). *Нови примерци неолитске култноуметничке пластике с подручја Србије*. Караџић - часопис за историју, етнологију, археологију и уметност, н.с. бр. 3: 7 – 22.
- Стојић, М, Јоцић, М. (2006). *Ниш, културна стратиграфија праисторијских локалитета у нишкој регији*. Београд – Ниш: Археолошки институт Београд – Народни музеј Ниш.
- Стојић, М, Чађеновић, Г. (2006). *Крушевац, културна стратиграфија праисторијских локалитета у зони састава Западне Мораве и Јужне Мораве*. Београд – Крушевац: Археолошки институт Београд – Народни музеј Крушевац.
- Šljivar, D. and Kuzmanović – Cvetković, J. (1997). *Pločnik near Prokuplje, the Vinča culture settlement*. *Journal of the Serbian Archaeological Society* 13: 103 – 113.
- Šljivar, D. and Kuzmanović – Cvetković, J. (1998). *Pločnik near Prokuplje, excavation in 1997*. *Journal of the Serbian Archaeological Society* 14: 79 – 85.

Šljivar, D. and Kuzmanović – Cvetković, J. (2009). Pločnik, archaeology and conservation, *Diana* 13: 56 – 61.

Šljivar, D, Kuzmanović – Cvetković, J, Živković, J. (2012). Belovode, Pločnik: on copper metallurgy in the Vinča culture. *Zbornik Narodnog muzeja XX*: 27 – 46.

Шљивар, Д. (1999). Насеље винчанске културе и проблем најраније металургије бакра. У: Маринковић, Д. (ур.) *Прокупље у Праисторији, Антици и Средњем веку*. Београд – Прокупље: Археолошки институт - Народни музеј Топлице: 31– 44.

Tasić, N. (1971). *The Bosut Group of the Basarabi Complex and the “Traco – Cimerian” Finds in Yugoslav Regions along the Danube and in the Centrals Balkans*. *Balkanica* II: 3 – 44.

Тасић, Н. (2008). Неми сведоци једног времена – фигурална уметност Винче, У: Д. Николић (ур.), *Винча – праисторијска метропола*, Београд: Филозофски факултет, Народни музеј, Музеј града Београда и Галерија Српске академије наука и уметности. 139 – 163.

Tasić, N, Tomić, E. (1960). *Crnokalačka bara – Rujište – Kruševac – Naselje (Rezultati sa iskopavanja 1959. i 1960. godine)*. *Arheolški pregled* 2: 29 – 32.

Tasić, N, Tomić, E. (1969). *Crnokalačka Bara naselje starčevačke i vinčanske kulture*. Kruševac – Beograd: Narodni muzej Kruševac – Arheološko društvo Jugoslavije.

Tomić E. (1988). Vitkovačko Polje, Aleksandrovac. In: D. Srejović (ur.), *The Neolithic in Serbia. Archaeological Research 1948–1988*. Beograd: Filozofski fakultet, centar za arheološka istraživanja: 105 – 106.

Tomić, E. и Vukadin, O. (1969). *Vitkovo, Aleksandrovac – naselje vinčanske kulture*. *Arheološki pregled* 11: 21 – 22.

Томовић, Г. (2000). *Топлица у средњем веку, у Курушумлија кроз векове*. У: С. Терзић (ур.), *Зборник радова с научног скупа Пролом Бања – Београд (1996)*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Васић, М. (1936). *Преисториска Винча III*. Београд: Државна штампарија Краљевине Југославије.

Васовић, М. (1980). *Копаник и жупа у вечном допуњавању*. *Земља и људи* 30: 92 – 102.

Васовић, М. (1985). Југоисточна Србија, у: М. Малетић (ур), *Социјалистичка република Србија (том III)*. 365 – 387. Београд: Новинско-издавачка радна организација „Књижевне новине“ Београд.

Vezel, U. (1983). *Mit o matrijarhatu*. Beograd: Prosveta.

Витезовић С. (2011). *Коштана индустрија са локалитета Витково – Трифуновићи (ископавања 2001. године)*. Крушевачки зборник 15: 351 – 376.

Vitezović, S. (2013). Personal Ornaments in the Vinča Culture: The Case Study of Vitkovo and Stragari. In: I. V. Ferencz, N. C. Rișcuța, O. T. Bărbat (eds.), *Archaeological small finds and their significance*. Cluj-Napoca: Mega: 9 – 20.

Vuković, Jasna and Slaviša Perić. 2014. Male figurines from Pavlovac – Čukar, Southern Serbia. In: C. – E. Ursu and S. Țerna (eds.), *Anthropomorphism and symbolic behaviour in the Neolithic and Copper Age communities of South – Eastern Europe. Studies into South – East European Prehistory I*. Suceava: Karl A. Romstorfer. 249 – 274.

Zlatunić, R. (2005). *Nastanak gline, tehnologija i mineralogija keramike*. *Histria archaeologica* 36: 61 – 114.

SKRAĆENICE:

NMN – Narodni muzej Niš

NMT – Narodni muzej Toplice

ZMŽ – Zavičajni muzej Župe

ZMA – Zavičajni muzej Aleksinac

ž – ženski pol

m – muški pol

n – bez polnog opredeljenja

h – hermafrodit

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

903"634"(497.11)
903.26"634"(497.11)

**POZNONEOLITSKA i ranoeneolitska
figuralna plastika iz severnih oblasti centralnog
Balkana** = Late neolithic and early eneolithic
figurative sculpture from the northern areas of the
central Balkans / Petar Milojević ... [et al.] ;
[fotografije Željko Cajić, Petar Milojević]. - Niš :
Narodni muzej "Niš" ; Beograd : Ministarstvo
kulture i informisanja Republike Srbije, 2019 (Niš
: Copy Shop AM). - 177 str. : ilustr. ; 30 cm

Tiraž 91. - Napomene i bibliografske reference uz
tekst. - Summary. - Bibliografija: str. 170-177.

ISBN 978-86-83019-64-9 (NMN)

1. Милојевић, Петар, 1983- [аутор] [фотограф]
а) Археолошки налази -- Србија -- Неолит б)
Керамика -- Србија -- Неолит

COBISS.SR-ID 281807372

